

మొదటి ప్రచురణ

మొదటి ప్రచురణ

మొదటి ప్రకాశం

“การทำงานศิลปะ
ย่อมเป็นผลสะท้อนโดยตรง
จากความรู้สึกภายใน”

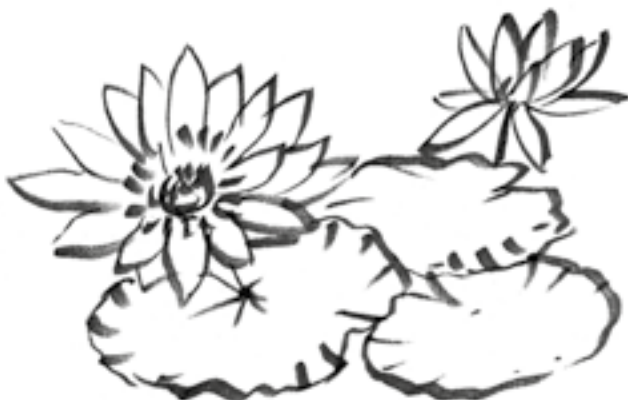
คำนำ

ด้วยประสบการณ์จากชีวิตและธรรมชาติแวดล้อมในวัยเยาว์ ส่งผลต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ในแต่ละวัยของชีวิตผม มีการเปลี่ยนแปลงมาโดยตลอด จึงทำให้เกิดผลงานที่หลากหลาย ต่อเนื่องบ้าง ขาดตอนบ้าง แล้วแต่จังหวะของชีวิต

ในความรู้สึกส่วนตัว ผมตระหนักดีว่าผลงานที่ได้เก็บสะสมไว้นี้ไม่มีคุณค่าทางศิลปะเท่าใด แต่น่าจะเป็นประโยชน์ได้บ้างสำหรับผู้สนใจศิลปะทั่วไป โดยเฉพาะเยาวชนที่กำลังศึกษาศิลปะ เพื่อทราบแนวทางการทำงานของผม และเห็นถึงความแตกต่างในวงการศึกษาศิลปะตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

หนังสือเล่มนี้เหมือนเป็นการพูดคุยเล่าสู่กันฟัง เพื่อให้เห็นที่มาของชีวิตและงานของผม อีกประการหนึ่ง เพื่อรำลึกถึงและแสดงมุขิตาจิตต่อสถาบันท้องถิ่นและบุคคลที่เคยให้ความรู้ ความรัก และความสุขแก่ผม ซึ่งยากที่จะลืมเลือน

สัจด์ ปุຍ้ออก
๒๑ มิถุนายน ๒๕๕๓

โดยความรู้สึกส่วนตัวแล้ว ชีวิตของผมแบ่งออกเป็นสองภาค อย่างชัดเจนมาก เพราะผมเกิดและเติบโตจากภาคกลางที่จังหวัดราชบุรี เรียนประถมและมัธยมที่นั่น แล้วเดินทางมากรุงเทพฯ ศึกษาระดับ ป.ป.ช. (ประกาศนียบัตรประโยคครูประถมการช่าง) ที่โรงเรียนเพาะช่าง ๓ ปี และอีก ๕ ปี ในคณะจิตรกรรมประติมากรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร เข้าสู่วัยเบญจเพสพอดีก็ถูกตัดสิทธิ์หมดสภาพจากการเป็นนักศึกษาได้เพียงอนุปริญญาศิลปบัณฑิต นั้นเป็นภาคแรกของชีวิตที่สิ้นหวัง

ภาคที่ ๒ ผมผันตัวเองขึ้นไปถึงเชียงใหม่ท่ามกลางบรรยากาศที่สดใส ผมเหมือนเกิดใหม่ ทำงานและใช้ชีวิตอย่างมีความสุขอยู่ที่นั่น จนถึงปัจจุบัน

ราชบุรี

แม่น้ำแม่กลองเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดราชบุรี แม่น้ำแม่กลองให้ความรู้สึกประทับใจผมตั้งแต่เยาว์ ผมเกิดริมน้ำ ลืมตา दुโลกก็เห็นแม่น้ำเลย ความรู้สึกของแม่น้ำที่ใส เย็น สวย เงียบ สงบ เหมือนกับตัวเมืองที่เป็นเพียงเมืองผ่านเล็ก ๆ ของภาคกลาง ความอุดมสมบูรณ์ของแม่น้ำที่ประสานกลมกลืนแนบแน่นระหว่างชีวิตผู้คนกับสายน้ำ บ้านผมอยู่ฝั่งตลาด ซึ่งเป็นฝั่งขวาของแม่น้ำ เป็นแหล่งเศรษฐกิจและชุมชน ฝั่งซ้ายมือตรงกันข้ามกับบ้านผมเรียกกันว่า ฝั่งทหาร เพราะเป็นที่ตั้งของกองพันทหารช่างที่สำคัญของกองทัพบก ผมเกิด ปี พ.ศ. ๒๔๘๒ อีก ๓ ปีต่อมา สงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้เข้าสู่ประเทศไทย ดังนั้นกองพันทหารช่างจึงเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่อันตราย ใกล้บ้านมากที่สุด ผมยังเล็กมาก จำอะไรไม่ได้มากนัก มีสิ่งเดียวที่ติดความรู้สึกและฝังใจมาโดยตลอดคือ ความกลัว โดยเฉพาะกลัวเครื่องบิน เสียงเครื่องบิน เสียงระเบิดที่ทิ้งลงมายังค่ายทหารหน้าบ้าน

ในขณะที่สงครามกำลังรุนแรง ครอบครัวผมได้ย้ายออกไปอาศัยอยู่กับบ้านเพื่อนของพ่อใกล้กับเขาสูง ซึ่งห่างจากตัวเมืองประมาณ ๙ กิโลเมตร ลูกระเบิดที่มาทิ้งที่ค่ายทหาร หรือจุดยุทธศาสตร์อื่น ๆ มักจะมาทิ้งตอนกลางคืน ฉะนั้นกลางวันพวกผู้ใหญ่จะเข้าไปทำงานที่ตลาดในตัวเมือง พวกเด็ก ๆ จะวิ่งเล่นอยู่บ้านนอก

แม่น้ำแม่กลองฝั่งตลาดเป็นตลาดสดชั้น สมัยนั้นหน้าบ้านผมเป็นถนนดินเลียบไปกับแม่น้ำ มีต้นมะขามขนาดใหญ่ปลูกอยู่ทั้งสอง

ปากของถนนที่แทบจะไม่มีรถวิ่งผ่าน เรือที่รึมน้ำมีไม่มากเท่าไร เพราะสมัยหลังสงครามใหม่ ๆ เรือที่จะมารับไถ่จากโรงงานไปขายยังไม่มี ผังทหารเป็นชายหาด มีหาดกว้างและยาวเป็นกิโลเมตรขนานไปกับฝั่งตลาด ในหน้าแล้งชายหาดจะทอดยาวมากยิ่งขึ้นและตื้นจนเกือบถึงกลางแม่น้ำ แม่น้ำแม่กลองในอดีตเป็นแม่น้ำที่มีสินในน้ำสมบูรณ์มาก มีปลาน้ำจืดเกือบทุกชนิดในฤดูน้ำหลาก ผมใช้เพียงแค่ผ้าขาวม้า ผืนเดียวตักช้อนปลาเล็ก ๆ ให้แม่หมักน้ำปลาไว้กินได้ทั้งปี การตกปลาสบายมาก เพียงแต่เอาด้ายผูกเข็มหมุดทิ้งอปลายให้คล้ายเบ็ด เกี่ยวด้วยข้าวสุกไม่กี่ชั่วโมงก็ได้ปลาสบายเป็นกะละมัง

พี่บรรยง พี่ชายคนที่สองตกปลาเก่งมาก มักจะเอาผมไปเป็นลูกมือคอยถือเหยื่อและพวงปลาที่ตกได้ มีอยู่คืนหนึ่งพี่บรรยงตกปลาอยู่หน้าบ้านได้ปลาขนาดใหญ่ ผมรีบวิ่งขึ้นมาบอกแม่ให้ไปช่วยยกปลาขึ้นบ้านเพราะผมยกไม่ไหว พอผมกับแม่ไปถึงก็เห็นพี่บรรยงยืนเป่ยน้ำอยู่ทั้งตัว บอกว่าถูกปลาอีกตัวหนึ่งที่ติดเบ็ดฉุดจนตกน้ำ เบ็ดก็หลุดมือไปกับปลา

ปลาที่เป็นพระเอกในแม่น้ำแม่กลองคือ ปลาเยือก ซึ่งขึ้นไปวางไข่ที่ต้นน้ำแถบน้ำตกไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี แล้วหากินเรื่อยลงมาตามลำน้ำจนมาโตเต็มที่ที่ราชบุรี แม่เล่าว่ามีคนทอดแหคนหนึ่งหาปลาอยู่แถวหน้าตลาดใกล้ ๆ กับสะพานรถไฟ เขาทอดแหติดปลาเยือก ความที่มันตัวใหญ่มาก คนทอดแหสู้แรงมันไม่ไหว โชคร้ายที่ปลายด้านหนึ่งของแหผูกติดอยู่กับข้อมือ มันจึงลากทั้งแหทั้งคนหายลงน้ำไป ๒ วันต่อมาจึงพบศพลอยขึ้นมาแถววัดเกาะห่างจากสะพานรถไฟไปมาก ชาวบ้านช่วยเอาศพขึ้นมาปรากฏว่าปลายแหยังติดกับข้อมือ และในแหยังมีปลาเยือกตัวการที่ยังไม่ตาย แต่ก็อ่อนเพลียมากติดอยู่ในนั้น ตัวมันใหญ่กว่าคนมาก พวกญาติ ๆ จึงเอาปลาไปขายที่ตลาดและนำเงินมาทำศพนักทอดแหคนนั้น

บางวันในตอนเช้า ผมเปิดประตูบ้านเห็นคนหามปลาเยือกผ่านหน้าบ้านไปขายที่ตลาด ใหญ่ขนาดสองคนหามแล้วหางปลายังลากดิน เกล็ดเป็นสีทองขนาดใหญ่สะท้อนแสงแดดยามเช้า เป็นประกายสวยงามมาก สมัยนั้นปลาเยือกตัวขนาดเท่าหรือใหญ่กว่าคน มีให้เห็นเป็นของธรรมดา กุ้งก้ามกรามขนาดใหญ่เต็มสุกเป็นสีแดงสดมีวางในจานข้าวให้กินได้ทุกวัน ด้วยฝีมือของพี่ชายที่ชอบตกกุ้งตกปลา

ผมเป็นคนชอบเขียนเรื่องมาก เพราะหน้าบ้านจะมีเรือ
แทบทุกประเภท เรือประทุน ทั้งแจวทั้งพาย เรือกำปั่น เรือบรรทุกอ่อง
ขนาดใหญ่ เรือแพ เรือซุง แพไม้ไผ่จากกาญจนบุรีมาขึ้นที่นี่ ชีวิต
ในตอนนี้มีความสุขกับการว่ายน้ำข้ามฟากบ้าง เกาะเรือฟ่งบ้าง

พอโตขึ้นมาอีกนิดจนเป็นวัยรุ่น สายตาที่มองแม่น้ำก็เปลี่ยน
จากความสุขเป็นความประทับใจในความงาม ผมเริ่มหัดเขียนเรือ
เขียนน้ำที่หน้าบ้านตั้งแต่นั้นมา เรือมีความงามของกระทงเรือที่รับ
กับกระดุกและประทุนอย่างกลมกลืน ให้ความอบอุ่นร่มเย็นแก่
ผู้พักอาศัย เรือมีชีวิต หลายชีวิตฝากไว้กับเรือ และชีวิตของเรือฝากไว้
กับน้ำ

ผมไม่ชอบหน้าน้ำหลาก เพราะแม่น้ำจะพัดเอาโคลน ขยะ
เสาไม้และผักตบมาเต็มลำน้ำ ทำให้แม่น้ำขุ่นแดงไม่สดใส สกปรก
และดูน่ากลัวด้วย หน้าแล้งน้ำแห้งลงแต่ใสสะอาดและสวยงาม
ตลิ่งหน้าบ้านตั้งแต่แนวต้นมะขามถึงชายน้ำ จะทอดเยื้องเล็กน้อย
รับกับสะพานไม้แผ่นเล็ก ๆ ที่ทอดจากเรือลงสู่ตลิ่ง ตัวเรือและ
ประทุนสีน้ำตาลออกคล้ำ ๆ ดูกลมกลืนกับเงาสะท้อนในน้ำ ผิวน้ำ
ที่เป็นระลอกคลื่นน้อย ๆ ทอประกายลือแสงแดดดูงดงามมาก
จากความประทับใจนี้กลายเป็นสายสัมพันธ์ระหว่างผม แม่น้ำ และ
เรือ ทอดยาวไม่ขาดสาย แม้เมื่อชีวิตได้จากมาไกลจากแม่น้ำต้นกำเนิด

ชีวิตในวัยเด็กมีแต่ความสนุกสนานมากกว่าความทุกข์ พออายุมากผมมักจะฝันเห็นตัวเองเมื่อสมัยเป็นเด็กบ่อย ๆ บางครั้ง ฝันเห็นภาพเก่า ๆ สมัยเรียนหนังสือชั้นประถมที่โรงเรียนวัดช่องลม ช่างบ้าน พอเลิกเรียนก็เอาหนังสือเรียนที่มีเล่มเดียวหนึ่งกระเป๋าลงวิ่งแข่งกับเพื่อน ๆ มาถึงแม่น้ำหน้าบ้าน ถอดเสื้อกางเกงกระโดดน้ำกันโครมครามสนุกมาก จนเย็นแม่ต้องถือไม้เรียวมากำกับให้ขึ้นฝั่งเสียที่ที่เขาว่าคนแก่มิแต่ความหลัง ไม่มีอนาคตคงจะเป็นจริง เพราะภาพแรก ๆ ในชีวิตจะเป็นภาพที่สะอาดสดใสไม่ซับซ้อน จึงติดอยู่ในความรู้สึกที่แน่นหนาถาวร

มีเหตุการณ์หนึ่งในวัยเยาว์ ที่ในสมัยนั้นติดตามเป็นฝันร้ายของเด็กชายส่งต่ออยู่หลายปีคือ ตอนนั้นผมเรียนอยู่ประถมสอง เห็นกระดานดำทุกวันเหมือนกับนักเรียนคนอื่น ๆ แต่ผมเห็นแตกต่างจากคนอื่นตรงที่ว่า กระดานดำน่าเขียนรูปมากกว่าตัวหนังสือ แต่ครูสมัยนั้นดุมาก กระดานดำถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ห้ามนักเรียนเขียนอะไรเด็ดขาดนอกจากจะได้รับอนุญาตจากครูเป็นกรณีพิเศษ ผมขออาสาลบกระดานดำเพราะจะได้เห็นกระดานว่าง ๆ จะได้ใส่จินตนาการของผมลงไปบนกระดาน เนื่องจากผมเป็นคนแพ้น้ำที่ว่าง จึงทรมานเหลือเกินเวลาเห็นกระดานว่าง ๆ ถ้าได้ลากขอลูกสีขาวนุ่ม ๆ เป็นเส้นเป็นรูปเป็นร่างมันคงมันมากทีเดียว ความรู้สึกเช่นนี้เป็นกิเลสที่รุนแรงมากจนทนไม่ไหว แล้วเช้าวันหนึ่งผมไปโรงเรียนแต่เช้า ก่อนใครทั้งหมด เตรียมตัวเตรียมใจว่าวันนี้แหละจะเป็นวันที่ได้เขียนรูปบนกระดานดำสมใจอยากสักครั้ง ไปถึงห้องโศกคดีที่การโรงคณลิมปิดประตูตั้งแต่เมื่อวานหรือคงมาเปิดประตูไว้แล้ว จึงค่อย ๆ ย่องเข้าไปแล้วหับประตูกลับเข้ามาอย่างเดิม จับขอลูกได้ก็บรรเลงอย่างเมามันทีเดียว จำได้ว่าเขียนเสียเต็มกระดาน เขียนอย่างรีบเร่งมาก แล้วก็ตั้งใจว่าจะรีบลบด้วยเพื่อที่จะออกจากห้องโดยปราศจากร่องรอย ขณะที่เขียนอยู่นั้นได้ยินเสียงประตูเปิดดังเอี๊ยด ตกใจหันไปดู หัวใจตกลงมากองที่ปลายเท้า เพราะผู้ที่เปิดประตูเข้ามาคือ “ครูใหญ่” วันนั้นครูใหญ่ก็ไปแต่เช้าเหมือนกัน ท่านคงเดินตรวจดูทุก ๆ ห้อง ผมคงลืมตัวมัวเขียนเพลินไปหน่อย ท่านเรียกมาจอดชื่อนามสกุลผมไว้ พอหลังจากเคารพธงชาติเสร็จครูใหญ่ก็เรียกชื่อผมออกไปยืนหน้าแถว แล้วประกาศต่อนักเรียนทั้งโรงเรียนว่าอย่าเอาเยี่ยงอย่าง เด็กชายส่งดี ปุยอ้อก ผู้ฝ่าฝืนระเบียบของโรงเรียนและอะไรต่อมิอะไรอีกมากมายผมก็จำไม่ได้ เพราะหือฮอลาเลยไปหมดแล้วในตอนนั้น ผมถูกลงโทษด้วยการฟาดก้นหน้าเสาธง ๖ ที

บน: ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนวัดช่องลม จ.ราชบุรี

ล่าง: วันสุดท้ายของการเรียนมัธยมปลาย
โรงเรียนเบญจมราชูทิศราชบุรี

นักเรียนถ่ายภาพร่วมกับ คุณครูสุวคนธ์ สร้อยสุวรรณ
ครูสอนศิลปะ โรงเรียนจุมราชูทิศราชบุรี

อายเหลือเกิน.... จากนั้นอีกไม่นาน ประมาณ ป.๓ ผมถูกลงโทษ
หนักอีกครั้ง ครูให้ผมเชกผนังห้องเรียนที่เป็นซีเมนต์จนนิ้วแตกยับเยิน
ด้วยความผิดฐานที่เป็นคนสกปรก เพราะเที่ยวไปเขียนรูปที่กระเป๋า
นักเรียน โต๊ะเรียน (ของตัวเอง) บ้าง และที่สำคัญที่สุดคือ เขียนรูป
ทาร์ซานสู้กับสิงโตในสมุดเรียน

ผมทำอย่างอื่นไม่เป็น หัวสมองช้าและเป็นคนสกปรก
วันไหนที่ผมไม่ถูกตีเพราะทำการบ้านถูกหมด ครูก็จะบอกว่า
วันนี้ฝนต้องตก ผมมักจะได้รับคำถามอยู่เสมอว่า เขียนรูปเป็นตั้งแต่
เมื่อไหร่ ผมคิดว่าพวกที่ทำงานศิลปะหลายคนก็คงเคยได้รับคำถาม
เช่นนี้เหมือนกัน ผมชอบเขียนรูปตั้งแต่เริ่มจำความได้ ผมจำรูปที่เขียน
เป็นครั้งแรกได้ คือรูปนกคู่เกาะบนกิ่งไม้ โดยขโมยแปรงสำหรับผัดหน้า
ของพี่สาวมานั่งเขียนที่หน้าบ้าน และก็เริ่มถูกต่อต้านทันทีเช่นกัน
ด้วยข้อหาสองประการคือ ทำของเสียและทำสกปรก สิ่งที่ผมรู้สึก
ตั้งแต่เป็นเด็ก ๆ แม้จนกระทั่งปัจจุบัน ก็คือการเห็นพื้นที่ว่าง ๆ
ไม่ได้ เห็นแล้วเป็นทุกข์ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ฉะนั้นเมื่อเด็ก ๆ
ถ้าเขียนอย่างเปิดเผยไม่ได้ก็ต้องแอบเขียน เคยแอบมุดเข้าไปเขียน
ใต้โต๊ะ ใต้เก้าอี้ เพราะถือว่าเป็นสถานที่ที่ปลอดภัยที่สุด พอมีโอกาส
ก็มุดเข้าไปชื่นชมฝีมือตัวเองอยู่เรื่อย แต่ถ้าเป็นประตูหรือผนัง
มักจะโดนลงโทษกันแบบทันตาเห็น (สถานที่ที่สุดคือเอาผ้าชุบน้ำ
มาลบออกให้เกลี้ยง) รูปที่เขียนส่วนใหญ่จะเป็นรูปเครื่องบิน ที่เรียก
ว่า “ป้อมบินยักษ์” แบบสี่เครื่องยนต์ที่เคยเห็นบินทิ้งระเบิดอยู่ในช่วง
สงคราม ที่ชอบเขียนอาจจะเพราะเป็นภาพที่เห็นจนชินตา รองลงมา
ก็เป็นการ์ตูนของวอลต์ดิสนีย์ โดยมีมิกกี้เมาส์เป็นดาราหลัก ที่ชอบมาก
อีกเรื่องคือ “ทาร์ซาน” (ยุคแรก) และสุดท้ายที่เขียนอย่างคลั่งไคล้
ไหลหลงก็คือ “ซูเปอร์แมน” และ “แบทแมน” ซึ่งเป็นภาพยนตร์ที่
เพิ่งเข้ามาใหม่ในยุคนั้น

ผมชอบเดินไปเที่ยวตลาดใกล้บ้าน ร้านที่ชอบไปมากที่สุดคือ
ร้านขายหนังสือ เพื่อดูรูปเขียนตามปกนิตยสารรายสัปดาห์, นวนิยาย
และหนังสืออื่น ๆ ที่ปกมีรูปเขียน เขาจะเอาหนังสือออกมาใหม่มาแขวน
ไว้ที่ประตูร้าน ผมเห็นรูปเขียนที่ปกแต่ไกลก็จำได้ว่าฉบับนั้นเป็นฝีมือ
พนม, เฉลิมวุฒิ หรือเสน่ห์ แต่ช่างเขียนคนแรกที่ผมรู้จักและจดจำ
ได้แม่นยำมากที่สุดคือ อาจารย์ทวี นันทขว้าง เพราะท่านเขียนภาพ
ประกอบในหนังสือแบบเรียนชั้นประถม ประมาณปี พ.ศ. ๒๔๙๑
- ๒๔๙๓ เมื่อสมัยผมเป็นเด็ก บ้านอยู่ในเมืองใกล้ตลาด ชาวบ้าน

พ่อและแม่ ที่หน้าบ้านริมน้ำแม่กลอง ราชบุรี

แถวนั้นเรียกบ้านผมว่า “บ้านช่าง” เพราะพ่อแม่และพี่ ๆ ทำงานฝีมือขายที่หน้าบ้าน เช่น วาว ตึกตากกระดาศ (ที่เป็นหุ่นชักให้แขนขากระตุกยึกยัก), หุ่นชักแบบลิงไต่ราว, ออมสินหนูที่ทำด้วยกระดาศ ที่สำคัญที่สุดคือ ปั้นไก่ สมัยหลังสงครามใหม่ ๆ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ส่งเสริมให้ชาวบ้านเลี้ยงไก่ ส่วนใหญ่จะเป็นพันธุ์ของอังกฤษ เช่น ออสเตอร์ออฟ ตัวใหญ่ขนสวยงาม (น่าจะหมายถึง ไก่สายพันธุ์ออสเตรเลียจากประเทศออสเตรเลีย) ถ้าไก่ตายโดยไม่รู้สาเหตุก็มักจะทิ้งไม่นิยมเอามากิน พ่อเสียชีวิตชนไก่จึงหัดปั้นไก่โดยเอาดินเหนียวมาขึ้นรูปเป็นตัวไก่แบบไม่มีขน แล้วเอาชนไก่จริงมาเสียบ ผมจำได้ว่าหลังจากนั้นพ่อใคร่ตายก็จะเอามาขายให้ที่บ้านในราคาถูก ๆ แล้วพวกเราก็จะจัดการถอนขน แยกออกใส่กระจาดเป็นชุด ๆ เช่น ขนคอ ขนท้อง หลัง ปีก และหาง ไม่ให้ปนกัน เวลานำไปเสียบเข้ากับตัวไก่ที่เป็นดินก็เสียบตามตำแหน่งจริง แม้กระทั่งปาก เล็บ เดือย และหนังแข้งไก่ ก็ถอดออกมาตากแห้งแล้วใช้กาวติดเช่นกัน จะมีของปลอมเพียงแต่หงอน เหนียง และลูกตา แต่ก็ทำให้ดูคล้ายคลึง เช่น หงอนใช้กระดาศแข็งโรยติดด้วยทรายทำให้ดูหยาบคล้ายหงอนจริงแล้วทาสีแดงสดก็เข้ากันได้ทั้งตัว เมื่อทำเสร็จจะเอามาวางเรียงขายที่หน้าบ้านโดยวางเป็นชั้น ๆ ซ้อนกันขึ้นแบบอัฒจันทร์นั่งดูกีฬา จึงมองเห็นไก่คล้ายเกาะคอนเป็นฝูงใหญ่ มีข้อพิสูจน์ให้เห็นว่าไก่ที่ทำนั้นเหมือนจริงขนาดไหนก็คือ ไก่ข้างบ้านต้องเข้ามาตีไก่

ที่วางโซว์อยู่หน้าบ้านทุกวัน เป็นภาระของพี่ต้องซ่อมอยู่บ่อย ๆ ความ
งดงามเหมือนจริงนี้เป็นที่นิยมไปจนถึงจังหวัดใกล้เคียง เช่น นครปฐม
และเพชรบุรี หลังจากนั้นไม่นานเมื่อสงครามโลกยุติไปได้สักระยะหนึ่ง
สินค้าพลาสติกจากญี่ปุ่นและยุโรปเข้ามามีอิทธิพลมากขึ้น หัตถกรรม
พื้นบ้านก็เสื่อมถอยลง พี่สาวกับพี่ชายต้องไปหาอาชีพอื่นทำ พ่อก็
หันมายึดอาชีพตัดผม แม่ขายกล้วยปิ้ง ข้าวเหนียวปิ้ง

ราชบุรีเป็นเพียงแค่เมืองผ่าน ชุมชนหนาแน่นเพียงแค่นี้
ตัวเมืองเท่านั้น ไม่มีอะไรที่โดดเด่นมากนักนอกจากแม่น้ำแม่กลอง
ที่สงบนิ่งใสเย็น สมัยนั้นโองราชบุรียังไม่เป็นที่ขึ้นชื่อเหมือนปัจจุบัน
เพราะทุกคนเห็นว่าเป็นของธรรมดา พี่ชายผมสองคนเป็นช่างปั้นโอง
วันหยุดพี่ชายมักจะพาผมไปเล่นที่โรงโอง ไปนั่งปั้นดินเล่นใกล้ ๆ กับ
แป้นปั้นโองของพี่ ความจริงที่ผมชอบตามพี่ไปโรงโองก็เพราะจะได้
เดินลัดเลาะผ่านทุ่งนา ผมชอบทุ่งนามาก มันดูกว้างไกลและเงียบสงบ
ภูเขาที่ทอดขนานและลดหลั่นไปกับขอบฟ้า ยิ่งทำให้ดูไกลจนเหมือน
กับแผ่นดินไม่มีที่สิ้นสุด

จนเริ่มเป็นวัยรุ่น อายุประมาณ ๑๔ - ๑๕ ปี พี่สมบัติ พี่ชาย
คนโตได้ผันฝีมือจากช่างปั้นโองมาเป็นช่างเขียนลายโองมังกร ภาษา
พื้นบ้านที่นั่นเรียกว่า ช่างติดดอกโอง พี่สมบัติเอาผมไปเป็นลูกมือช่วย
ทำงาน ช่วยเขียนและแต่งลวดลายมังกร วิธีเขียนลายมังกรต้องใช้
ดินขาวผสมกับดินแดงโดยให้ดินขาวมีปริมาณที่มากกว่าเพื่อความขาว
สดใสของลวดลาย และดินแดงจะเป็นตัวที่ทำให้ดินขาวที่เป็นลวดลาย
ติดแนบสนิทกับโอง และโองที่จะนำมาติดดอกก็ต้องเป็นโองที่กำลัง
หมาดอยู่ ถ้าโองแห้งหรือแข็งแล้ว ดินขาวที่นำมาติดจะหลุดร่อน
วิธีติดต้องปั้นดินที่จะติดขณะกำลังหมาด ๆ เช่นกัน โดยปั้นให้เป็นเส้น
ยาวพอประมาณ เอาหัวแม่มือจับแล้วลากดินไปตามทิศทางที่ต้องการ
เมื่อเป็นรูปร่างเรียบร้อยแล้วก็ตกแต่งเขียนรายละเอียดด้วยเครื่องมือ
ง่าย ๆ เพียง ๒ - ๓ ชิ้น เช่น เหล็กปลายแหลมอันเล็ก ๆ ที่ใช้ตัดเส้น
เศษหวีกว้างประมาณ ๑ - ๒ นิ้ว ใช้แต่งเส้นขนคอและหางมังกร
ส่วนเกล็ดใช้เหล็กบาง ๆ โค้งเป็นเล็บมือต่อกันแถวหนึ่งสัก ๔ - ๕ โค้ง
ตอกซ้อนไล่กันออกไปตามลำตัว สมัยนั้นใคร ๆ ก็เขียนกันแต่มังกร
พอผมมีวิทยายุทธแก่กล้าขึ้นหน่อย พี่ชายก็ให้ผมออกมารับงานเอง
ผมเลยลองเขียนรูปอย่างอื่นให้แปลกออกไป ปรากฏว่าได้รับความนิยม
มาก เช่น รูปพระนเรศวรชนช้าง, พระปรางค์วัดอรุณ, พระมหา
เจดีย์นครปฐม และเรือสุพรรณหงส์ เป็นต้น ผมได้รับค่าเขียนสูงกว่า

ติดดอกโอง ลายชนช้างยุทธหัตถี (ลายพิเศษ)

คนอื่นที่เขียนมาถึง ๓ เท่า มีคนนิยมมาสั่งลายพิเศษอย่างนี้ มากจนเขียนไม่ทัน ที่ว่าเขียนไม่ทันเพราะผมมีเวลาเขียนเพียงแค่ วันหยุดเรียนเท่านั้น บางคนถึงกับหอบเสื้อมาปูข้าง ๆ ที่ผมเขียน เพื่อลุ้นลายที่ตัวเองต้องการก็มี นับว่าผมมีรายได้ดีพอสมควร เป็นครั้งแรกที่มีรายได้เป็นชิ้นเป็นอันชัดเจนจากความสามารถ ของตนเอง

สมัยนั้น เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๕ - ๒๕๐๐ ราคาค่าติดดอกโอง คิดตามขนาดของโองโดยวัดกันตามขนาดบรรจุน้ำเป็นปี๊บ คิดค่า ติดดอกปี๊บละ ๑ บาท ใหญ่สุด ๗ ปี๊บ ค่าติดดอกลูกกละ ๗ บาท (เฉพาะราคาที่เป็นลวดลายมังกรทั่วไป) สมัยนั้นนับว่าได้ราคาดี แต่ด้วยเหตุเพราะความมั่งคั่งของเจ้าของโรงโอง ถ้าลูกน้องติดดอกโอง คนไหนฝีมือดีติดดอกโองได้วันละหลาย ๆ ใบ ก็จะยุให้ออกมาเป็น ผู้รับจ้างเองแล้วกดราคาค่าติดดอกลงให้ต่ำกว่าผู้รับจ้างรายอื่นแต่ก็ยัง ดีกว่ามีสถานภาพเป็นลูกน้องอยู่ตลอดไป วิธีการนี้ทำเหมือนกันหมด ทุกโรงงานและกระทำกันต่อเนื่องมาเรื่อย จนเป็นผลทำให้ราคา ค่าติดดอกโองตกต่ำลงมาตลอด สวนกระแสค่าครองชีพที่พุ่งสูงขึ้น ทุกปี และยิ่งปัจจุบันแทนที่จะติดดอกด้วยฝีมือการปั้นดิน กลับหันมา ใช้วิธีสร้างแม่พิมพ์โดยเจาะพลาสติกบาง ๆ เป็นรูปมังกรแล้วใช้ดินขาว เหลว ๆ อัดลงไปตามลาย เป็นการก๊อปปี้หรือพิมพ์ลายมังกรลงไป บนโอง นับว่าทำได้รวดเร็วมากเหมาะสมกับระดับค่าตอบแทน สิ่งเลวร้ายที่เกิดขึ้นในวงการอุตสาหกรรมโองราชบุรีก็คือ โองมังกร แทบจะดูไม่เป็นมังกร ดูเป็นสัตว์อะไรที่ตัวยาว ๆ เละ ๆ พันอยู่รอบ โอง เอาให้ดูลาย ๆ เท่านั้น ปราศจากคุณค่าทางสุนทรีย์ที่บรรพบุรุษ ของจีนหรือช่างไทยยุคแรกได้ริเริ่ม นี่คือจุดอวสานของโองมังกร ราชบุรี

แม่ผมขายข้าวเหนียวปิ้ง กล้วยปิ้ง อยู่หน้าบ้าน มีรายได้ เล็กน้อย พี่ชาย พี่สาว ๔ คน ก็ช่วยหาเงินจนเจือจรรอบครัว ที่เป็นภาระ มาก ๆ ก็คือตัวผมและน้องลงไปถึงน้อง ๆ อีก ๔ คน ขณะนั้นมีพี่น้อง ทั้งหมดด้วยกัน ๙ คน ไม่นับที่ตายไปก่อนหน้านี้หลายคน รายได้ ของพ่อแทบไม่ต้องพูดถึง รายได้ของแม่ก็ไม่ค่อยจะสมำเสมอ นัก บางวันขายเหลือมากก็ขาดทุน วันหยุดถ้าผมไม่ไปติดดอกโองที่ โรงโอง ก็เอาข้าวเหนียวปิ้งใส่กระจากทุนหัวเดินร้องขายในตลาดแถว ท่าเรือบ้าง ตามคิวรถเมล์ประจำทางบ้าง สมัยอยู่มัธยมต้น ถ้าเป็น วันธรรมดาผมก็จะเอาข้าวเหนียวปิ้งใส่กระเป๋านักเรียนไปขายเพื่อน ที่โรงเรียน จนกระเป๋ามีแต่กลิ่นข้าวเหนียวปิ้ง บางวันเอาไปมากเพราะ

ข้าวเหนียวปิ้งเหลือค้างตั้งแต่เมื่อวานมาก จนทำให้ห้องเรียนทั้งห้อง
คลุ้งไปด้วยกลิ่นข้าวเหนียวปิ้ง แรก ๆ ก็ถูกลงโทษฐานที่เอาขนม
เข้าไปในห้องเรียน บางทีเพื่อนที่ซื้อเอาไปกินในห้องเรียน ครูจับได้
ก็ถูกลงโทษบ่อย ๆ แต่เนื่องจากบ้านคุณครูประจำชั้นอยู่เลยบ้าน
ผมไปทางท่าเสาเล็กน้อย ท่านเดินผ่านหน้าบ้านบางครั้งแวะซื้อ
ข้าวเหนียวปิ้งและคุยกับแม่ จึงได้ทราบถึงปัญหาของพวกเรา
ตอนหลังท่านเลยทำเป็นไม่รู้ไม่เห็นในการที่ผมทำผิดระเบียบของ
ห้องเรียนด้วยความเห็นใจ

เมื่อพ้นจากวัยประถมเข้ามัธยมที่โรงเรียนเบญจมราชูทิศ
ราชบุรี ผมก็พ้นจากการถูกดุด่าเยียนตีโดยสิ้นเชิง เพราะทุกคนคง
เบื่อหน่ายกับความสกปรกเลอะเทอะของผม ประกอบกับเมื่ออยู่
มัธยมปีที่ ๑ ผมโชคดีเพราะมีครูที่เข้าใจและเห็นความสำคัญในการ
เขียนรูปของผม

วันหนึ่งในห้องเรียน ขณะที่ว่างผมเอาสมุดเล็ก ๆ ที่ทำ
เองออกมาเขียนรูปเล่น คุณครูเข้ามาสอนพอดีจึงเห็นและได้ขอดู
ผมตกใจนึกว่าจะโดนอีกแล้ว แต่สิ่งที่เกิดขึ้นกลับตรงกันข้าม
มันกลายเป็นแรงบันดาลใจ เพราะท่านชอบมากถึงขนาดนำไปวาดครู
ท่านอื่น ๆ ด้วย หลังจากนั้นเมื่อมีการประชุมอะไรก็ตามของโรงเรียน
ในห้องประชุมก่อนจะเริ่มประชุม ครูประจำชั้นของผม จะให้เพื่อน
นักเรียนยกกระดานดำขึ้นบนเวที เพื่อให้ผมเขียนรูปโชว์ทุกครั้ง
เป็นที่สนุกสนานครึกครื้นกันทั้งห้องประชุม กลายเป็นดารารายไปโดย
ปริยาย เข้าวันไหนที่ตารางสอนมีวิชาวาดเขียน จะเป็นวันที่ผม
จัดตารางสอนอย่างมีความสุขมาก แต่เนื่องจากกระแสนั้นที่โรงเรียน
ไม่มีครูสอนวิชาวาดเขียนโดยตรง บางครั้งในวันนั้นก็สรวลคร่ำ เพราะ
ในชั่วโมงศิลปะครูประจำชั้นจะให้นักเรียนไปทำงานอื่นแทน เช่น
ตัดหญ้า หรือซ่อมรั้วโรงเรียน เป็นต้น ครูหารู้ไม่ว่านั่นเป็นการทำร้าย
จิตใจของผมอย่างรุนแรง พอขึ้นมัธยม ๒ โชคดีมีครูศิลปะบรรจุ
เข้ามาใหม่ท่านหนึ่ง ชื่อครูสุวคนธ์ สร้อยสุวรรณ (ปริยาณิษ) ผมได้
เรียนวิชาวาดเขียนอย่างจริงจัง ท่านรักและสนับสนุนผมมาก ท่านช่วย
หาอุปกรณ์มาให้เขียน หางานพิเศษเช่นเขียนอุปกรณ์การสอนจากครู
ท่านอื่น ๆ มาให้ทำ เพื่อเป็นรายได้เล็ก ๆ น้อย ๆ ส่วนมากจะไม่ได้
เป็นเงิน แต่จะได้เป็นอุปกรณ์การเรียน ค่าเทอม แม้กระทั่งเสื้อผ้า
ใส่เล่นและชุดนักเรียน ผมหัดเขียนรูปและพัฒนาตนเองขึ้นมาเรื่อย ๆ
จากคำแนะนำของท่าน จนมีฝีมือพอสมควรที่พอจะออกมารับจ้าง
เขียนรูปทั่ว ๆ ไปกับคนรู้จักและร้านค้าในตลาด

ผมรู้จักโรงเรียนเพาะช่างด้วยการแนะนำของคุณครูสุวคนธ์ ท่านสนับสนุนผมทั้งอุปกรณ์และการฝึกมือเพื่อเตรียมตัวสอบที่นั่น ผมถือว่าท่านเป็นปูชนียบุคคลในชีวิตของผมที่ผลักดันให้ผมได้เรียนเกินระดับชั้นมัธยม ผมมีพี่ชาย ๒ คน พี่สาว ๒ คน ทั้งสี่คนไม่มีใครเรียนเกินประถมปีที่ ๔ การที่ผมเข้าเรียนมัธยมได้ก็ด้วยความสามารถของแม่ ของผม และของพี่ ๆ ที่อยากเห็นผมได้เรียนมากกว่าพวกเขา แต่ผมมีความมุ่งมั่นที่จะไปให้ไกลกว่ามัธยม การที่ผมตื่นรนเพื่อสอบเข้าเพาะช่างมันหมายถึงค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ทั้งที่เรียน ที่อยู่อาศัย ถึงแม้จะมีญาติทางแม่อยู่กรุงเทพฯ แต่ท่านเหล่านั้นก็ยากจนไม่ต่างจากครอบครัวของผมเลย เรื่องนี้ผมไม่กังวล ผมมีความเชื่อมั่นในตัวเองว่าเอาตัวรอดได้ มีโรงเรียนราษฎร์ที่มีชื่อแห่งหนึ่งใกล้บ้าน ติดต่อพ่อว่ายินดีที่จะสนับสนุนการเรียนของผมที่เพาะช่าง เพียงขอให้จบแล้วกลับมาเป็นครูที่โรงเรียนของเขาเป็นการตอบแทน ผมปฏิเสธทันทีซึ่งทำให้หลายคนไม่พอใจหาว่าผมหยิ่ง ถึงแม้ต่อมาภายหลัง ที่ผมทนทุกข์ต่อความยากจนในกรุงเทพฯ ผมก็ยังมีความรู้สึกที่ผมตัดสินใจถูกต้องแล้ว สมัยเป็นนักศึกษามีเพื่อนที่หวังดีหาทุนให้โดยผ่านทางญาติของเขา ผมเคยได้รับเงิน ๒ ครั้ง แล้วก็ไม่ได้ไปอีกเลย มีความรู้สึกในขณะที่ได้รับเงินว่าตัวเองเล็กลงไปทุกที ตัวตนของเรามันด้อย มันหายไปไหนหมดก็ไม่รู้

เมื่อเกือบ ๕๐ ปีที่แล้ว ราชบุรุษคนที่ทำงานเกี่ยวกับศิลปะ ยากมาก ผมจึงพอหาเงินเล็ก ๆ น้อย ๆ ได้เรื่อย โดยรับจ้างเขียนป้ายโฆษณาต่าง ๆ ได้เงินบ้าง ถูกเบี้ยวบ้าง เพราะเขาเห็นว่าเป็นเด็ก บางครั้งพอต้องไปทวงมาให้

สมัยอยู่มัธยมมีเพื่อนที่อยู่ชั้นเดียวกันชื่อ จำนงค์ ฤทธิ์นุ่ม ที่มีฝีมือเขียนรูปแข่งชันกันมาตลอด (ปัจจุบันเป็นครูสอนวิชาศิลปศึกษาที่โรงเรียนเบญจมราชูทิศ ราชบุรี) และยังมีเพื่อนต่างโรงเรียนที่ชอบเขียนรูปเหมือนกัน ชื่อ รักชาติ ศรีจันทร์เคน เราทำงานเขียนรูปมาช่วยกันทำเพื่อหาเงินเรียนหนังสือ ถ้ามีช่างเขียนคนไหนมาเขียนฉากลีเกี้ยววัดข้างบ้าน ผมก็ไปเมียงมองดูทุกวันจนเขารำคาญเรียกเข้าไปเป็นลูกมือ ก็ได้วิชาเขียนฉากลีเกี้ยวเป็นประโยชน์ได้อีก พี่แสงอยู่บ้านติดกัน ท่านเป็นช่างสร้างโบสถ์วิหาร มีฝีมือทางช่างและการเขียนลวดลายสูง ผมก็สมัครเป็นลูกศิษย์ถึงชั้นไหว้ครูหรือยกครูเป็นพิธีการ ซึ่งเป็นครั้งแรกในชีวิตอีกเช่นกัน ก่อนที่จะมายกครูครั้งที่สองที่เพาะช่าง ความรู้จากการเขียนภาพไทยสมัยนั้นที่ได้จากพี่แสงผมนำไปใช้ในการติดดอกโอง์ และงานเขียนภาพประกอบอื่น ๆ อีกมากมาย

ภาพในหลวงรัชกาลที่ ๙ เป็นภาพที่ได้รับรางวัลชนะเลิศ จากการประกวดศิลปหัตถกรรมนักเรียน
เขียนด้วยสีน้ำมันกระเบื้องตราสะพาน บนกระดานอัด

ผมมีนิสัยอย่างหนึ่งคือชอบประกวด ถ้าเรื่องประกวดเขียนรูปผมจะไม่ยอมแพ้ใคร จะต้องพยายามให้ถึงที่สุด ผมจะไปประกวดในทุกเวทีแม้กระทั่งตามนิตยสารต่าง ๆ งานรับจ้างเขียนรูปที่สำคัญและใหญ่ที่สุดในชีวิตวัยเด็กของผมก็คือ งานเขียนตกแต่งเวทีฉลองครบรอบ ๒๕ ศตวรรษ (กึ่งพุทธกาล) ของจังหวัดราชบุรี จัดที่หอนาฬิกาสนามหน้าจังหวัด ซึ่งเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของชาวเมือง ตอนนั้นผมกำลังเรียนอยู่ชั้นปีสุดท้ายของมัธยมต้น ในงานนั้นมีการประกวดเขียนรูปในหัวข้อเกี่ยวกับพุทธศาสนา ผมก็เข้าประกวดด้วยและได้รับรางวัลชนะเลิศระดับเยาวชนของจังหวัด เป็นความภาคภูมิใจของผมและครอบครัวมาก และอีกครั้งหนึ่งคือในการประกวดศิลปหัตถกรรมนักเรียนของภาคการศึกษา ซึ่งมีโรงเรียนในกลุ่ม ๘ จังหวัด โดยมีจังหวัดราชบุรีเป็นศูนย์กลางของกลุ่ม ผมได้รับรางวัลชนะเลิศประเภทแกะสลักและประเพณีทวดภาพ นำเสียดายที่ผลงานประเพณีทวดแกะสลักซึ่งผมแกะเป็นรูปช้างแม่ลูก สูญหายไปนานแล้ว แต่ภาพวาดยังคงเก็บไว้อยู่จนถึงปัจจุบัน เป็นรูปในหลวงรัชกาลที่ ๙ เขียนด้วยสีน้ำมันกระป๋องตราสะพาน เป็นสีที่ใช้ทาวัตถุทั่วไป เขียนบนกระดาษอัด (สมัยนั้นเพิ่งมีออกมาใหม่ ๆ) สีน้ำมันสำหรับเขียนภาพโดยเฉพาะก็ยังไม่รู้จัก และถึงรู้จักคงหมดปัญญาที่จะซื้อหามาเขียน คนที่เคยเขียนรูปด้วยสีกระป๋องจะรู้ว่าเขียนยาก และยิ่งมาเขียนบนวัสดุที่ดูดซึมสูงเช่นกระดาษอัดก็ยิ่งยากลำบากมากขึ้นไปอีก

โรงเรียนเพาะช่าง

จากมัธยมต้น ผมสอบติดที่โรงเรียนเพาะช่างสมปรารถนา ได้เรียนรอบบ่ายในแผนกฝึกหัดครูศิลปะ ผมเดินเข้าเพาะช่าง ด้วยหัวใจพองโต สง่างามกว่าโรงเรียนมัธยมของผมมาก ที่สำคัญ มีความรู้สึกรอบอ้อมอย่างประหลาด ผมเรียนด้วยความสนุกสนานถึงแม้ จะมีวิชาสามัญบางวิชาเข้ามาประกอบ ผมก็พลอยเรียนด้วยความสนุก เช่นกัน

ดังได้กล่าวแล้วว่าผมเป็นคนหัวขำ ตั้งแต่สมัยประถม จนมัธยมมีเพียงวิชาเดียวที่ผมทำคะแนนได้ดีคือวิชาวาดเขียน นอกนั้น เพียงแค่เอาตัวรอดได้ ผมเป็นเด็กปลายแถวทั้งรูปร่างหน้าตาและ วิชาความรู้ ต่อเมื่อมาเรียนที่เพาะช่าง ผมได้เรียน ได้ทำในสิ่งที่รัก ผลการเรียนจึงดีขึ้นจากหน้ามือเป็นหลังมือ ที่เพาะช่างมีการเรียน อย่างเป็นระบบ และอาจารย์ทุกท่านมีฝีมือ มีหลายท่านที่ผมเคย รู้จักชื่อเสียง มีความศรัทธาอย่างมากตั้งแต่สมัยอยู่มัธยมแล้วผมก็ได้ มาเรียนกับท่านที่นี่ อาทิเช่น อาจารย์สงวน รอดบุญ และอาจารย์ เฉลิม นาคริรักษ์ คำสั่งสอนของท่านช่วยพัฒนาฝีมือผมขึ้นมาเป็นลำดับ ในช่วงนั้นผมติดดอกโอ่งส่งตัวเองเรียน จึงไปกลับราชบุรีทุกวันหยุด จนจบเพาะช่างระดับ ป.ป.ช.

ผมชอบเขียนสีน้ำตั้งแต่เป็นนักเรียนมัธยม อาจจะเป็นเพราะ มีธรรมชาตินิสัยที่ถูกกับสีน้ำและเป็นสีที่มีราคาถูก ง่ายต่อการเขียน และพกพามาก งานของอาจารย์เฉลิม นาคริรักษ์ เป็นแบบอย่าง ในการเขียนสีน้ำของผมทั้งในด้านเทคนิคและรูปแบบ เช่น งานเขียน วัด ชนบท แม่น้ำ ลำคลอง ท่านเป็นแรงบันดาลใจให้ผมตระเวน เขียนสีน้ำไปทั่วกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียง อิทธิพลที่ผมได้รับ จากอาจารย์เฉลิมเกี่ยวกับสีน้ำคือ ความนุ่มนวล และความประสาน กลมกลืนกันของสี ลักษณะที่เด่นมากของท่านที่ผมชอบคือ การสร้าง จุดสนใจด้วยการเปิดแสงตามตำแหน่งที่ต้องการ ผมถือว่าท่าน เป็นอาจารย์คนแรกที่จุดประกายในการเขียนทิวทัศน์ด้วยสีน้ำ ให้กับผม การศึกษาศิลปะนั้น ผมเคยพูดกับลูกศิษย์เสมอว่า “ถ้าพึ่ง เนื้อหาที่ปฏิบัติในชั้นเรียนนั้น ไม่เพียงพอต่อการใฝ่รู้” สมัยผมเป็น นักศึกษา งานที่อาจารย์ให้ทำในเวลา ๓ วัน ผมจะพยายามทำให้เสร็จ ภายในวันเดียว ส่วนที่เหลือเป็นเวลาที่ผมตระเวนไปทั่วกับกระเป๋าคูใจใบหนึ่ง ภายในมีหมวกขอลานเก่า ๆ ผ้าผืนเล็กที่เก่าและสกปรก

รับการครอบครูครั้งแรกที่โรงเรียนเพาะช่าง

พอกัน พร้อมด้วยน้ำ, จานสี, แก้วน้ำ และพูกันอยู่ในนั้นเสร็จ อาจจะ
มีขนมเล็ก ๆ น้อย ๆ แถมพอกอยู่ด้วย เพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้า
ที่ขาดไม่ได้อีกเช่นกันคือกระดาษวาดเขียนพร้อมกระดานสเก็ทซ์

เมื่ออยู่ปีที่ ๓ ของเพาะช่างซึ่งเป็นปีสุดท้ายในระดับ ป.ป.ช.
วิทยายุทธแก่กล้า เสาร์อาทิตย์ก็ตระเวนเขียนรูปไปทั่ว จึงแทบไม่ได้
กลับไปติดดอกโองที่ราชบุรี รายได้ที่เคยอาศัยพึ่งพาส่งตัวเองเรียน
ก็ขาดไป ผมเริ่มขาดแคลนอุปกรณ์เขียนรูป ส่วนเรื่องความเป็นอยู่
ไม่ถึงกับเดือดร้อนมากนักเพราะได้อาศัยบ้านญาติของพี่เขยซึ่งเป็น
ร้านค้าของเบ็ดเตล็ดปลีกและส่งอยู่ที่ปากคลองตลาด ผมถือคติว่า
อยู่บ้านท่านอย่านั่งดูตาย ตอนเช้าผมช่วยขายของหน้าร้าน ปายก็ไป
เรียน ถือว่ามีที่กินที่นอน ส่วนอาหารกลางวันเพื่อน ๆ ที่ผมช่วยตัว
ช่วยแนะนำการเขียนรูปให้มักจะเลี้ยงตอบแทนเสมอ แต่สำหรับ
อุปกรณ์การเรียน โดยเฉพาะสีน้ำกับกระดาษสีน้ำนั้น จนปัญญาจะ
ซื้อหามา เรื่องสียงพอกอาศัยญาติไปกับเพื่อนพอได้ แต่สำหรับกระดาษ
ผมแก้ปัญหาด้วยการเก็บงานเขียนของเพื่อนและของผมที่ทิ้งแล้ว
บางชิ้นก็ใช้แล้วทั้งด้านหน้า ด้านหลัง เอามาค่อย ๆ ลอก โดยเริ่มจาก
มุมใดมุมหนึ่งของกระดาษ ถ้ามุมนั้นลอกแล้วมีปัญหา ก็จะลอกมุมอื่น
ไปเรื่อยจนลอกมาจนกันได้หมดทั้งแผ่น ถ้าโชคดีหรือจังหวะดี ไม่มี
ด้านใดเสียเลยก็จะได้กระดาษไว้เขียนรูปถึง ๒ แผ่น ในสมัยก่อนนั้น
กระดาษวาดเขียนอย่างหนาชนิดเม็ดที่พวกเรียนศิลปะทั่วไปเรียกกัน
ว่า ๑๐๐ ปอนด์ หนากว่าสมัยนี้มาก เนื้อก็ไม่แน่นมากนัก สามารถ
ลอกออกได้ แต่ส่วนใหญ่จะได้เพียงแผ่นเดียว หรือด้านเดียว
เนื้อกระดาษที่ลอกนี้จะพูนุ่ม ขณะที่ปาดพูกันไม่ว่าจะแห้งหรือเปียก
สีจะไม่กลืนเป็นเนื้อเดียวกันเหมือนเขียนบนผิวกระดาษปกติ สีจะ
แตกพร่าเป็นประกาย ไม่คมแข็ง ฉะนั้นเมื่อตัวพูกันผิดพลาดไป
ก็พอจะแก้ไขกลับเกลื่อนไปได้บ้าง รอยสีที่ติด ๆ ขาด ๆ ทำให้เกิด
บรรยากาศสดใสนุ่มนวลอย่างประหลาด กลายเป็นเทคนิคพิเศษซึ่งผม
ได้นำไปใช้ตอนที่คณะจิตรกรรมฯ ได้อีกหลายปี

บน: เพื่อนร่วมรุ่นโรงเรียนเพาะช่าง
ล่าง: ไปเขียนรูปที่พัทธยา

คณะจิตรกรรมประติมากรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร

เมื่อจบระดับ ป.ป.ช. ผมไปสอบเข้าศึกษาต่อที่คณะจิตรกรรม
ประติมากรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร ในปี พ.ศ. ๒๕๐๔ (ปัจจุบัน
คือ คณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์) ความจริงแล้ว
มีเพื่อนบางคนที่เรียนมาด้วยกันไปสอบเข้าศิลปากรก่อนผม ๑ ปี
เพราะเมื่อจบปีที่ ๒ ในระดับอาชีวศึกษาก็เทียบเท่ามัธยมปลายจึงสอบ
เข้ามหาวิทยาลัยได้ แต่ที่ผมเรียนจนจบหลักสูตร ๓ ปี ก็เพื่ออุ่นใจ
ไว้ก่อน ถ้าผิดพลาดสอบเข้าคณะจิตรกรรมฯ ไม่ได้ ก็ยังพอมีวุฒิครู
ที่จะหางานทำได้ไม่ยากนัก สมัยนั้นในคณะจิตรกรรมฯ จะเปิดฝึกหัด
ฝีมือทางศิลปะหรือตัวก่อนสอบนั่นเอง ผมก็ไปฝึกมือด้วย นอกจาก
รุ่นพี่ที่กำลังเรียนอยู่แล้วยังมีอาจารย์มาคอยดู ผมได้เห็นอาจารย์
ศิลป์ พีระศรี เป็นครั้งแรกก็ตอนฝึกมือนี้เอง เพราะท่านมาช่วยตัว
ให้ด้วย การสอบเข้าคณะจิตรกรรมฯ สมัยนั้นไม่ยุ่งยากซับซ้อนเหมือน
สมัยนี้ คณะสามารถที่จะออกข้อสอบและคัดเลือกนักศึกษาได้เอง
โดยมุ่งเน้นที่ความสามารถทางศิลปะมากที่สุด มีการสอบเพียงวิชา
องค์ประกอบศิลป์และวาดเส้น เพื่อคัดเลือกเอาแต่ผู้ที่มีฝีมือทางนี้
โดยตรง ส่วนวิชาสามัญมีภาษาอังกฤษเพียงวิชาเดียว และถือว่า
มีความสำคัญน้อยมาก สมัยนั้นและก่อนหน้านั้น นักศึกษาที่สอบ
เข้าคณะจิตรกรรมฯ ส่วนใหญ่จะมาจากเพาะช่างเพราะมีปริมาณ
มากกว่านักเรียนช่างศิลป์ หลักสูตรของเพาะช่างสมัยนั้นมุ่งเน้นทักษะ
ทางศิลปะมากกว่าปัจจุบัน จะมีนักเรียนสายสามัญจากมัธยมปลาย
ติดเข้ามาบ้างเป็นบางรุ่นแต่ก็ถือว่าน้อยมาก

ที่คณะจิตรกรรมฯ ผมถือว่าโชคดีอีกครั้งหนึ่งที่ได้เรียน
กับท่านศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี สำหรับผมถ้าใครเอ่ยถึงท่าน ผมจะ
ยิ้มออกและคุยได้อย่างภาคภูมิใจว่าผมนี้แหละเป็นผู้หนึ่งที่เคยเรียน
กับท่านตรงตรงอยู่ ๑ ปีเต็ม (ในสมัยเป็นนักศึกษาปีแรก) ท่านสอน
วิชาองค์ประกอบศิลป์ โดยมีอาจารย์ลาวัณย์ อุปอินทร์ (ดาวราย)
เป็นผู้แปลภาษาไทยของท่านเป็นภาษาไทยอีกทอดหนึ่ง เพราะ
เกรงว่าพวกเราที่เข้ามาใหม่จะฟังภาษาไทยของท่านไม่รู้เรื่อง ขณะนั้น
ท่านก็อายุมากแล้ว แต่ยังคงกระฉับกระเฉง ท่านสอนสนุกและมีลีลา
ในการสอน บางครั้งท่านก็ชอบแกล้งพวกเรา โดยออกท่าทางดูเหมือน

ว่าจะล้ม พวกเราแถวหน้าตกใจกรูกันออกไปช่วยพยุงท่าน ท่านก็หัวเราะบอกว่า “ฉันไม่เป็นไร นี่คือท่าทางที่ทำให้ดูเท่านั้น ไม่ใช่ล้มจริง ๆ” พวกผมเป็นลูกศิษย์รุ่นสุดท้าย เพราะในภาคเรียนฤดูร้อนนั้น (พ.ศ. ๒๕๐๕) ท่านก็เสียชีวิต พวกเราตกใจและเสียใจกันมาก ทั้งคณะจิตรกรรมฯ เจียบเหงาเหมือนไร้ผู้คน

ยังมีอาจารย์อีกหลายท่านที่คณะจิตรกรรมฯ ที่ผมมีโอกาสได้เป็นลูกศิษย์ ทั้งที่ก่อนหน้านี้ผมไม่เคยนึกฝันมาก่อน ท่านที่สำคัญยิ่งท่านหนึ่งที่ผมได้เรียนและได้ทำงานศิลปะใกล้ชิดกับท่านก็คือ อาจารย์สวัสดิ์ ต้นตีสุน ผมติดตามข่าวของท่านตั้งแต่สมัยอยู่เพาะช่าง ขณะนั้น ท่านกำลังศึกษาต่อที่ประเทศอิตาลี ผมทราบข่าวของท่านบ่อย ๆ จากหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับการได้รับรางวัลและการจัดแสดงผลงานศิลปะของท่านขณะที่อยู่ที่นั่น เมื่อผมเข้าไปเป็นนักศึกษาคณะจิตรกรรมฯ ปีที่ ๑ ท่านก็เรียนจบและกลับมาเมืองไทยพอดี ท่านมารับตำแหน่งอาจารย์ใหญ่โรงเรียนช่างศิลป์ ซึ่งถือกันว่าเป็นเหมือนโรงเรียนเตรียมมหาวิทยาลัยศิลปากร และท่านได้รับเชิญไปเป็นอาจารย์พิเศษที่คณะจิตรกรรมฯ ด้วย ผมจะกล่าวถึงคุณูปการที่ผมได้รับจากท่านเกี่ยวกับการทำงานศิลปะของผมต่อไป

บุคคลต่อมาที่ผมประทับใจก็คือ อาจารย์ชูลุด นิมเสมอ ผมมีความรู้สึกอุ่นใจเหมือนมีสิ่งทดแทนหลังจากที่สูญเสียบุคคลที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของพวกเราไป เพราะอาจารย์ชูลุดท่านมีบุคลิกที่น่าเกรงขาม เก่งและขยันขันแข็งมาก ความที่ท่านเจียบขริ้มทำให้พวกเราเกรงท่านมาก ผมได้ยินชื่อท่านสมัยเป็นนักเรียนมัธยมจากข่าวการได้รับเหรียญทองจากการประกวดศิลปกรรมในนิตยสาร ผลงานที่ท่านได้รับรางวัลตอนนั้นเป็นงานจิตรกรรมองค์ประกอบขนาดใหญ่มาก เป็นรูปผู้หญิงชวานาสีเหลืองอ่อน ๆ แม้ตอนหลังเมื่อมาอยู่คณะจิตรกรรม แล้วผมยังได้เห็นรูปนั้นติดอยู่ในห้องพักของท่าน

อาจารย์เฟื้อ หริพิทักษ์ เมื่อสมัยผมเรียนอยู่เพาะช่างหลายครั้งที่ผมไปวาดรูปในพิพิธภัณฑ์สถาน เคยได้พบท่านกำลังคัดลอกสมุดข่อย ผมอยากเข้าไปพูดคุยกับท่าน แต่ไม่กล้าเข้าไปรบกวนสมาธิท่าน ผมจึงได้รู้จักท่านเพียงฝ่ายเดียวมานานก่อนจะได้มาเป็นลูกศิษย์ที่ศิลปากร

น้องใหม่สาขาจิตรกรรมประติมากรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. ๒๕๐๔

อีกท่านหนึ่งที่ผมรู้จักก่อนอาจารย์ท่านอื่นทั้งหมดคือ อาจารย์ทวี นันทขว้าง (ที่ผมได้กล่าวถึงมาแล้วในสมัยวัยเยาว์ที่เรียนอยู่ในชั้นประถม) ผมนึกไม่ถึงเลยว่าจะได้มาเป็นลูกศิษย์ของท่านที่คณะจิตรกรรมฯ นี้

เพื่อนร่วมรุ่นของผมสมัยที่เข้าเรียนจิตรกรรมฯ ที่มีชื่อเสียงอยู่ในวงการศิลปะทั้งในกรุงเทพฯ และอเมริกาได้แก่ ธงชัย รักปทุม, บัณฑิต ผดุงวิเชียร, ประกาศ อิมอาร์มณ, แหลมสิงห์ ดิษฐพันธ์, ธนะ เลหาภัยกุล และประวัติ เล้าเจริญ เป็นต้น และเพื่อนสมัยเรียนที่ยังไปร่วมวัยชราด้วยกันที่เชียงใหม่มีหลายคน คือ เทพศิริ สุขโสภา, พิศาล ทิพารัตน์, วัฒนะ วัฒนาพันธุ์ โดยเฉพาะเทพศิริและพิศาลถือว่าทำงานร่วมกันมายาวนานเกี่ยวกับการอบรมครูศิลปศึกษาที่ภาคเหนือหลายจังหวัด ตามโครงการอบรมครูของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

การศึกษาที่คณะจิตรกรรมฯ ในปีแรก ๆ จะเน้นเรื่องทฤษฎีเป็นส่วนใหญ่ เพื่อเป็นการปูพื้นฐานในการสร้างสรรค์งาน ผมเรียนได้อย่างสบายเพราะคล้ายคลึงกับที่เคยเรียนมาแล้วจากเพาะช่างสำหรับวิชาทฤษฎีสี พวกเราเรียนวันเสาร์ เพราะอาจารย์สวัสดิ์ท่านมาสอนได้เฉพาะวันหยุดราชการเท่านั้น ท่านเคยพูดกับผมว่า ที่ยุโรปการเป็นศิลปินนั้นยากมาก อายุขนาดท่าน (๓๖ ปี) เขาก็ถือว่าเป็น “Young Artist” ยังไม่ถือว่าเป็น “Artist” เต็มตัว ยังต้องทำงานอีกมากต่างกับบ้านเรา ที่ดูเหมือนว่าใคร ๆ ก็เรียกตัวเองว่าเป็นศิลปินได้

ทุกเช้าวันเสาร์ จะเห็นท่านเดินจากวิทยาลัยช่างศิลป์มาสอนที่คณะจิตรกรรมฯ พอมาถึง ท่านก็เอาอุปกรณ์เขียนรูปที่ชอบมาด้วยวางไว้ที่โคนต้นจันทน์หน้าห้องแล้วเข้าไปสอน (อาคารนั้นถูกทุบทิ้งไปแล้ว ปัจจุบันเป็นบริเวณห้องธุรการคณะจิตรกรรมฯ) ท่านสอนเสร็จใกล้เที่ยง ท่านก็จะหิ้วอุปกรณ์ออกไปเขียนรูป ท่านทำเช่นนี้เป็นประจำทุกครั้งที่ท่านมาสอนจนผมทนไม่ไหว ผมเลยเตรียมอุปกรณ์สีน้ำชุดเก่งตั้งแต่สมัยอยู่เพาะช่างมาเรียนในวันเสาร์ด้วย พอท่านสอนเสร็จท่านก็หิ้วอุปกรณ์ของท่านออกเดิน ผมก็หิ้วอุปกรณ์ของผมขออนุญาตตามท่านไปด้วย ผมตระเวนเขียนรูปกับท่านไม่น้อยกว่า ๑ ปี มีบางครั้งที่มีบุคคลอื่นเข้ามาสมทบออกตามท่านเหมือนผมครั้งหนึ่งมีคนจีนรูปร่างใหญ่ ใส่ชุดดำ มีหนวดมีเครา ผมถามอาจารย์สวัสดิ์ ท่านก็บอกว่าเขาชื่อ “จ่าง” รับจ้างเขียนรูปเหมือนด้วยผงถ่าน อยู่แถวตลาดพลู มาขอฝึกเขียนรูปด้วย ผมก็เลยรู้จัก จ่าง แซ่ตั้ง ตั้งแต่นั้น

บางครั้งก็นั่งรถเมล์ไปเขียนตลาดบางแคใกล้บ้านท่าน มีวันหนึ่งอาจารย์และผมไปเขียนรูปที่ตลาดน้ำ เรานั่งบนฝั่งที่มีแม่ค้าเอาสินค้ามานั่งกางร่มขาย อาจารย์ท่านนั่งหันหลังให้ผม ท่านกำลังเขียนสีน้ำรูปแม่ค้าจอดเรือนั่งพักได้สะพาน ผมจำได้แม่นยำ รูปนั้นเป็นรูปสำคัญของท่านรูปหนึ่ง เพราะองค์ประกอบและน้ำหนักของภาพสวยงาม ได้บรรยากาศของการพักผ่อนหลังเหนื่อยจากพายเรือขายของจริง ๆ ตรงหน้าผมไกลออกไปเล็กน้อย มีคนแก่อีกคนหนึ่งมานั่งเขียนรูปอยู่ด้วย ผมเข้าไปดูใกล้ ๆ จึงรู้ว่า เป็นอาจารย์ญี่ปุ่นชื่อนิโร โยโกตา อาจารย์โยโกตาท่านนี้เข้ามาสอนศิลปะอยู่ที่เพาะช่าง ก่อนสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ สมัยที่ผมยังเรียนอยู่เพาะช่าง ท่านสอนระดับ ป.ม.ช. จึงไม่ได้เรียนกับท่าน แต่เคยไปแอบดูท่านตรวจงานของรุ่นพี่บ่อย ๆ เป็นอาจารย์อีกท่านหนึ่งที่ผมนิยมชมชอบมานาน ผลงานของท่านเป็นการผสมผสานกันระหว่างสีกับเส้น ปากกาสีดำที่วัดอย่างแม่นยำ ฉับไป สนุกสนานมาก แล้วลูบด้วยสีน้ำบาง ๆ ถึงแม้ท่านจะเขียนภาพวิวทิวทัศน์ของไทย แต่ในผลงานกลับยังคงมีจิตวิญญาณของความเป็นเชื้อชาติต้นกำเนิดอยู่สูง

อาจารย์สวัสดิ์ท่านมักจะเขียนสีน้ำสลับกับสีน้ำมัน วันไหนออกเขียนสีน้ำมันท่านจะเตรียมเฟรมขนาด ๗๐x๙๐ ซม. ประมาณ ๓-๔ เฟรม ทุกเฟรมท่านจะใช้เกรียงเตรียมพื้นด้วยชุดสีที่สวยงามไว้ก่อน เวลาเขียนท่านจะวาดเส้นเป็นโครงร่างด้วยสีหนักแล้วเพิ่มเติม

สีอีกเล็กน้อยก็เกือบเสร็จ ดังนั้นในแต่ละคราวที่ออกเขียนเพียงไม่กี่ชั่วโมง ท่านก็เขียนได้หมดทุกเฟรม อาจจะนำมาตกแต่งเพิ่มเติมในที่ทำงานของท่านต่ออีกเพียงเล็กน้อย ส่วนสีน้ำท่านก็เขียนด้วยโครงร่างคล้ายสีน้ำมัน แต่เขียนได้ฉับไวกว่าและเสร็จในเวลาทันที ตลอด ๑ ปีที่ผมติดตามท่าน ผมได้รับอิทธิพลในการเขียนสีน้ำและสีน้ำมัน โดยเฉพาะการเตรียมพื้นสีก่อนเขียนนั้น ผมได้นำมาใช้จนถึงปัจจุบัน ผลงานจิตรกรรมของท่านมีลักษณะเป็นคิวบิสม์ (Cubism) ที่หนักแน่น แต่สดใส สวยงาม ให้อิทธิพลกับพวกเราในคณะจิตรกรรมฯ สมัยนั้นมาก

การศึกษาระดับอนุปริญญา ในคณะจิตรกรรมฯ นั้นยากมาก เพื่อน ๆ สามสิบกว่าคนค่อย ๆ เลื่อนหายไปทีละคนสองคน ตั้งแต่ปีที่ ๑ จนถึงปีที่ ๓ เหลือเพียงไม่กี่คน เพราะอาจารย์ให้คะแนนเข้มงวดมาก ถ้างานชิ้นไหนใครได้ ๖๕ คะแนนถือว่าน่าพอใจ ถ้าได้ถึง ๗๕-๘๐ คะแนนถือว่ายอดเยี่ยมแล้ว บางคนอาจารย์ยังไม่แน่ใจว่าจะเรียนต่อระดับปริญญาได้หรือไม่ก็ต้องเรียนรีเกรด ซ้ำปีที่ ๓ อีก ๑ ปี ถ้าใครผ่านเพียงอนุปริญญาแล้วออกไปทำงาน สังคมภายนอกต้อนรับและให้เกียรติมากเพราะถือว่าได้ผ่านคณะจิตรกรรมฯ มาแล้ว

ขณะที่เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ ๓ พ.ศ. ๒๕๐๖ ผมและเพื่อนอีก ๒ คนคือ ประยูทธ พิภพผล และประวัติ เล้าเจริญ ได้รับรางวัลเกียรตินิยมเหรียญทองแดงจากการประกวดศิลปกรรมแห่งชาติ ครั้งที่ ๑๔ อาจารย์เฟื้อ หริพิทักษ์ ท่านเป็นประธานกรรมการตัดสินครั้งนั้น และท่านก็เป็นอาจารย์ผู้สอนวิชาจิตรกรรมฯ ให้กับพวกเราอยู่ในขณะนั้นด้วย ท่านเข้ามาชมพวกเราสามคนในห้องเรียน และเตือนว่าอย่าหลงใจไปเพราะเป็นเพียงจุดเริ่มต้นเท่านั้น หนทางยังอีกยาวไกลนัก และท่านก็ขอให้พวกเราขยันและตั้งใจอย่างนี้ต่อไป

ตั้งแต่เข้าศึกษาที่คณะจิตรกรรมฯ ผมไม่เคยไปติดดอกโองที่ราชบุรีอีกเลย เพราะเกิดความเบื่อหน่ายซ้ำซาก ประกอบกับเนื้อหาในการเรียนศิลปะที่เข้มข้นขึ้น ต้องขยันทำงานมากขึ้น ปีนั้น ๆ นั้นผมพอที่จะแก้ปัญหาเรื่องอุปกรณ์เขียนรูปได้ เพราะหนักไปทางวาดเส้น เขียนสีน้ำ สีเทียน หรือสีโปสเตอร์ แต่พอปี ๓ และปีที่ ๔ ความจำเป็นในการใช้สีน้ำมันก็ตามมา เฟรม, ผ้าใบ, พู่กัน ล้วนราคาแพง ๆ ทั้งสิ้น ผมยอมรับว่าหมดปัญญาที่จะหาอุปกรณ์เหล่านี้มาปฏิบัติงาน สมัยนั้นทบวงฯ เคยทำการวิจัยและพบว่าการลงทุน

รับพระราชทาน รางวัลเกียรติคุณอันดับ ๓ เหรียญทองแดง ประเภทจิตรกรรม จากการประกวดศิลปกรรมแห่งชาติ ครั้งที่ ๑๔ พ.ศ. ๒๕๐๖

เพื่อการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยของไทย ค่าใช้จ่ายของนักศึกษา
คณะจิตรกรรมฯ สูงเป็นอันดับที่สองรองจากคณะแพทย์ ซึ่ง
ส่วนกระแสสถานภาพทางการเงินของนักศึกษาศิลปะอย่างสิ้น
เชิง เพราะนักศึกษาคณะจิตรกรรมฯ ในสมัยนั้นส่วนใหญ่ยากจน
ผู้ปกครองที่มีฐานะดีจะไม่ยอมให้ลูกเรียนศิลปะเลย ไม่เหมือนผม
ที่สามารถจะเลือกเรียนอะไรก็ได้ไม่มีใครขัดข้อง มีกำลังใจให้เต็มที่
แต่ไม่มีกำลังทรัพย์สนับสนุน

พ.ศ. ๒๕๐๔ ปีที่ผมเป็นนักศึกษาที่คณะจิตรกรรมฯ ปีที่ ๓
ผมเริ่มมีปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัย เพราะไม่สามารถอยู่บ้านญาติ
ที่ปากคลองตลาดได้ ผมเร่ร่อนหาที่ซุกหัวนอนไปวัน ๆ บางครั้ง
ไปนอนบ้านน้ำริมคลองบางกอกใหญ่ ผมจะลงจากรถเมล์ที่
เจริญพาณัณแล้วเดินเลาะริมคลองเข้าไปเรื่อย ๆ ผมชอบเส้นทาง
นี้มากเพราะมีบรรยากาศบางอย่างเหมือนบ้านที่ราชบุรี คือนอกจาก
จะมีบ้านริมน้ำเหมือนคลองผิงธนาฯ ทัว ๆ ไปแล้ว ยังมีเรือหลายชนิด
จำนวนมาก มีทั้งเรือพักอาศัยและเรือสัญจรค้าขายผ่านเข้าออก
เสาไฟฟ้าเส้นตรงแข็งแรงปักอยู่ในน้ำริมคลอง ตัดกับเส้นโค้งของ
สะพานและเส้นนอนของตัวเรือ ความรู้สึกอบอุ่นร่มเย็นสบาย ๆ
คล้ายบ้านที่ราชบุรีหวนกลับมาบรรเทาความเหนื่อยหน่ายร้อนรุ่ม
ได้มาก บางครั้งไปนอนกับเพื่อนที่วัดบรมนิวาสแถวตลาดโบ๊เบ๊ ตลอด
ลำคลองมหานาคยิ่งหนาแน่นด้วยเรือมากกว่าคลองบางกอกใหญ่
ผมสนุกกับการเขียนเรือที่นี้มาก

ในวัยหนุ่มร่างกายและจิตใจยังแข็งแรง บางครั้งถึงจะ
อดอยากหิวโหย แต่ถ้ามีเงินเพียงเล็กน้อยผมจะซื้อสี พู่กัน และ
กระดาษสีน้ำก่อน ผมมีความสุขกับการได้ลูบคลำสีน้ำหลอดอ้วน ๆ
เต็ม ๆ หลอด กระดาษเขียนสีน้ำที่ขาวสะอาดจนมองเห็นภาพ
ในกระดาษก่อนเขียนเสียอีก ผมมีสีน้อยมาก ส่วนใหญ่จะเป็น
สีน้ำตาลเข้ม, น้ำเงินหนัก ๆ จะมีสีเขียว เหลือง และแดง เจือบ้าง
เล็กน้อย ผมจะยัดสีหนัก ๆ เป็นโครงสร้างสำคัญของภาพ เพราะให้
ความรู้สึกหนักแน่น เวลาจับพู่กันจุ่มสีเข้ม ๆ เหล่านั้นลากลงไป
บนกระดาษ ทุกเส้นเหมือนกับได้ระบายเอาความรู้สึกที่ทึบหนัก
อัดแน่นอยู่ออกมา ส่วนสีอ่อน ๆ ของสีเขียว, เหลือง เล็ก ๆ น้อย ๆ
ช่วยให้บรรยากาศมีประกายสดใสผ่อนคลายลง ทำให้เส้นหนักทึบไม่
ดูอึดอัดจนเกินไป

ถ่ายภาพกับเพื่อน ๆ ในงานรับรางวัลศิลปกรรมแห่งชาติ ครั้งที่ ๑๔

ในช่วงนั้นไม่ต่ำกว่า ๓-๔ ปี ผมมีแต่สีน้ำหลอดแห้ง ๆ ไม่ก็สี
กระดาษเขียนสีน้ำส่วนใหญ่จะเป็นกระดาษที่คนอื่นเขียนแล้วทิ้ง
เอามาลอกผิวหน้าออกเขียนใหม่ สีน้ำมันนาน ๆ ครั้งจะมีโอกาส
ได้เขียน ส่วนใหญ่จะใช้เขียนเฉพาะงานเรียนเท่านั้น ในขณะนั้น
สีที่ผมเกลียด ไม่มีในงานสีของผมและแทบจะไม่เคยใช้เลยคือ สีชมพู,
ม่วงอ่อน, เหลืองหวาน ๆ

เนื่องจากผมชอบเขียนทิวทัศน์มากที่สุด การท่องเที่ยว
เขียนรูปไปในที่ต่าง ๆ จึงถือเป็นความจำเป็นและเป็นประสบการณ์
ที่มีค่ายิ่ง สมัยเรียนอยู่เพาะช่างปีที่ ๓ ครอบบาย มีเพื่อนกลุ่มหนึ่ง
นำโดย ประสิทธิ์ ชำนาญไพร ชักชวนเพื่อนประมาณ ๕ คน
พากันล่องใต้ไปเล่นดนตรี ตระเวนไปเรื่อย ๆ โดยไม่มีจุดหมาย
มากนัก กลับมามีเรื่องเล่ากันสนุกสนาน ผมและเพื่อนสืบทอดว่าคน
ก็พากันไปเขียนรูปที่หัวหินบ้าง โดยโบกรถบรรทุกไปตั้งแต่กรุงเทพฯ
ต่อไปเป็นทอด ๆ และไปนอนกันที่ชายหาดหัวหิน ทุลักทุเลมาก แต่ก็
สนุกตามวัยที่ไม่มีเงินแต่มีใจ

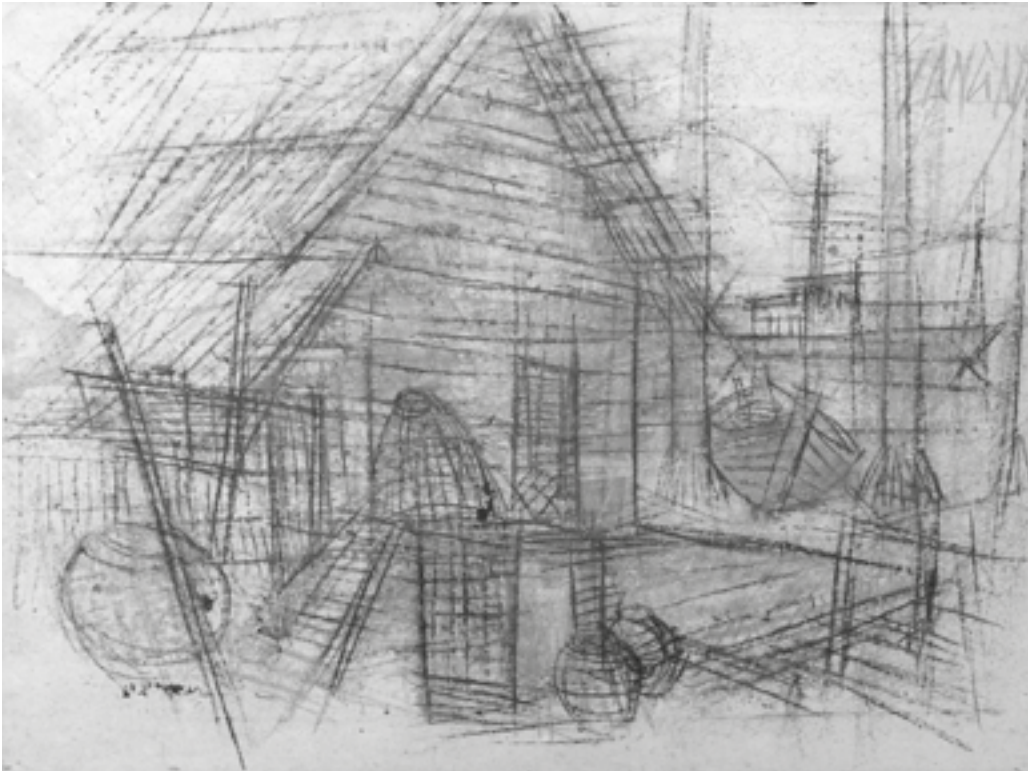
ที่คณะจิตรกรรมฯ เมื่อผมรู้ผลว่าได้ศึกษาต่อปีที่ ๔ เพื่อทำ
ปริญญาแน่นนอนแล้ว ฤดูร้อนครานั้นผมกับ ประวัติ เล้าเจริญ

ก็ชวนกันล่องใต้โดยมีเงินติดตัวกันคนละร้อยกว่าบาท อาศัยรถบรรทุกของเพื่อนพี่ชายไปลงชุมพร แล้วนั่งรถเมล์ต่อไประนอง เข้าไปเที่ยวที่เกาะสอง จากนั้นอาศัยเรือขนของทางทะเลของเจ้าแก้วที่ระนองเดินทางเลาะฝั่งทะเลอันดามันอยู่หลายวัน อาศัยกินนอนในเรือเสร็จพอเรือจอดที่ไหนก็ช่วยเขาขนของขึ้นลงทุกท่า จนขึ้นฝั่งเจ้าแก้วยังใจดีให้เงินติดตัวอีกคนละ ๒๐ บาท เราสองคนต่างก็มีกระเป๋าเสื้อผ้าใบเล็ก กับกระเป๋าอุปกรณ์เขียนรูปคนละใบ พร้อมกับกระดาดและกระดานสเก็ตซ์อีกคนละแผ่น และแน่นอนคือหมวกขอทานใส่ติดศีรษะอยู่กันทั้งคู่ เดินไปไหนก็มีคนมองจนลับตาด้วยความไม่ไว้วางใจ จุดมุ่งหมายสำคัญที่วางไว้คือ มองหาคนรู้จักที่พอจะล้มทับกันได้ ล้มทับในที่นี้หมายถึง กิน นอน และขอบริจาคค่าเดินทางต่อไป นึกแล้วยังเสียดายไม่หายที่ผมไม่ชอบเขียนหนังสือ เพราะมีเรื่องผจญภัยที่สนุกสนานมากมาย ลืมไปก็มากแล้ว ที่พอจะจำได้ก็มีเช่นเมื่อไปถึงสุราษฎร์ธานี เราต่อเรือข้ามฟากไปเที่ยวเกาะสมุย สมัยนั้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๖ ยังไม่มีเรือนานยนต์เหมือนปัจจุบัน มีแต่รถยนต์ที่ออกจากสุราษฎร์ธานีวันละเที่ยวตอนกลางคืนประมาณ ๓ ทุ่มบนเรือคีนั่นขณะที่กำลังหลับเพลิน ๆ อยู่ ประมาณตี ๑ ก็สะดุ้งสุดตัวเพราะมีเสียงดังโครมใหญ่ เรือโคลงคล้อยจะล่ม ทุกคนตกใจ เสียงร้องเอะอะโวยวาย ปรากฏว่าเรือที่เราโดยสารชนเข้ากับเรือส่งเป็บชีกลางทะเล โชคดีที่เรือทั้งสองไม่เป็นอะไรมากแต่ก็ไปต่อไม่ได้ รอนจนเข้าจึงมีเรือมาลากจูงเข้าฝั่งสุราษฎร์ธานี ผมเสียดายมากที่ไม่ถึงเกาะสมุยสมความอยาก จึงตัดสินใจเดินทางต่อไปยังภูเก็ต ไปอาศัยอยู่กับเพื่อนรุ่นพี่ที่นั่นหลายวัน รุ่นพี่คนนี้เขาไปปักหลักเล่นไวโอลินกับวงดนตรีที่ร้านอาหารอยู่ที่นี่

ถ่ายภาพคู่กับผลงานที่ได้รับรางวัล

เข้าวันหนึ่ง ผมกับประวัติไปเขียนรูปที่หาดราไวย์ ผมกับประวัติลงนั่งเขียนรูปที่กอหญ้าใต้ต้นมะพร้าวชายหาด ด้านหลังเลยไปนิดเดียวเป็นบ้านชาวเล เราเขียนรูปไปท้องก็ร้องจ๊อก ๆ ไปจะกินอะไรที่หนึ่งก็ต้องคิดหนัก คอยนับเศษสตางค์ในกระเป๋ากันอยู่ตลอดเวลา แถว ๆ นั้นมีไก่หลายตัวเดินวนเวียนหากินอยู่ ประวัติว่า “แหม...ถ้าไก่พวกนั้นมันไข่อยู่นี่ก็ดีสินะ” บ่นยังไม่ทันขาดคำประวัติก็นึกเอะใจว่าตัวเองนั่งทับอะไรเย็น ๆ ร้อง “เฮ้ย!” แล้วลุกพรวดขึ้นทันที ที่นี้ผมก็เป็นคนร้อง “โอ้ย...” ก็ประวัตินั่งทับไข่ไก่ทั้งรังที่ไม่เห็นคงเพราะมีหญ้าคลุมอยู่ นับดูสิบกว่าฟองแตกเรียบไม่มีเหลือสักฟอง

ภาพวาดเส้นช่วงล่องใต้กับ ประวัติ เล้าเจริญ

ผมได้แวะไปเยี่ยมหาดราไวย์อีกครั้ง เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๒ ปรากฏว่าอะไรไม่ได้เลย น่าเสียดายที่หาดราไวย์ในปัจจุบันไม่มีบรรยากาศที่สวยงามตามธรรมชาติให้เห็นอีก มีแต่ตึกและฝรั่งนักท่องเที่ยวไปคราวหลังนี้ อาจารย์พุ่ม ศฤงคาร เพื่อนที่สนิทสนมกันมากสมัยเรียนที่เพาะช่าง เอรณมารับตั้งแต่สุราษฎร์ธานีมาแวะค้างคืนที่หาดราไวย์ เวลาเดินเที่ยวแถวนั้นเหมือนกับกำลังไปเที่ยวต่างประเทศ เพราะมีเราสีคนที่ตัวดำ ๆ ท่าทางกระจองอก นอกนั้นฝรั่งหมดขนาดเข้าไปสั่งอาหารเด็กเสิร์ฟยังไม่ยอมมาบริการ

อีกเช้าวันหนึ่งเราไปเขียนรูปชายหาด ที่นั่นเป็นอ่าวเว้าลึกเข้าไปมาก แต่เนื่องจากน้ำแห้งจึงมองเห็นเป็นหาดทรายไปจรดอีกฟากของอ่าว ความที่ไม่มีความรู้เรื่องน้ำทะเล เราก็ชวนกันเดินลัดอ่าวไป เราสวมรองเท้าผ้าใบและมีกระเป๋าน้ำเล็ก ๆ กับกระดานสเก็ตซ์คนละแผ่น เดินไปสักพักน้ำทะเลก็เริ่มขึ้นทีละนิด เราคิดว่าไม่เป็นไร คงเดินทัน ก็เลยเดินลุยน้ำจ๋อมแจ๋มไปเรื่อย ๆ ได้ประมาณครึ่งทางน้ำก็สูงขึ้นถึงหัวเข่า ชักนึ้กอะใจ จะย้อนกลับไปทางเก่าก็ไม่ทัน เลยตัดสินใจลุยต่อไปอีก น้ำขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงเอวอย่างรวดเร็วมาก และขึ้นมาเรื่อย ๆ จนถึงหัวไหล่ เสื้อกางเกงเปียกไม่เป็นไรเดี๋ยวก็กแห้ง แต่เป็นห่วงที่สุดถ้าสักกับกระดากเปียก เดินลุยไปก็ชุ่มฉ่ำของไป

ตลอด ภาวนาขอให้เรือผ่านมาสักลำ พอมาถึงตอนนั้น ฝั่งกลับอยู่ไกลกว่าที่คิด อย่างไรก็ตามสิ่งของเอาตัวรอดซะก็คงได้ เพราะว่ายน้ำข้ามแม่กลองยังนับว่าไกลกว่านี้ แต่แล้วนึกถึงประวัติ ไม่นั่นใจว่าจะว่ายน้ำเป็นหรือเปล่า ผมจึงถาม ประวัติตอบว่า “เราว่ายน้ำไม่เป็น” ต้องชมประวัติว่าสติดีมาก ไม่แสดงอาการตื่นตระหนก ผมเสียอีก กลับตกใจกลัวแทนประวัติซะเอง สักพักมีเรือหาปลาเล็ก ๆ ติดเครื่องยนต์วิ่งเฉียดมา เราตะโกนกันสุดเสียง เขาเฉี่ยวเข้ามาดูใกล้ ๆ แล้วหายไป เรานึกแข่งชกหักกระดูกน้ำใจคน พร้อมกับตาเหลือก ตาปลิ้นเพราะน้ำขึ้นมาถึงหูแล้ว ขณะที่กำลังตะเกียกตะกายสิ้นหวัง ตาที่อยู่ในระดับผิวน้ำพอดีก็มองเห็นเรือแจวอยู่ลิบ ๆ เราตะโกนกันสุดเสียงอีกครั้ง ถ้าคราวนี้พลาดยังไม่รู้ว่าผมจะช่วยประวัติอย่างไร ผมมองเห็นแจวกระดกขึ้นกระดกลงถี่ขึ้น ถี่ขึ้น แล้วหัวเรือก็หันมาทางเรา แผล็บเดียวก็มาถึงตัว หัวเรือมีลูกชายเล็ก ๆ เอื้อมมือมารับของ พ่อช่วยดึงผมกับประวัติขึ้นเรือ เราแทบล้มกราบที่เท้าเลยทีเดียว ขนาดเรือติดเครื่องยนต์มาเร็วยังไม่คิดช่วย นี่เรือแจวดูท่าทางจ๋ากันจนเหนื่อยกว่าจะมาถึงเรายังมีน้ำใจเป็นห่วง เขาบอกว่าเขาหาไม่ดีแต่ลูกชายได้ยินเสียงขอความช่วยเหลือ และมองเห็นพวกเราไว ๆ เลยแจวสุดชีวิต แล้วสอนเราสองคนว่าเวลาไหนน้ำขึ้น น้ำลงเร็วช้าอย่างไร กว่าเราจะเรียนรู้ก็แทบเอาชีวิตเข้าแลก

เราลองไต่ลงไปจนถึงสุโขทัย โขลงรถไฟที่นั่นก็เย็นมากแล้ว สิ่งที่เราทำเป็นอย่างแรกเมื่อไปถึงคือเดินหาโรงเรียน และเราก็ทำเช่นนั้นทุกครั้งเมื่อถึงจุดหมายปลายทางที่ต้องพักค้างแรม ถ้าไม่รู้จักใครก็มองหาครูไว้ก่อน เพราะครูสมัยนั้นทุกคนมีความเข้าใจและมีน้ำใจกับผู้ตกทุกข์ได้ยากจริง ๆ เราพบภารโรงคนหนึ่งแล้วก็ถามหาบ้านครูใหญ่ ภารโรงพาเราไปส่งถึงที่แล้วเข้าไปวันทาท่าน บอกว่าเราเป็นใคร เดินทางเพื่ออะไร และต้องการอะไรเท่าที่ท่านพอจะกรุณาได้ สมัยนั้นนักศึกษาที่เดินทางอย่างนั้นยังเป็นที่รักใคร่และห่วงใย มีน้ำใจแบบไทย ๆ คอยช่วยเหลืออยู่มาก ปัจจุบันจะทำอย่างนี้ไม่ได้เลย เย็นนั้นท่านเลี้ยงข้าวเรา แล้วให้ภารโรงพาไปพักที่ห้องประชุมโรงเรียน มีเสื้อกับหมอนเก่า ๆ ให้อาศัยนอนได้ รุ่งเช้าเราเดินไปเที่ยวที่โรงเรียน นักเรียนกำลังเคารพธงชาติกันอยู่ เห็นครูคนหนึ่งตัวสูงโย่งมากแต่งชุดพ่อเสือยืนอยู่ท่ามกลางลูกเสือดูคล้ายคลึงคล้าคลา กับเพื่อนที่เคยรู้จักกันที่เพาะช่าง ผมเดินเข้าไปหาใกล้ ๆ ปรากฏว่าต่างคนต่างจำกันได้เลยดีใจใหญ่ แต่ผมต้องดีใจมากกว่าครูบุญเสริมแน่ เพราะผมได้พบเหยื่อชิ้นใหญ่เข้าแล้ว

ผมเลยได้อยู่ที่โกลกหลายวัน ได้เข้าไปเที่ยวมลายู เมื่อเที่ยวกันจนพอแล้วจึงบ่ายหน้ากลับเมืองหลวง ขากลับยังได้รับความกรุณาจากคุณครูท่านหนึ่งที่โรงเรียนนั้น ขอภัยที่จำชื่อไม่ได้แล้ว สามมีของท่านเป็นพนักงานตรวจตัวรถไฟ เราได้ตัวฟรีสองใบ ใบหนึ่งเป็นของเจ้าหน้าที่รถไฟ อีกใบหนึ่งเป็นของผู้ติดตาม เราจึงได้นั่งรถไฟรวดเร็วกลับถึงกรุงเทพฯ โดยสวัสดิภาพ แถมยังมีเงินเหลือติดตัวอีกหลายบาท เราลองไต่ครานั้นรวมเวลา ๑ เดือนเต็ม ๆ พอดี

ย่างเข้าปีที่ ๔ ของการเป็นนักศึกษา เป็นปีแรกของการทำปริญญา และเป็นปีแรกที่ผมเข้าสู่ความลำบากอย่างแท้จริง ผมนึกถึงคำพูดของอาจารย์เข็มลักษณะ ประชุมผล สมัยเรียนอยู่เพาะช่าง อาจารย์เข็มลักษณะท่านสงสารผม เอาไปเลี้ยงให้กินอยู่ที่บ้าน ผมบ่นกลุ่มใจอยากบวช ท่านบอกว่า “บวชไม่ได้เด็ดขาด อาการอย่างนี้บวชแล้วเสียผ้าเหลือง คนที่บวชคือคนที่จิตใจสงบบ้างแล้ว ไม่ใช่ร้อนรุ่มอย่างนี้” บางครั้งผมก็ไปอาศัยนอนที่วัดหัวลำโพงกับ มานิต สวยสะอาด (เพื่อนเก่าเพาะช่าง) และ สมพงษ์ งามสะอาด (เรียนอยู่ช่างกล) เป็นคนสิงห์บุรีบ้านเดียวกับมานิต

ที่บ้านหนิด (สนิท คดชาคร)

นาน ๆ ผมจึงกลับไปปราชาบุรีหาแม่สักที แม่ที่นั่งอยู่หน้าเตาไฟ ผิวคล้ำเกรียมด้วยแดดและไฟ แม่เป็นคนชอบซื้อลอตเตอรี่ ผมเองไม่เคยสนับสนุนและทั้ง ๆ ที่ผมเกลียดการเสี่ยงโชค แต่ในขณะนั้น ลอตเตอรี่ที่แม่ถืออยู่ในมือ กลับเป็นความหวังเดียวของผม เมื่อก่อนเคยนึกตำหนิแม่ แต่ตอนนั้นกลับภาวนาขอให้แม่ถูกลอตเตอรี่รางวัลใหญ่ จะได้มีสีมีผ้าใบเขียนรูป มีที่อยู่กินเป็นหลักแหล่ง จะได้ทำงานและเรียนได้เต็มที่กับเขาบ้าง เวลาที่ผมเห็นเพื่อนหอบกระดาศใหม่ ๆ ม้วนใหญ่ ๆ เฟรมขาว ๆ สีหลอดอ้วน ๆ เข้าห้องเรียนมา ใจมันขึ้น มีความรู้สึกอึดอัดแถมน้อยใจในตัวเอง บางครั้งทนไม่ไหว หันหลังออกจากห้องเดินไปเรื่อย ๆ บางวันฝนตก หิวข้าว ไม่มีที่นอนก็นึกถึง สนิท คดชาคร เพื่อนเก่าสมัยเพาะช่างขึ้นมา ตอนนั้นสนิทสอนอยู่ที่โรงเรียนสตรีวัดระฆัง บ้านอยู่บางกระบือ ผมก็เดินตากฝนจากศิลปากรไปจนถึงบางกระบือเพราะไม่มีเงินขึ้นรถเมล์ สมัยนั้นค่ารถ ๕๐ สตางค์ แม่ของสนิทขายข้าวแกงอยู่ข้างบ้าน (ผมได้อาศัยกินบ่อย ๆ) พอท่านเห็นผมเดินเข้าตรอกเขี้ยวไข่กามาแต่ไกล รู้ว่าผมต้องหิวจัดแน่ รีบตักข้าวแกงไว้คอยท่า ทั้งพ่อและแม่ของเพื่อนผมคนนี้ ผมเคารพท่านเหมือนพ่อแม่จริง ๆ ท่านเป็นผู้ใหญ่ที่น่าเคารพมาก บางวันผมก็ข้ามฟากจากศิลปากรไปช่วยสนิทสอนที่โรงเรียนไปช่วยเขียนอุปกรณ์การสอน ทุกครั้งที่มึงงานโรงเรียนผมจะช่วยตักแต่งเวทีและมักจะได้กินข้าวกลางวันฟรีเป็นค่าแรงเสมอ

พอนึกถึงโรงเรียนสตรีวัดระฆังนี้ทีไร ก็นึกถึงเรื่องขำอยู่เรื่องหนึ่งคือ มีภารโรงวัยกลางคนเป็นคนต่างจังหวัดชื่อนายสม แกขอให้ผมเขียนรูปเหมือนของแก ผมใช้สีโปสเตอร์เขียน ให้แกนั่งนิ่ง ๆ อยู่เกือบสองชั่วโมงไม่มีการพักเลย แกก็ยอมนั่งจนจบ พอแกเห็นรูปที่ผมเขียนเสร็จท่าทางแกล้งใจมากเหลือเกิน แกชมผมยกใหญ่ พร่ำพรรณนาว่าแกอยากได้รูปนี้มาหลายปีแล้ว ตั้งแต่สมัยที่พ่อแกตายใหม่ ๆ พ่อไม่เคยถ่ายรูปไว้เลย.... เป็นอันว่า รูปที่ผมเขียนนั้นกลายเป็นเหมือนพ่อของแกมากกว่าตัวแกเอง ถึงจะผิดวัตถุประสงค์ ผู้เขียนมากไปหน่อย แต่ก็ถือว่าประสบความสำเร็จเพราะถูกใจผู้รับเกินคาด

ผมเคยหารายได้พิเศษด้วยการสอนในโรงเรียนกวดวิชา วาดเขียนสำหรับสอบเทียบวุฒิมัธยมศึกษาตรี, โท, เอก ของกระทรวงศึกษาธิการและผู้สนใจเรียนศิลปะทั่วไป ผมเป็นครูคนแรกของโรงเรียนอาชีวศิลปศึกษา ต่อมาผมไปสอนที่โรงเรียนตรีศิลป์ ลูกศิษย์ที่นั่นคนหนึ่งชื่อ เนาว์ เสาวนิตย์ ขวนผมไปอยู่ด้วยที่วัดบรมนิวาส

เข้าชั้นผมก็หัวปิ่นโตตามหลวงพี่ออกบิณฑบาต เป็นเด็กวัดที่แก่ที่สุด บางวันหลวงพี่บิณฑบาตได้น้อย มือเย็นก็ต้องเอาข้าวเปล่าที่บูดแล้ว มาล้างน้ำเหาะน้ำปลากินพออย่าไส้ให้หมดไปอีกมือ แต่ไม่อยู่ท้อง พอตกคำจะหิวมากจนนอนไม่หลับ เห็นร้านกาแฟข้างวัดยังเปิดไฟสว่างอยู่ ผมก็ไปนั่ง ทำท่าเหมือนว่าเป็นลูกค้าแต่ก็ไม่ได้สั่งอะไรกิน เพียงแต่จิบน้ำชาอุ่น ๆ ที่วางเป็นชุดไว้ตามโต๊ะพอให้ตึง ๆ ท้องก็กลับไปในอน ผมเริ่มเป็นโรคกระเพาะและเรื้อรังอยู่ถึง ๕ ปี

พอสิ้นปีที่ ๔ ผมไม่ผ่านขึ้นปีที่ ๕ เพราะมีงานเรียนส่งอาจารย์ น้อยมาก วิชาอื่น ๆ ก็แทบไม่ได้เข้าชั้นเรียน ผมแข็งใจซ้ำปีที่ ๔ อีกครั้งโดยมีความหวังว่าอาจจะมีปาฏิหาริย์ให้ผมมีเงินพอที่จะเรียนได้บ้าง แต่เหตุการณ์เลวร้ายขึ้นกว่าเดิม ผมยังคงตระเวนไปฝากท้องตามวัด ๒-๓ แห่ง ไปบ้านน้ำผึ้งธนาฯ บ้าง เขียนรูปน้อยลง ความเครียดเพิ่มขึ้น ผมทนอยู่จนถึงปลายปีที่ ๔ ครั้งที่ ๒ จนกระทั่งถูกรื้อไทร้หมดสภาพการเป็นนักศึกษาในที่สุด มีเพื่อนมาบอกว่าอาจารย์เพื่อท่านแปลกใจมาก คนที่เคยทำงานมากมาก่อนอย่างผม ทำไมทั้งปีมีงานเรียนส่งเพียงชิ้นเดียว ท่านไม่สามารถให้คะแนนได้ มีอาจารย์บางท่านพูดว่า ถ้าอาจารย์ศิลป์ท่านยังอยู่ ผมคงไม่เป็นอย่างนี้ (สมัยที่ท่านยังอยู่ ถ้าท่านทราบว่านักศึกษาคนไหนลำบากยากแค้นอย่างไร ก็จะคอยให้ความช่วยเหลือ) สำหรับผม การเรียนมีความสำคัญสูงสุด ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าการสำเร็จปริญญาไม่ใช่วิถีทางเดียวในการประสบความสำเร็จสำหรับชีวิตกับศิลปะ แต่ผมไม่สามารถหลีกเลี่ยงคำนิยมในสังคมนี้ได้ ขณะนั้นผมอายุ ๒๕ ปี พอด้วยเบญจเพส สำหรับผมเหมือนสูญเสียทุกสิ่ง ผิดหวัง สิ้นหวังอย่างรุนแรง มีแต่ร่างกายที่ยังขยับเดินอยู่ได้ ภายในที่แห่งเดียวมานานก็เหมือนจะเหือดหายไปหมดสิ้น มองไปข้างหน้าไม่เห็นอะไรนอกจากดินที่แตกกระแหงแห้งแล้งสุดก้นดาร์ ไปไหนก็รู้สึกเหมือนลอย ๆ ไป ไม่ใช่ลอยอย่างผู้สำเร็จวิชาอันแก่กล้า แต่ลอยอย่างคนไร้จุดหมายไร้ชีวิตจิตใจ

ผมไม่อยากกลับไปราชนบุรีเพราะสงสารแม่ เวลากลับไปบ้าน แม่เห็นหน้าดีใจยกชายเสื้อขึ้นซับน้ำตา หาข้าวหาขนมมาให้กิน สมัยนั้นรถเมล์จากกรุงเทพฯ จะผ่านหน้าบ้าน แม่นั่งขายข้าวเหนียวปิ้งก็คอยมองดูว่าเมื่อรถจอดที่หน้าบ้าน แท้ที่ก้าวลงเหยียบพื้นนั้นจะเป็นเท้าของลูกชายที่แกล้งคิดถึงเป็นห่วงหรือเปล่า ด้วยรู้ว่ามันนั้นอยู่กรุงเทพฯ ลำบากเหลือเกิน เท่านั้นเท่านั้น ต้องใช้ไอ้เล็กลูกแม่แน่ ๆ... แท้แล้วแท้เล่า จนรถเคลื่อนออกไปก็ไม่ใช่สักที ผมเหมือน

เทพ (เทพศิริ สุขโสภา) กำลังดูอาการ "ไอ้หงัด" คนกินเหล้าครั้งแรกแล้วหลับไม่รู้เรื่องอยู่บนชายหาด

คนใจดำ บางทีไปถึงบ้านตอนเช้า พอบ่าย ๆ ก็กลับกรุงเทพฯ บอกแม่ว่าตั้งใจจะไปซื้อสี่เหลี่ยมนรูป รู้ว่าเดี๋ยวต้องได้ “ตั้ง” แน่ แม่บ่นว่า “เอ็งยังไม่ได้ค้างเลย นอนบ้านสักคืนไม่ได้หรือ” แต่ผมยืนยันจะกลับกรุงเทพฯ เดิวนั้น แม่บอกว่าให้คอยบ่าย ๆ หน่อยจะขายของได้อีกสักนิด พอถึงบ่าย แม่เทกระปุกใส่สตางค์ใบเล็ก ๆ ที่ใช้เก็บเงินขายของประจำวันใส่มือผมทั้งหมด มีแบงค์ห้า, แบงค์สิบ, เศษสตางค์ ๑ บาท, ๕ บาท เป็นเงินที่แม่ขายได้ในวันนี้ทั้งหมด ประมาณ ร้อยกว่าบาท วันนั้นแม่ขาดทุน สูญทั้งทุนทั้งกำไร แล้ววันพรุ่งนี้แม่จะเอาอะไรลงทุน แต่ดูสีหน้าแม่มีความสุข จนขณะนี้นึกถึงวันนั้นที่ไร่น้ำตาไหลทุกที แม่... ทำให้ผมรอดจากความเลวร้ายมาได้ตลอดเวลาจะทำอะไรที่ไม่ดี พอนึกถึงแม่ผมก็กลัวว่าถ้าแม่รู้จะโกรธ แล้วแม่ก็ได้ช่วยชีวิตผมไว้จริง ๆ....

มีวันหนึ่งนั่งรถเมล์กำลังจะข้ามคลองหลอดแถวกรมการ-รักษาดินแดน รถเมล์เกิดหยุดกลางสะพาน เพราะมีคนมุงกันแน่น ขวางถนนอยู่ที่ปลายสะพานและริมคลองหลอดอีกด้าน ผมมองตามสายตาฝูงคนเหล่านั้นลงไปเห็นศพลอยอืดคว่ำหน้าอยู่ในน้ำ ทันใดนั้นผมมีความรู้สึกเป็นสุขวูบขึ้นมาทันที เหมือนมองเห็นทางออกที่โล่งโปร่งตลอด นี่แหละคือหนทางที่ผมจะพ้นทุกข์ และยังมีอีกต่อไปว่าคนตายคนนี้จะคิดเหมือนเรา ผมคิดเรื่องนี้วนเวียนอยู่ในสมองสองสามวัน แต่คิดที่ไร้มองเห็นหน้าแม่ทุกที ตัวผมเองคงตายไม่ยาก ตายไปแล้วก็ต้องรับรู้อะไรอีกต่อไป แต่แม่ที่ยังอยู่ต้องรับรู้เรื่องนี้สิ

ด้านล่างของภาพเขียนว่า "เขียนที่วัดหัวลำโพง
เมื่อวันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๘ เป็นครั้งที่ ๒
ที่ได้มาซุกหัวนอนอยู่กับมานิต เพื่อนรัก"

แม่อายุมากแล้วและยังน้องเล็ก ๆ อีกหลายคนกำลังเรียน เราไม่ได้ช่วยแบ่งเบาภาระของแม่แล้วทำไมยังจะทำลายน้ำใจแม่อีกแล้วพ่อ พี่ และน้อง ๆ ที่คอยหวังและเป็นกำลังใจให้เราจะรู้สึกอย่างไร ผมยังตายไม่ได้

ผมกับพ่อค่อนข้างไม่ค่อยกินเส้นกันสักเท่าไร เพราะผมเป็นลูกคนเดียวที่กล้าตำหนิพ่ออย่างหนักในเรื่องกินเหล้าทำให้ครอบครัวลำบาก ความจริงพ่อมีส่วนช่วยเหลือครอบครัวอยู่บ้าง เพราะทุกวันตั้งแต่เช้าพ่อจะเตรียมทำใบตอง ม้วนเป็นห่อไว้ให้พี่สาวใส่ข้าวเหนียวปิ้งวันละหลาย ๆ ชั่วโมง ค่าเหล้าของพ่อได้จากค่าตัดผมเล็ก ๆ น้อย ๆ แต่ถ้าขาดแม่ ผมยังนึกไม่ออกว่าพวกน้อง ๆ อีกสี่คนจะอยู่ในสภาพอย่างไร เพราะเมื่อผมเข้ามัธยมได้แล้ว น้องอีกสี่คนก็เข้าเรียนมัธยมตามมา และได้เรียนสูงขึ้นไปจนได้รับปริญญา ๒ คน เพราะแม่ทั้งนั้น ความจริงพ่อก็รักผมไม่แพ้แม่ มีอยู่ครั้งหนึ่งที่ผมหายไปนาน ไม่กลับบ้านเป็นเดือน พอผมกลับไปบ้านแม่บอกว่าเมื่อวานนี้พ่อกำลังจะไปตามผมที่กรุงเทพฯ อยู่แล้วเชียว พ่อเขาเป็นห่วงว่าหายไปนานแต่แม่ไม่ยอมให้ไป เพราะไม่รู้ว่าจะอยู่ที่ไหน พ่อไปแล้วจะไปตามที่ไหน

แม่เคยขอให้ผมกลับไปอยู่บ้านหางานทำ อะไรก็ได้ เพราะอย่างน้อยผมยังมีอนุสัญญาที่พอหาเลี้ยงชีพได้ ผมไม่ไป ไม่กลับบ้าน ผมอายุคนอื่นที่มาได้เพียงครึ่งทางของความมั่งหวัง ความจริงผมอายุตัวเองมากกว่า เมื่อราชบุรีไม่กลับ กรุงเทพฯ อยู่ไม่ได้ เพราะมันทำให้ผมสิ้นหวัง ก็ต้องไปให้ไกลที่สุด ใต้สุดก็ได้ เหนือสุดก็ได้ ที่ไหนก็ได้ที่ผมจะไปฝังตัวอยู่ เขียนเรือทะเลกับน้ำชายหาด หรือทุ่งนา กับภูเขาที่งดงาม ผมจะต้องไปที่ใดที่หนึ่งแน่นอน

เชียงใหม่

ขณะนั้นเพื่อนที่ชื่อ สนิท ไปบรรจุเป็นครูอยู่ที่อำเภอ นครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผมเคยไปกินนอนและ ขอสตางค์สนิทหลายครั้ง สนิทมีคนรู้จักที่มีรถบรรทุกส่งของ กรุงเทพฯ-เชียงใหม่ และได้ฝากผมขึ้นมาเชียงใหม่กับรถบรรทุก คราวนั้นผมได้อาศัยนอนห่มผ้าไปปิดสินค้าบนหลังคาด้านหลังรถ ไปจนถึงเชียงใหม่ด้วยเงินติดกระเป๋าทิ้งเพียง ๒๐ บาท กับของในกระเป๋ เล็ก ๆ ติดตัวมา ข้างในมีเสื้อ ๑ ตัว, ผ้าขาวม้า, แปรงสีฟัน, พู่กัน, จานสี, สีน้ำ และกระดานสเก็ตซ์อีกหนึ่งแผ่นกับหมวกขาทานคู่ชีพ และโรคกระเพาะเพื่อนสนิท

พอถึงเชียงใหม่ก็ตรงไปหา สมพงษ์ งามสะอาด เพื่อนที่ เคยอยู่วัดหัวลำโพงด้วยกัน ขณะนั้นเขาเรียนจบแล้วมาทำงาน อยู่ฝ่ายเอกซเรย์ที่ศูนย์ควบคุมวัดโรคภาคเหนือ (โรคปอด เชียงใหม่) มีครอบครัวและบ้านพักอยู่ในที่ทำงาน ผมก็เลยได้ไปอาศัยพักอยู่กิน ในระยะที่ไปถึงใหม่ ๆ

ขณะนั้นเป็นช่วงเวลาปิดเทอม ผมทราบว่ามีเพื่อนเก่าสมัย เรียนอยู่ด้วยกันที่เพาะช่างมาเป็นครูอยู่ที่โรงเรียนโกวิทธารงเชียงใหม่ ผมไปหาและโชคดีที่ทราบว่าทางโรงเรียนกำลังต้องการครูสอนวิชา ศิลปะระดับประถม ๑ ตำแหน่งพอดี ผมไปสมัครกับเจ้าของโรงเรียน ท่านรับผมไว้ด้วยความไม่แน่ใจว่าผมจะเป็นครูได้ เพราะดูสารรูป

ผมแล้วขาดคุณลักษณะของครูทุกประการ รูปร่างหน้าตาและการแต่งกายที่สกปรก ผมเฝ้ารู้งริง โดยเฉพาะรองเท้าผ้าใบที่ขาดจนเห็นนิ้วแม่เท้าโผล่ออกมา ส่วนตัวผมเองก็ไม่มั่นใจในตนเองว่าจะเป็นครูที่ดีได้ เพราะตั้งแต่เข้าชั้นจิตรกรรมปีที่ ๔ ผมก็เกือบไม่ได้เขียนรูปเลย ในบางครั้งนึกอยากเขียนมากแต่พอหยิบปากกาหรือพู่กันลากเส้นได้ ๒-๓ เส้น ความรู้สึกอยากเขียนรูปก็จู่หายไป สมัยนี้เขาคงเรียกอาการอย่างนี้ว่า “เป็นคนสูญเสียจิตวิญญาณ” นึกแล้วจะเอาใจที่ไหนไปสอนเด็ก แต่เพราะความอยากมีงานทำมีเงินเลี้ยงปากท้อง จึงรีบรับปากว่าสอนได้และจะปรับปรุงตัวเอง หลังจากนั้นก่อนเปิดเทอมผมขอยืมเงินเพื่อนมาซื้อเสื้อ กางเกง รองเท้าหนัง ถุงเท้าใหม่ ๑ ชุด วันแรกที่ก้าวเข้าไปพบเจ้าของโรงเรียนก่อนเปิดสอน ผมมีความมั่นใจในตัวเองมากขึ้นเพราะเห็นเจ้าของโรงเรียนยิ้มอย่างพอใจ ท่านคงโล่งใจไปเยอะ

เงินเดือนเดือนแรกของผม ๗๐๐ บาท มันพอจนคับกระเป๋าดีนไปไหนต้องคอยเอามือตบกระเป๋าวัวให้อุ่นใจว่ายังอยู่ เป็นเงินที่หาได้เองก้อนใหญ่ที่สุดหลังจากที่อดอยากมาหลายปี ที่โรงเรียนมีครูผู้ชายอยู่ก่อนหน้าผม ๓ คน ทุกเย็นเราจะกินเหล้ากันที่ร้านหน้าโรงเรียน เป็นระยะเวลาที่ผมกินเหล้าสุบหรืออย่างเต็มที่

ก่อนหน้านี้ผมเคยกินเหล้ามาแล้วครั้งหนึ่ง ตอนที่ไปทัศนศึกษาที่หัวหินกับคณะจิตรกรรมฯ สมัยเรียนเข้าชั้นปีที่ ๔ ทั้ง ๆ ที่ผมไม่เคยกินไม่เคยแตะต้องเหล้าเลยเพราะฝังใจจากพ่อและพี่ชายสองคน พี่คนรองนั้นหนักกว่าพ่อมาก ท้ายสุดก็เสียชีวิตด้วยเหล้า ผมจึงตั้งใจจะห่างให้มากที่สุด แต่คืนนั้นที่หัวหิน เพราะความกดดัน

ซ้าย: ครูโรงเรียนโกวิทอรัญเชียงใหม่

บน: ทำงานพิเศษที่โรงงานแมร์มเซรามิค

กลาง: วาดจากงานสอนก็ทำงานศิลปะ

ขวาล่าง: ครูหนุ่มจากราบุรี และครูสาวจากจันทบุรี มาพบกันที่โรงเรียนโกวิทอรัญเชียงใหม่

อย่างรุนแรง ผมดื่มเหล้าป่าเข้าไป ๑ แก้วเต็ม ๆ ตาเลยไม่รู้สีกตัว
จนรุ่งเช้าตื่นขึ้นมาบนหาดทราย ยังไม่รู้ตัวว่ามานอนอยู่ที่นั่น
ได้อย่างไร เพื่อนมาเล่าให้ฟังว่าทุกคนแปลกใจที่เห็นผมเมาเหล้า
ร้องไห้ ล้มโต๊ะเพื่อน ๆ ที่นั่งกินกันอยู่ แล้วไปเมาหมดสติที่ชายหาด
เมื่อไหร่ไม่รู้ มีพวกเราไปพบผมนอนแช่น้ำอยู่ที่ชายหาด (ความจริง
ผมคงนอนอยู่ที่เดิม แต่น้ำทะเลค่อย ๆ ขึ้นจนถึงที่ผมนอนหมดสติอยู่)
ถ้าไม่มีคนมาเห็นและช่วยลากขึ้นมา ผมคงจมน้ำตายคราวนั้นแน่ ๆ

ที่เชียงใหม่ในช่วง ๒ ปีแรก ผมกลายเป็นคนกินเหล้าและ
สูบบุหรี่หนัก ทั้งสองอย่างมันทำให้เงินผมไม่พอใช้เงินเดือนสักที
เงินเดือนที่โป่งพองอยู่ในกระเป๋ามีเพียงแค่วันแรกเท่านั้น พอจ่ายหนี้
ร้านเหล้ากับร้านข้าวแล้วก็แทบไม่มีเงินเหลือติดกระเป๋า ถัดมาไม่กี่วัน
ก็ต้องเริ่มสร้างหนี้ใหม่อีก วนเวียนอยู่อย่างนี้ มีเงินใช้ถึงจะไม่เงินเดือน
แต่ก็ไม่อดอยากเหมือนเดิม โรคกระเพาะที่เป็นเพื่อนสนิทมาตั้งแต่
สมัยอยู่กรุงเทพฯ ก็ค่อย ๆ ห่างเหินกันไป

ผมเริ่มมีชีวิตชีวาขึ้นมาใหม่เหมือนได้มาเกิดใหม่ที่เชียงใหม่
ทุกวันพอเลิกสอนจากโรงเรียนผมเดินกลับหอพักที่ย่านสันติธรรม
ผ่านป่าไผ่ ผ่านทุ่งนา มองเห็นดอยสุเทพชัดเจน สวยงาม อากาศเย็น
สบาย เวลาไปเที่ยวเขียนรูปตามบ้านนอก ผ่านบ้านไหนที่กำลังกินข้าว
เขาก็เรียกกินข้าวทั้ง ๆ ที่ไม่เคยรู้จักเห็นหน้าค่าตากันมาก่อน ไม่มีข้าว
ก็เรียกกินน้ำ ยิ่งรู้ว่าเป็นคนมาจากต่างถิ่น ยิ่งต้อนรับขับสู้เป็นอย่างดี
ทั้ง ๆ ที่พูดคุยกันไม่ค่อยรู้เรื่องแต่ก็สนุกสนานด้วยน้ำใจไมตรี ไม่มี
หวาดระแวงมีแต่ความเป็นมิตร ผมรู้สึกตัวผมเหมือนหยดน้ำเล็ก ๆ
ที่กระเด็นออกมาจากหยดน้ำใหญ่ของครอบครัว จากรากเหง้าเดิม
มาอยู่ไกลถึงที่นี่ แต่กลับไม่ว่าเหว ผมคิดว่ามาอยู่ถูกที่ถูกถิ่นแล้ว
หรือว่าชาติก่อนผมเคยเป็นคนเหนือ เพราะทุกอย่างทุกอย่างที่เห็น
เหมือนชินตา รักใคร่ได้สนิทใจ เหตุบันดาลใจอีกอย่างหนึ่งที่ผมอยาก
มาอยู่ทางเหนือแต่ไม่ได้กล่าวถึงตั้งแต่ครั้งแรกคือ ผมชอบงานของ
พีดำรงค์ วงศ์อุปราช เป็นอย่างมาก พีดำรงค์เป็นคนเชียงใหม่ ผมแปลกใจ
ว่าภาพที่อยู่อาศัยง่าย ๆ แบบธรรมชาติและถิ่นที่แวดล้อมด้วย
ธรรมชาติที่สวยงามอย่างในภาพของพีดำรงค์นั้นมีจริง ๆ หรือ นั่นเป็น
แรงจูงใจให้มาเชียงใหม่ด้วยเหมือนกัน

ผมยังคิดถึงหน้าหนาวที่เชียงใหม่สมัยที่ผมขึ้นมาอยู่ใหม่ ๆ
(พ.ศ.๒๕๐๙) อากาศหนาวเย็น ถึงแม้ฤดูร้อนก็ไม่ร้อนมาก

เหมือนอย่างปัจจุบัน ผู้คนมีอศยาศัยไมตรีทั้งในเมืองและบ้านนอก พอเริ่มมีงานมีเงินเดือนใช้ ผมซื้อจักรยานยนต์เก่า ๆ มาใช้คันหนึ่ง ยี่ห้อ “เรบิท” ขับเที่ยวไปทั่วเชียงใหม่ร้อยเอ็ดเจ็ดย่านน้ำ ไม่เกรงกลัวอะไร แต่มีอยู่อย่างหนึ่งที่ไม่จำเป็นจะไม่เฉียดเข้าไปใกล้เลยก็คือ “สี่แยกอุตุ” เพราะตรงนั้นมีสัญญาณไฟจราจร ผมรู้สึกว่ามันลำบากเหลือเกินเวลาจะขับผ่านสี่แยกต้องเหยียบเบรคเพื่อดูสัญญาณไฟ ห่วงรถหน้า พะวงรถหลัง ลูกลี้ลูกกลน กลัวจะผิดพลาดต่อมาไม่นานสัญญาณไฟจราจรแห่งที่ ๒ ก็เกิดมีขึ้นที่สี่แยกข้างเผือก คราวนี้ยิ่งแยกลงเข้าไปใหญ่ เพราะโรงเรียนโกวิทอรัญที่ผมสอนอยู่นั้น อยู่ตรงแยกข้างเผือกนั่นเอง ผมและสัญญาณไฟจึงต้องเผชิญหน้ากันทุกเช้าเย็น ไม่สามารถหลีกเลี่ยงไปทางไหนได้อีก ถึงแม้ในเมืองการขับขี่อาจจะมิตะกุกตะกักบ้าง แต่พอออกนอกเมืองเมื่อไหร่ เจ้ากระต่ายขาก็แผ่นไพลน หอบทั้งคนขี่ทั้งกระดานสเก็ตซ์ปลิวไปทั่วจังหวัด

เทศบาลเมืองเชียงใหม่เริ่มปรับปรุงบ้านเมืองตามค่านิยมสมัยใหม่ มีการขยายถนนริมคูเมืองซึ่งมีต้นสักใหญ่เก่าแก่ยืนเรียงรายอยู่เป็นแถว เห็นคนงานป็นขึ้นไปตัดทอนลงมาที่ละกิ่ง ทีละท่อน และทีละต้น ผมมีความความรู้สึกว่าคนปัจจุบันช่างมักง่าย ใจร้าย และเห็นแก่ตัวเหลือเกิน ต้นสักเหล่านี้เหมือนเป็นผู้เฒ่าผู้แก่ เป็นตัวแทนของอดีต รู้เห็นความเป็นไปของลูกหลาน ให้ความสงบร่มรื่นสวยงามแก่บ้านเมืองมายาวนาน ครั้นมาเดี๋ยวนี้กลับมองเห็นเป็นของเกะกะไร้ประโยชน์ หรือว่าลูกหลานปัจจุบันมองไม่เห็นคุณค่า เห็นแต่ประโยชน์จากซากของผู้เฒ่าเหล่านั้น ผมมีความรู้สึกเหมือนว่าได้ตัดศีรษะท่านลง แล้วตัดมือ ตัดแขน ลำตัว ออกเป็นท่อน ๆ ด้วยความ

งานบวชที่ราชบุรี

คิดง่าย ๆ เหตุผลต้น ๆ ประกอบกับความเห็นแก่ตัว ไม่คำนึงถึงคุณค่าของธรรมชาติ เชียงใหม่แต่อดีตที่ผมมาอยู่ต่างจากปัจจุบันมากนัก เชียงใหม่กลายเป็นเมืองร้อนและแล้งน้ำใจของผู้คนลงไปทุกที

ขณะนั้นมีเพื่อนรุ่นเดียวกันที่จิตรกรรม ทั้งที่ขึ้นมาอยู่เชียงใหม่ก่อนหน้านี้และในระยะเวลาใกล้เคียงกันเล็กน้อยหลายคน เช่น เทพศิริ สุขโสภา, วัฒนะ วัฒนาพันธ์, พิศาล ทิพารัตน์ และรุ่นพี่ เช่น พีรวิชญ์ วสุวัต ถือว่าเป็นรุ่นพี่อาวุโสอยู่ที่นี่ โดยเฉพาะพี่ประดิษฐ์ ศรีวิชัยนันท์ มีโรงงานทำเซรามิคอยู่ที่แม่ริม ที่ "แม่ริมเซรามิค" นี้ผมได้รับความเมตตาจากพี่ดิษฐ์และพี่อ้วน ผู้มีพระคุณให้ผมได้อาศัยอยู่กินและทำงานในโรงงานไปพร้อมกับสอนหนังสือที่โรงเรียนโกวิทธารงหลายปี

ผมอยู่เชียงใหม่ได้ ๓ ปี จึงได้พบผู้ที่เข้าใจและเห็นใจ เธอเป็นครูอยู่โรงเรียนโกวิทธารงด้วยกัน ในช่วงปิดเทอมปีการศึกษา ๒๕๑๑ ผมลงไปบวชให้พ่อแม่ได้ชื่นใจ พอกลับขึ้นมาเชียงใหม่ปลายปีก็แต่งงาน ก่อนแต่งงานไปซื้อไม้ที่เขารื้อจากบ้านเก่า ๆ ราคาไม่กี่ร้อยบาท แล้วจ้างชาวบ้านปลุกเรือนหอด้วยเงินไม่กี่พันบาท ก็เริ่มเป็นครอบครัวได้ วันหนึ่งภรรยาซึ่งกำลังท้องแก่เต็มที ผมพาซ้อนท้ายรถเวสไปตลาดแล้วไปควาข้างทาง ขณะพาส่งโรงพยาบาลนึกว่าลูกคนแรกคงไม่รอดแล้ว แต่โชคดีที่ไม่เป็นอะไรมากนัก ขณะที่อยู่ที่โรงพยาบาลนั่นเอง อาจารย์วัฒนะ วัฒนาพันธ์ มาตามผมให้ไปเป็นครูช่วยสอนที่โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (พ.ศ. ๒๕๑๒) นี่ถือว่าเป็นเคราะห์และโชคที่มาพร้อมกัน เพราะเป็นจุดพลิกผันที่สำคัญในชีวิตอีกจุดหนึ่ง การที่ได้บรรจจะเป็นผู้สอนในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ถือเป็นโอกาสเดียวที่ผมจะได้กลับไปศึกษาต่อที่คณะจิตรกรรมฯ ตามความฝัน นับว่าวัฒนะได้นำความปรารถนาดีและความฝันมามอบให้ผมจริง ๆ

การเดินทางในชีวิตของผม มีดมัว ล้มลุกคลุกคลานมาตลอด แต่ไม่มีอะไรมาเป็นอุปสรรคได้ ผมยังฝันเห็นแสงสว่างอยู่ไกล ๆ ตลอดเวลาของการเดินทาง ซึ่งครั้งหนึ่งผมเกือบคว้าแสงนั้นไว้ได้แล้วก็ต้องหลุดลอยไป เมื่อผมเป็นครูผู้ช่วยสอนในโรงเรียนสาธิตอยู่ ๒ ปี แสงนั้นก็ใกล้ตัวเข้ามามากขึ้น ผมได้ลาไปศึกษาต่อที่คณะจิตรกรรมฯ ตามโครงการแลกเปลี่ยนเพื่อเพิ่มพูนความรู้ระหว่างมหาวิทยาลัย โดยไม่ต้องมีการสอบ อาจารย์ชูลุด นิมเสมอ เป็นผู้รับผมเข้าเรียน

แต่ต้องรีเกรด คือเรียนซ้ำชั้นปีที่ ๓ ของระดับอนุปริญญา ก่อน ๑ ปี

ผมกลับไปเรียนใหม่ครั้งนั้นด้วยความรู้สึกและความหวังที่เต็มเปี่ยม การศึกษาต่อในปีที่ ๔ ผมมีปัญหาที่เคยถูกรีไทร์จากสาขาจิตรกรรมมาแล้ว ตามกฎระเบียบของคณะ ถือว่าผมหมดสภาพไม่สามารถเรียนสาขาจิตรกรรมได้โดยปริยาย เมื่อกลับเข้าเรียนใหม่ต้องเลือกเรียนสาขาอื่นได้แก่ ประติมากรรม หรือภาพพิมพ์ ผมเห็นว่าธรรมชาติของวิชาภาพพิมพ์ยังพอจะใกล้เคียงกับจิตรกรรมมากกว่า ประติมากรรม ผมจึงเลือกเรียนภาพพิมพ์ทั้ง ๆ ที่ผมรู้สึกตัวเองเสมอว่าผมเป็นช่างเขียน ไม่ใช่ช่างพิมพ์ คนที่ทำภาพพิมพ์ได้ดีต้องมีสมาธิสูง มีความสะอาด ระเบียบระวัง เป็นคนเรียบร้อยโดยธรรมชาติและรู้เรื่องเทคนิค มีความคิดเชิงเหตุ-ผลพอสมควร แต่ผมไม่มีสิ่งเหล่านั้นเลย มีแต่อารมณ์ความรู้สึก สกปรกเลอะเทอะและขาดคุณสมบัติของคนทำงานภาพพิมพ์ที่ดีโดยสิ้นเชิง แต่ผมก็อดทนพยายามมุ่งมั่นจนได้ปริญญาศิลปบัณฑิตสาขาภาพพิมพ์กลับบ้านในอันดับท้าย ๆ ของกลุ่ม ก็นับว่าเป็นที่พอใจยิ่งแล้ว

ในช่วงที่กลับไปเรียนใหม่ปีแรก ผมอาศัยอยู่กับ นิรันดร์ นราตรี ซึ่งเป็นรุ่นพี่ผมในสาขาภาพพิมพ์ คณะจิตรกรรมฯ นิรันดร์ชวนผมไปอยู่วัดอรุณอมรินทร์ด้วยกัน ๑ ปีเต็ม ปีรุ่งขึ้นนิรันดร์จบการศึกษา ก็แยกย้ายหาที่อยู่กันใหม่ ผมเลยเอาครอบครัว

ไปอบรมวิธีสอนศิลปะให้กับครูระดับประถมศึกษา จ.แม่ฮ่องสอน
โดยได้รับทุนจากโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP)

ลงไปอยู่กรุงเทพฯ ด้วย เราเข้าบ้านอยู่แถวฝั่งธนบุรี ขณะนั้นเงินเดือนข้าราชการผมได้ ๗๐๐ บาท ค่าเช่าบ้านเดือนละ ๔๐๐ บาท ขณะที่เรียนผมก็เขียนรูปส่งแกลลอรีไปด้วย เริ่มเขียนส่งครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๕ ผมโชคดีที่มีเพื่อนดี ๆ เช่น วิสูตร เจริญพร ผู้มีแกลลอรีอยู่แถวสุขุมวิท ชักชวนผมส่งรูปไปขายทำให้ผมมีเงินเพิ่มขึ้น และได้เรียนจนจบ

ขณะที่ผมกลับไปเรียนใหม่นี้ ได้เกิดเหตุการณ์ครั้งสำคัญที่บ้านเมืองที่สร้างความโศกเศร้าสะเทือนใจให้กับผมและเพื่อนพี่น้องร่วมชาติคือเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ครั้งแรกพวกเราที่จิตรกรรมฯ ก็ดูเหตุการณ์อยู่ห่าง ๆ แถวธรรมศาสตร์และสนามหลวง นี่ก็มาถึงว่าสุดท้ายกระแสนั้นจะรุนแรงจนลูกหลานเข้าคณะจิตรกรรมฯ อย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น

เหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ เป็นชนวนชักนำให้เกิดการประท้วงอย่างรุนแรงในคณะจิตรกรรมฯ อาจารย์กลุ่มหนึ่งมากกว่าสิบคน และนักศึกษาอีกจำนวนไม่น้อยแยกตัวโจมตีผู้บริหารคณะ ผมอยากจะเป็นคนกลางที่ไม่เข้ากับฝ่ายไหน เพราะอาจารย์รุ่นเก่าผมก็รักเคารพทุกท่านทุกคน ตั้งแต่สมัยเป็นนักศึกษาครั้งแรก แต่เหตุการณ์มันทำให้ใครยืนอยู่ตรงกลางไม่ได้ ตราบใดที่ยังต้องเดินเข้าออกคณะจิตรกรรมฯ ก็ย่อมจะถูกผลักให้อยู่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งทั้ง ๆ ที่ไม่ได้ตั้งใจ หลายปีต่อมากว่าเหตุการณ์จะคลี่คลายลงผมจึงได้กลับไปวันทาอาจารย์เหล่านั้นได้เหมือนเดิม อีกสิ่งหนึ่งที่น่าเสียดายคือ นักศึกษาจำนวนไม่น้อยที่ควรจะเป็นกำลังสำคัญของบ้านเมืองกลับต้องสูญหายไปจากคณะจิตรกรรมฯ เหตุการณ์ครั้งนั้นนับว่าเป็นบทเรียนที่มีค่าสูงยิ่ง

บน: สัมมนานอกสถานที่กับเพื่อนอาจารย์คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

กลาง: เพื่อนมาเยี่ยม ถ่ายภาพที่หน้าห้องทำงานในยุคแรกที่โรงเรียนสาธิต และคณะศึกษาศาสตร์ (จากซ้าย ผม, หลิว, อ.พิศาล ทิพารัตน์ และพ็อนสนธิ์ วงศ์สาม)

ล่าง: ในห้องทำงานที่ภาควิชาศิลปศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ ตึก ๑ จากซ้าย ผม, อ.พิศาล ทิพารัตน์, นิมนั่งบนตักป้าแก้ว (อ.ครองแก้ว มังคละพุกข)

การกลับเข้าศึกษาใหม่คราวนั้นมีสิ่งดี ๆ เกิดขึ้นกับผมมากมาย ครั้งแรกเกรงว่าจะเข้ากับน้องและอาจารย์ที่เป็นรุ่นน้องไม่ได้ กลับตรงกันข้าม น้อง ๆ ทั้งหมดต้อนรับผมอย่างดี ทุกคนเรียกผมว่า “ลุงหงัด” อาจารย์ที่เป็นรุ่นน้องเรียกผมว่า “พี่” ผมกลับเข้าไปเป็นรุ่นน้องของ อาจารย์พิษณุ ศุภนิมิตร, อาจารย์วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, อาจารย์สุรสิทธิ์ เสาวคง โดยเฉพาะอาจารย์ปรีชา เกาทอง ซึ่งภายหลังเป็นผู้สนับสนุนให้เปิดนิทรรศการเดี่ยวครั้งแรกในชีวิตของผม ที่ศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ ซึ่งขณะนั้นผมไม่มีความเชื่อมั่นในตัวเองว่าจะทำได้ ผมจบปริญญาตรีสาขาภาพพิมพ์รุ่นเดียวกับ

อาจารย์วิโชค มุกดามณี, อาจารย์บรรณารักษ์ นาคบัลลังก์, อาจารย์กมล ศรีวิชัยนันท์, อาจารย์สมพร รอดบุญ (บุตรสาวของ อาจารย์สวณ รอดบุญ ผู้เคยสอนผมสมัยเรียนเพาะช่าง) ทั้งรุ่นน้อง ที่กลายมาเป็นเพื่อนร่วมรุ่นและทั้งที่กลายมาเป็นรุ่นพี่เหล่านี้ ช่วยเหลือผมอย่างมากมาตลอดมาจนถึงปัจจุบัน ถึงแม้ผมจะเรียน จบมาทางสาขาภาพพิมพ์ก็กลับไม่ได้ทำงานภาพพิมพ์ แต่ผมได้รับ ประโยชน์ทางอ้อมชัดเจนคือ ผมเขียนรูปอย่างมีสมาธิและทำงาน ในเชิงวิเคราะห์มากขึ้น

ผมกลับขึ้นเชียงใหม่เป็นอาจารย์สอนวิชาศิลปศึกษา โรงเรียนสาธิต พร้อมกับสอนที่คณะศึกษาศาสตร์ด้วย ถึงแม้ ได้ปริญญาสมความตั้งใจมาแล้ว แต่ไม่มีความภาคภูมิใจในตนเองนัก เพราะความเป็นอาจารย์คือตำแหน่งหัวโขน ผมพยายามเป็นครูที่ดี และถ้าสามารถทำงานศิลปะได้จนเกิดผลสัมฤทธิ์ไปพร้อมกันได้ ผมจะมีความภาคภูมิใจในตนเองมากขึ้น

เมื่อเรียนอยู่มัธยมศึกษาปีที่ ๖ ซึ่งเป็นปีสุดท้ายของมัธยมต้น สมัยนั้น มีแบบสอบถามจากกระทรวงศึกษาธิการว่า เมื่อจบการศึกษา แล้วจะเรียนหรือประกอบอาชีพอะไร ผมจำได้แม่นยำมากว่าผมจะ ประกอบอาชีพเกี่ยวกับการเขียนรูป และในแบบสอบถามนั้นยังถาม ว่าอาชีพอะไรที่ไม่อยากทำ ผมตอบไปอย่างชัดเจนว่า “ครู” เพราะ ครูในสายตาของผมตอนนั้น เหน็ดเหนื่อยและต่ำต้อย เวิร์กกรรมคง ตามทัน เพราะความที่ผมคิดอย่างนั้นทำให้ผมเริ่มเป็นครูตั้งแต่ สมัยเป็นนักศึกษาปีที่ ๑ ในคณะจิตรกรรมฯ ดังที่เคยพูดถึงแล้ว เมื่อคราวสอนพิเศษในโรงเรียนกวดวิชาเพื่อสอบเทียบวุฒิครูทาง ศิลปศึกษา จากนั้นก็ขึ้นมาเชียงใหม่เป็นครูที่โรงเรียนโกวิทอรัณยและ เรยีนาเซลิวิทยาลัย สุดท้ายมาเป็นครูที่คณะศึกษาศาสตร์เรื่อยมา จนออกจากราชการ

ที่ผมเป็นครูได้ยาวนานอาจจะเป็นเพราะผมมีบางอย่างที่รู้ แน่ชัดว่ากำลังทำอะไร เช่น ความอยากได้ในสิ่งที่เรามีอยู่ อยากให้เขา เข้าใจในสิ่งที่เราเข้าใจ อยากเอาความทุกข์ยากที่เราเคยได้ผ่านมา เป็นกำลังใจให้ผู้อื่นสู้ต่อไป แต่มาจนถึงทุกวันนี้สิ่งที่ผมทำมาทั้งชีวิต คือการเป็นครูและชีวิตของคนเขียนรูป ผมรู้สึกตัวเองว่ายังทำได้ไม่ดี เท่าที่ใจต้องการ โดยเฉพาะการเขียนรูป ถ้าสุขภาพร่างกายอานวย ผมคงต้องต่อสู้และค้นหาต่อไปอีกยาวนาน

งานแต่งงานจัดอย่างเรียบง่ายที่บ้านที่ปลูกเอง ไม่มีสินสอดทองหมั้นอะไรทั้งนั้น มีตัวแทนผู้ใหญ่คือพี่สาวของภรรยา (พี่ชลอ) และแขกในงานคือเพื่อนครูโรงเรียนโกวิทอรัญ ทั้งสองคนมีเงินรวมกัน ๗๐๐ บาทเท่านั้น และเป็นกังวลมากกว่าอาหารจะไม่พอ เพราะสั่งอาหารมาไม่มาก จะสั่งมากก็ไม่ไ้เงิน

ผมภูมิใจที่จะเป็น “ครู” มากกว่าเป็น “อาจารย์” เพราะเดี๋ยวนี้อะไร ๆ ก็ใช้คำว่าอาจารย์กันเกร่อหมด จนขาดความศักดิ์สิทธิ์ ผมรู้ตัวว่าผมเกิดมาเพื่อเขียนรูป การเป็นเพียงผู้สอนอย่างเดียวไม่พอสำหรับผม ผมต้องได้ลงมือปฏิบัติเพราะนั่นคือธรรมชาติของผม

ผมตระเวนเขียนทิวทัศน์ด้วยสีน้ำอย่างจริงจัง ถ้านับย้อนหลังตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๗-๒๕๐๘ สมัยที่ทำปริญญาครั้งแรก หลังจากนั้นผมเกือบไม่ได้เขียนรูปเลย เมื่อหลบขึ้นมาเชียงใหม่หลายปีผมก็ยังคงเขียนรูปไม่ออก หยุดเหมือนฟิวส์ขาด พอกลับไปเรียนใหม่ทำแต่งงานเรียน รวมเวลาแล้วประมาณ ๘ ปี ที่ผมไม่ได้ทำในสิ่งที่เป็นหนทางของตนเอง ในการเริ่มทำงานศิลปะใหม่อีกครั้ง ผมมองเห็นอะไรบางอย่างที่เป็นพื้นฐานของชนบทที่นี่ คือความเรียบง่ายในการดำรงชีวิต ทุ่งที่ปูด้วยฟาก ฟ้าชัดและสลับลายไม้ไผ่สีอ่อนแก่ คุนึมนวลงามตา สุ่มไก่ คุตี่ข้าว กระบุง ข้าวผัก และแอ็บข้าว คุสวงามตามธรรมชาติไปหมด และที่มีเสน่ห์เป็นพิเศษก็คือ ล้อ หรือ เกวียนของเชียงใหม่ ที่ดูงดงามกระทัดรัด ไม่ใหญ่โตเทอะทะ เหมาะสมกับวิวที่ใช้ลาก ลวดลายที่ตกแต่งมีไม่มากนักแต่สวยงามมีความหมายกลมกลืนกับโครงสร้างไม่ว่าจะมองมุมใด สิ่งที่ประทับใจเหล่านี้ผมไม่สามารถถ่ายทอดด้วยสีน้ำได้ เพราะเทคนิคในการเขียนสีน้ำของผมเป็นแบบรวดเร็วฉับไวให้ทันกับอารมณ์ ไม่เหมาะจะเก็บบันทึกรายละเอียดดังกล่าว และสีน้ำก็เขียนได้ในขนาดที่จำกัดด้วย ผมจึงหันมาใช้สีอะคริลิกซึ่งสามารถเก็บรายละเอียดได้ดีกว่า จะเขียนขนาดใหญ่เท่าไรก็ได้ และคุณสมบัติของสีอะคริลิกนั้นตรงกับนิสัยของผมที่ชอบเขียนสีน้ำมาก่อน เนื่องจากสีอะคริลิกมีส่วนผสมที่เป็นน้ำ และเขียนด้วยพู่กันสีน้ำได้อย่างเหมาะสมเจาะ คุณสมบัติเฉพาะตัวของสีอะคริลิกนั้นคือมีลักษณะเป็นพลาสติก แต่ทำละลายด้วยน้ำเหมือนอย่างสีโปสเตอร์ เมื่อป้ายลงไปแล้วจะแห้งเร็ว จะป้ายทับใหม่หรือตัดเส้นก็ทำได้รวดเร็วทันใจ ความเป็นสีแห้งเร็วดังกล่าว จึงทำให้สีอะคริลิกไม่สามารถที่จะเกลี่ยในเนื้อที่กว้าง ๆ ให้คุนึมนวลได้ แต่ก็ไม่เป็นอุปสรรคต่อการทำงานของผผ เพราะผมชอบใช้ที่พู่กันที่ซ้อนกันเหมือนกับการเขียนสีน้ำอยู่แล้ว อีกวิธีหนึ่งที่ทำให้ผมเขียนรูปได้อย่างรวดเร็วก็คือการเตรียมพื้นสีไว้ก่อน ซึ่งได้รับอิทธิพลนี้จาก อาจารย์สวัสดิ์ ต้นตีสุข

ผลงานจิตรกรรมชนบทเชียงใหม่ ถือเป็นการบันทึกประวัติศาสตร์ทางวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของคนเชียงใหม่และ

ท้องถิ่นใกล้เคียง เคยมีเพื่อน ๆ ที่เป็นครูสอนวาดเขียนเหมือนผม และเป็นคนพื้นเมืองพูดว่า การที่เขาไม่ได้ถ่ายทอดเรื่องราวของพื้นถิ่น ล้านนาเช่นผม เหตุเพราะว่าเขาเห็นมาตั้งแต่เล็ก แล้วมันเคยชิน จนมองผ่าน แต่ผมเป็นคนต่างถิ่นมาเห็นจึงรู้สึกแปลกตาและตื่นเต้น หลายคนที่อยู่นอกวงการศิลปะมักจะถามเสมอว่าบรรยากาศบ้าน ล้อ อย่างที่เห็นในภาพมีอยู่จริงหรือ? แล้วอยู่ที่ไหนอยากจะไปดู ผมบอกว่ารูปที่เห็นนี้ไม่ได้อยู่ที่ไหนแต่อยู่ในหลาย ๆ ที่มารวมกัน

ในระยะหลังนี้ผมมีวิธีเขียนรูปที่ผิดแผกไปจากเดิม ส่วนใหญ่ ผมไม่ได้ออกไปเขียนในสถานที่จริง ใช้วิธีออกตระเวนพร้อมกล้อง ห้อยคอ หาบบรรยากาศและสถานที่ที่จะเป็นวัตถุดิบ แล้วถ่ายภาพสี กลับมา แนนอนว่าภาพถ่ายย่อมถ่ายทอดได้ไม่เท่ากับตาเห็น แต่สิ่งที่ผมพอใจก็คือผมได้สัมผัสเอาบรรยากาศและสัมผัสถึงสิ่งที่มีความหมายนอกเหนือจากการเห็นมาแล้ว ฉะนั้นในภาพถ่ายของผม ผมจึงเห็นมากกว่าคนอื่นเห็นในภาพถ่ายใบเดียวกัน อาจจะมีบางรูปที่แง่มุมพอเหมาะพอเหมาะนำมาเขียนได้เลย แต่ส่วนใหญ่ผมนำมาประกอบขึ้นใหม่ จัดวางใหม่ให้สวยงามตามความต้องการโดยไม่ทำให้เสียบรรยากาศท้องถิ่น โดยเฉพาะเกวียนที่ผมมักจะนำมาวางในทุ่งนา ช้างบ้าน ไต๋ถุนบ้าน แม้ปัจจุบันจะหาดูไม่ได้แล้ว แต่ผมก็เขียนได้อย่างไม่รู้สึกขัดเขินเลยเพราะผมเคยเห็น เคยประทับใจ มาก่อน และบันทึกเป็นภาพไว้เกือบสามสิบปีมาแล้ว ปัจจุบันกลายเป็นเพียงแค่ประวัติศาสตร์เสียหนึ่งของชนบทล้านนา เท่านั้น มีคนที่เป็นคนเชียงใหม่ได้เห็นงานผมแล้วรู้สึกแปลกใจที่ภาพบ้านเรือนอาณาบริเวณในภาพของผม ดูเป็นระเบียบเรียบร้อย สวยงามไม่เหมือนกับบ้านเรือนที่อยู่อาศัยของเขา ความจริงแล้วบ้านหรือตึก ถ้าจัดวางสิ่งของเครื่องใช้ให้เข้าที่เข้าทาง หมั่นเช็ดถู ปิดกวาด จัดวางต้นไม้ประดับให้ดีก็จะดูน่าอยู่ขึ้นอีกมาก นี่คือนิสัยที่ผมพยายามจะเสนอให้เขาได้เห็นคุณค่าของสิ่งที่ตนเองมีอยู่

ซ้าย: กับผลงานภาพบ้านในยุคแรก ๆ

ขวาบน: เพื่อน ๆ อาจารย์ในสาขาศิลปศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
จากซ้าย อ.พิศาล ทิพารัตน์, ผม, อ.อนุชาติ ธนัญชัย และ
อ.สุพจน์ จิตรทอง

ขวาล่าง: ถ่ายกับอนุชาติ ที่วัดอุโมงค์
ใส่เสื้อกันหนาวตัวโปรดแบบเดียวกัน
เสื้อผ้าร่มสีกรมท่าบุวม เป็นแบบที่นิยมกันมากในสมัยนั้น
กันได้ทั้งลมและฝน เหมาะกับคนขี่มอเตอร์ไซด์

วิธีการที่นำเอาภาพถ่ายมานั่งเขียนในบ้านของผม ก็ด้วยเหตุผลหลายประการ หน้าที่รับผิดชอบโดยตรงคืองานราชการ การสอนที่ต้องมาก่อนเสมอ เพราะสิ่งนี้ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ ผมอยู่และเขียนรูปมาได้จนทุกวันนี้เพราะผมเป็นหนี้เงินเดือนที่ผมได้รับจากราชการมากมาย ประการต่อมาผมไม่มีแรงที่จะแบกเฟรม ขาหยังตระเวนไปไกล ๆ ได้ ผมจึงต้องนั่งเขียนรูปอยู่กับบ้าน ใหม่ ๆ ก็ดูขัดเขินอยู่มากเหมือนกัน แต่พอทำนาน ๆ เข้าก็รู้สึกเคยชิน ทำให้ไม่อยากจะออกเขียนนอกสถานที่ ไม่อยากจะออกไปคอยแดดที่เปลี่ยนไปมา ไม่อยากจะออกไปที่เก่าซ้ำแล้วซ้ำเล่า บางครั้งการเขียนรูปในสถานที่จริงก็ทำให้เกิดความลังเลใจ เช่น ต้นไม้ต้นนี้จะตัดทอนดีไหม ย้ายต้นนี้ไปแทนต้นนั้น ย้ายต้นอื่นเข้ามาเพิ่มดีหรือเปล่า ฯลฯ แต่เมื่อถ่ายรูปกลับมาเขียนที่บ้าน เรายังคงรักษาชีวิตและรูปแบบส่วนใหญ่ของที่นั้นได้โดยไม่กังวลกับส่วนประกอบเล็ก ๆ น้อย ๆ บางครั้งในสถานที่หนึ่งผมถ่ายภาพมาหลายมุม ก็สามารถที่จะมาประมวลกันออกมาเป็นแ่งมุมที่ถูกใจที่สุดได้ หรือแม้บางครั้งถ่ายภาพมาได้เพียงไม่กี่รูป ผมสามารถจินตนาการออกไปในแ่งมุมต่าง ๆ ได้มากมาย มีช่างวาดรูปด้วยวิธีการคล้ายผมบางคนบอกว่าที่ผมทำได้อย่างนี้เพราะผมมีประสบการณ์มายาวนาน ผมไม่รู้ว่าจริงหรือเปล่า แต่ผมไม่แนะนำให้เด็กรุ่นใหม่ ๆ ที่กำลังอยู่ในช่วงหาประสบการณ์ทำอย่างผม เพราะจะเป็นการขัดตัวเอง ปิดหูปิดตา คนหนุ่มสาวที่อยู่ในช่วงของการเรียนรู้ควรจะได้ออกไปเรียนรู้จากสถานที่จริงในธรรมชาติ และสร้างประสบการณ์ด้านอื่น ๆ ไปพร้อมกับพัฒนาฝีมือทางศิลปะด้วย

เมื่อเขียนเนื้อหาเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยมาก ๆ เข้า ก็เริ่มเบื่อหน่าย หาแ่งมุมยากเข้า ซ้ำซาก ผมก็หันเหออกนอกบ้าน เลยข้ามรั้วบ้านไปจนถึงทุ่งนา ความเขียวสดใสกลมกลืนกับข้าวที่เริ่มสุกเขียวอมทองต้องกับแสงแดดเป็นประกายอ่อนไหวลือลมอยู่ลิบ ๆ ตัดกับทิวเขาเทือกเขาผืนงามสง่าลดหลั่นกันเป็นเชิงชั้น บางแห่งมีห้วยหนองเล็ก ๆ มีบัว พืชน้ำ ดอกอ้อสีเงินไหวไปมากับแรงลมเหมือนผู้ชราใจดีมีเมตตา มีความอ่อนโยนในตัวอย่างประหลาด

การทำงานของผมนั้นยึดถือธรรมชาติเป็นครูที่ยิ่งใหญ่ มนุษย์จะขาดธรรมชาติมิได้ การที่ผมได้ขึ้นมาใช้ชีวิตอยู่ที่เชียงใหม่ ถือว่าเป็นโชคดียิ่งมากมาย ผมเคยคิดว่าตัวเองเปรียบเหมือนหนูตัวเล็ก ๆ ที่ตกลงไปในถังข้าวสารขนาดใหญ่ ผมได้อยู่ท่ามกลาง

สิ่งแวดล้อมที่เป็นชีวิตจิตใจของผม ในระยะแรกที่ผมได้ขึ้นมาเห็นภูเขา แมกไม้เขียวจีด้วยพืชพันธุ์นานาชนิด ทำให้ผมสามารถเขียนรูปได้มากมายไม่หยุดหย่อนและไม่เบื่อหน่าย แต่ในระยะหลังความรู้สึกเช่นนี้เริ่มสั่นคลอน จากการที่ได้เห็นไม้ใหญ่ถูกโค่นลงต่อหน้า ป่าเริ่มหดหายไป ทุ่งนาสวยงามกลายเป็นถนน ตึกรามบ้านช่องเป็นแห่งปูนแข็งที่โผล่ขึ้นมาแทน จากที่เคยออกไปรอบนอกเพียงเล็กน้อยก็ได้สัมผัสกับต้นไม้ไรรู้ว่า ก็ต้องเดินทางออกไปไกลมากขึ้นและธรรมชาติบางอย่างก็หาดูไม่ได้อีกแล้ว เป็นเพราะเหตุผลของความเจริญทางวัตถุ โดยไม่ปลูกฝังให้เยาวชนมองดูตนเองว่าเรามีอะไรที่มีคุณค่ายิ่งใหญ่อยู่แล้วบ้าง มองข้ามไป ไม่รัก ไม่หวงแหน พอโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ก็กระด้างเหมือนกับความกระด้างของผู้ใหญ่ในปัจจุบัน

ในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่เอง ต้นไม้ใหญ่ที่เคยเป็นป่าใหญ่มาก่อนก็เหลือน้อยลงเต็มที แต่ยังมีว่าदीที่มีไม้ดอกไม้ประดับขึ้นมาทดแทน ผมใช้ชีวิตอยู่ในนั้น ๓๐ ปีเต็ม และอยู่ในบ้านพักข้าราชการที่นั่น ๒๒ ปี ทุกวันผมเดินทางจากบ้านพักไปสอนที่คณะศึกษาศาสตร์ ได้สัมผัสกับสีสันสดใสมากมายของไม้ดอกไม้ประดับที่ตกแต่งตามอาคารคณะ, หอพัก และหน่วยงานต่าง ๆ เหมือนเป็นการประกวดประชัน ล้วนแล้วเป็นไม้เมืองหนาวที่มาเติบโตสวยงามที่นี่ จากสมัยวัยรุ่นที่ใช้แต่สีหนัก ๆ ทึม ๆ มาก่อน เมื่อชีวิตเปลี่ยนแปลงไป อายุมากขึ้น มีครอบครัว มีความสุขขึ้นกว่าเดิม ผมเริ่มมองเห็นสีจากไม้ดอกไม้เหล่านี้มากขึ้นเป็นลำดับ ในรูปเขียนผมเริ่มมีสีสันแพรวพราวโดยไม่รู้ตัว จนสุดท้ายกลับกลายเป็นหลงใหลกลุ่มสีสดใส สีหลายสีที่เคยไม่ถูกใจกลับกลายเป็นยอดปรารถนาในภายหลัง เช่น สีแดงสด, ส้ม, ชมพู, ม่วง และเหลืองอ่อน ผมเชื่อว่าสิ่งเหล่านี้มันเปลี่ยนไปเองตามธรรมชาติ เหมือนกับสีหนัก ๆ ที่เป็นธรรมชาติของผมที่ได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมในช่วงชีวิตที่ยากลำบาก บางคนบอกว่าเสียดาย อยากให้ผมทำงานที่หนัก แรง อย่างเดิมเหมือนเมื่อวัยรุ่น ผมยอมรับว่าผมทำไม่ได้และเป็นไปไม่ได้ เพราะยุคนั้นมันสิ้นสุดไปแล้วเหมือนกระแสไฟฟ้าที่ลัดวงจร ซ็อตจนขาดไปแล้วผมมีชีวิตใหม่ที่เปลี่ยนไป ผมเป็นคนตรงต่อความรู้สึก อ่อนไหวและเปลี่ยนแปลงง่าย ไม่คิดว่าสิ่งที่ทำทุกวันนี้มีคุณค่ามากมายอะไร ขอให้ทำงาน ได้ทำสิ่งที่รักตลอดเวลาพอแล้ว

ผลงานส่วนใหญ่ของผมจะเขียนด้วยสีอะคริลิก ซึ่งผมเขียน

อยู่กับบ้านดังที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่เมื่อมีเวลาว่างจากภาระหน้าที่ ผมก็ยังคงออกตระเวนไปเขียนสีน้ำในที่ต่าง ๆ ทั้งที่ไปตามลำพัง ไปกับเพื่อนผู้สอนศิลปะที่คณะศึกษาศาสตร์ และเมื่อนำกลุ่มนักเรียน สีน้ำออกไปเขียนนอกสถานที่ ทั้งในเชียงใหม่และจังหวัดใกล้เคียง โดยเฉพาะในช่วงที่ดอกไม้แข่งกันอวดสีสันในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สีน้ำดูจะเหมาะกับแสงแดดและสีสันที่น่าสนใจ

ประมาณ ๖ ปีหลังมานี้ เมื่อผมมีโอกาสได้เดินทางไปท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศ นอกจากกล้องถ่ายภาพเล็ก ๆ คล้องคอ ผมจะมีสมุดทำเองขนาดกระต๊อดติดตัว พอเจอมุมที่ต้องตาต้องใจก็จะบันทึกเป็นการวาดเส้นด้วยปากกา, ดินสอ, สีชอล์ก หรือสีเทียน งาน Drawing (วาดเส้น) ชิ้นเล็ก ๆ เหล่านี้ผมใช้เวลาไม่มาก ประมาณ ๕-๒๐ นาที

ผมทำงาน Drawing ไปนานตั้งแต่สมัยเรียน การได้กลับมาทำใหม่ กลับรู้สึกสนุก ถึงแม้จะมีเวลาจำกัด แต่ก็ไม่ได้เป็นอุปสรรค ผมสนุกกับบรรยากาศที่สดใหม่เฉพาะหน้า ที่แตกต่างจากการเขียนด้วยสีอะคริลิกในห้องปฏิบัติงาน ระยะหลังมานี้เวลาไปเที่ยว ผมเลิกห้อยกล้องถ่ายภาพ เหลือเพียงสมุด Drawing เล็กกั้วกับการถ่ายภาพ ได้เดินดูอะไรสบาย ๆ และ Drawing การทำงานศิลปะก็คงเป็นอย่างนี้เอง เราต้องหาความแตกต่างบ้าง ผมเชื่อว่าในความแตกต่างนั้นกลับส่งเสริมกันและกัน อีกอย่างหนึ่งการเดินทางเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวแบบคนหนุ่มหรือแบบคนมีอายุอย่างผม

บน: พุ่ม (อ.พุ่ม ศฤงคาร) เป็นหัวหน้าทีมพาท่องเที่ยว

ซ้ายบน: รถยนต์คันแรกของครอบครัว รถคันเล็กนิดเดียว เครื่องยนต์ก็เล็ก แต่ใจคนขับไปถึงที่ไหนรถก็ไปถึงด้วย ครั้งหนึ่ง สองครอบครัวคือครอบครัวเรา ๔ คน และครอบครัวของมล (อ.กมล ศรีวิชัยนันท์) อีก ๓ คน รวมเป็นเจ็ดคน ปุเลง ๆ ไปกันไกลถึงสุโขทัย โดยมีผมขับรถเป็นคนเดียว ช่วงที่ขึ้นคดอย มลต้องลงไปเอาหินคดยันล้อรถไว้ไม่ให้ถอยหลัง

ซ้ายกลาง: มลอุ่มนิม ภรรยาผม และหน้อยกับหลานหนู

ซ้ายล่าง: นิรันดร์ นราตรี เอารถจีบมารับไปเที่ยวสวนที่กาญจนบุรี ท้ายรถมีสมาชิกรออยู่แล้วคือ พี่ม้าและหลิว

ผมเป็นคนยอมรับความคิดเห็นของคนอื่น เพราะเชื่อว่าเรายังไม่รู้จักตนเองดีพอ ผมชอบคนที่มีความจริงใจที่จะวิจารณ์ ซึ่งทำให้ผมได้ประโยชน์นำไปปรับปรุงการทำงานมาโดยตลอด ผมคิดว่าคนที่ทำงานศิลปะทุกคนควรเปิดใจที่จะรับคำวิจารณ์บ้างก็จะดี

เรื่องขายรูปเขียนนี้ก็น่าคุ้ยคู่กันฟัง ผมไม่ใช่คำว่าขายศิลปะ เพราะเป็นคำที่สูงเกินไปสำหรับผม รู้สึกตัวเองตลอดเวลาว่าไม่ใช่ศิลปิน งานผมก็ไม่ใช่ศิลปะ เป็นเพียงคนเขียนรูป ผมต้องการให้รูปขายได้เพราะการที่มีคนซื้อแสดงว่าเขาพอใจผลงาน ผมมีความสุขกับการขายรูป เพราะเงินที่ได้มานั้นมาจากความสามารถที่บริสุทธิ์ใจของผม ผมต้องการให้ครอบครัวผมอยู่ได้ คนที่ผมรักและรับผิดชอบ

มีความสุข ผมก็มีความสุข การซื้อขายรูปเหมือนเป็นการแลกเปลี่ยน คนที่ซื้อรูปเท่ากับเขาช่วยเอางานของผมไปเก็บรักษา และสนับสนุน ให้ผมมีกำลังใจทรัพย์และกำลังใจในการทำงาน การแลกเปลี่ยน หมุนเวียนเช่นนี้ผมเองเชื่อว่าเป็นความจำเป็น ถึงแม้ไม่นับด้วยเหตุผลทางการเงินก็ตาม กระแสการแลกเปลี่ยนนี้เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้วงการ ศิลปะเจริญเติบโตต่อไปเรื่อย ๆ

แต่อย่างไรก็ตาม ผมเก็บรักษารูปเก่าสมัยตั้งแต่เป็นนักศึกษา ไว้เป็นจำนวนมากพอสมควร ที่เก็บมาได้ทุกวันนี้เพราะในสมัยนั้น ขายไม่ได้ (และไม่ได้คิดเรื่องขาย) ปัจจุบันผมตั้งใจเก็บไว้เพราะงาน ยุคนั้นผมไม่สามารถสร้างชิ้นใหม่ได้ มีจำนวนไม่น้อยที่เหมือนบันทึก การเดินทางที่ทุรกันดารของผม และงานใหม่ ๆ ในปัจจุบันบางชิ้น ที่สมควรเก็บไว้เพื่อเป็นการบันทึกของช่วงชีวิตที่พักผ่อน หยุดนิ่ง ไม่ได้ดิ้นรน แต่การทำงานยังคงไม่หยุด ตราบใดที่ร่างกายยังอำนวย จิตใจยังไม่เหี่ยวเฉา อาจจะมีการเปลี่ยนรูปแบบบ้างทีละเล็กละน้อย ค่อยเป็นค่อยไป ผลงานจะดีขึ้น คงที่ หรือเลวลง เราท่านทั้งหลาย และเวลาเท่านั้นจะเป็นผู้ตัดสิน

บน: ในมาดครู ที่ห้องสมุดโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ล่าง: ครอบครัวเล็ก ๆ

ภาพครอบครัว
ที่ระเบียบบ้านพักอาจารย์
ในหมู่บ้านเชิงดอย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

“การทำงานศิลปะนั้นมีความหลากหลาย เหมือนใบไม้
ในป่าใหญ่ พืชบางชนิดที่ไม่อาจจะยังประโยชน์ให้กับป่าและชีวิต
ที่อยู่อาศัยร่วมกัน ก็ต้องสูญพันธุ์ไปโดยการคัดสรรจากธรรมชาติ
งานศิลปะที่ให้คุณแก่นุชย์จะดำรงอยู่ งานศิลปะที่ขัดต่อการดำรง
ชีวิตที่ดีงามของมนุษย์ก็ย่อมสูญสลายไปในที่สุด”

ปัจจุบันการค้นพบวัสดุ เทคนิค และวิธีการใหม่ ๆ ยิ่ง
เสริมสร้างให้คนทำงานศิลปะมีจินตนาการได้กว้างไกลขึ้น หรือ
อาจจะมากจนการทำงานศิลปะของบางคนไร้ขอบเขต จนลืมนึกถึง
ความจริงที่ว่า มนุษย์อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขก็เพราะขอบเขต
ที่เหมาะสมต่อกันและการดำรงชีวิต การทำงานศิลปะที่ประกอบ
ด้วยสติและปัญญาจึงจะเรียกว่าสร้างสรรค์ รูปแบบและแนวคิดที่
ทะลุทะลวงขอบเขตอาจจะเกิดขึ้นได้เมื่ออยู่ในสถานะที่เหมาะสม
ซึ่งนั่นคือการสร้างสรรค์

“พรมแดนของศิลปะนั้นไม่มีที่สิ้นสุด คนทำงานศิลปะ
จึงไม่ควรลืมนึก คิดว่างานของตนนั้นวิเศษเลิศเลอกว่าใคร
เพราะบางทีหารู้ไม่ว่า สิ่งที่ทำอยู่นั้นเป็นการเดินย่ำรอยเท้า
ของคนอื่นที่เคยทำมาจนเบื่อหน่ายไปแล้วก็ได้ การยกย่องและ
ส่งเสริมให้กำลังใจกันในวงการศิลปะย่อมมีคุณค่า เสริมสร้างให้ป่า
แห่งศิลปะนั้นอุดมสมบูรณ์ สดชื่น สวยงาม ตลอดไป”

ภาพเขียนจากช่วงที่กำลังเรียนอยู่ศิลปากร

ภาพเขียนจากช่วงเวลาที่ติดตาม อาจารย์สวัสดิ์ ตันติสุข
ออกตระเวนเขียนรูปในวันเสาร์หลังเลิกเรียน

ผมมีคติประจำใจอย่างหนึ่งคือ เมื่อทำอะไร
ต้องทำให้ดีที่สุด ขณะที่สอนอยู่คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผมทำสองอย่างพร้อม ๆ กัน
คือหน้าที่รับผิดชอบในการสอนทั้งนักเรียนสาธิต และ
นักศึกษา ผมทำให้ดีที่สุดโดยไม่บกพร่อง กับการ
เขียนรูปและค้นหารูปแบบและตัวตนก็ต้องพยายาม
ทำให้มากที่สุด ในวงการครูสอนศิลปะเชื่อกันว่า
การจะเป็นครูที่ดี และเป็นคนทำงานศิลปะที่ดีไป
พร้อม ๆ กันทั้งสองอย่าง ย่อมเป็นไปได้ แต่ผม
พยายามทำให้ได้ ฉะนั้นหลังจากหน้าที่รับผิดชอบ
การสอนในตอนกลางวัน พอตกลงกลางคืนหลัง ๒ ทุ่ม
ไปแล้วก็เป็นช่วงเวลาของผมที่จะเขียนรูปจนเลย
เที่ยงคืนทุกคืน

หลังจากนั้นเมื่อปลดประจำการที่คณะ
ศึกษาศาสตร์แล้ว ทุกวัน ทุกเวลา เป็นของผมหมด
ความสนุกสนานจากการเขียนรูปจึงมีมากขึ้นเรื่อย ๆ
แต่ทุกสิ่งอย่างย่อมมีการสิ้นสุด ตามกฎแห่งกรรม
ผมอยู่และทำงานมาจนถึงทุกวันนี้ ก็พอใจที่เราอยู่
จนเลยเกณฑ์ของอายุขัยมนุษย์ในยุคปัจจุบัน
(ตามเกณฑ์คือ ๗๕ ปี) ทุกสิ่งทุกอย่างที่ทำได้ทำจน
เสร็จแล้ว ครอบครัวมีความสุข การทำงานศิลปะไปถึง
จุดที่ผมเองพึงพอใจ เพียงแค่บอกลาต้นไม้ ใบไม้ที่เคย
ปลูกและดูแลรักษา เพราะพวกเขาเป็นแรงกระตุ้น
สร้างความบันดาลใจให้ผมมาตลอด ขณะนี้ผมปิด
ทั้งหมดที่เคยรับรู้ เหลือเพียงแค่ภรรยาและลูก ๆ
ที่คอยช่วยเหลือประคับประคองให้ผมมีชีวิตอยู่
อย่างไม่ทรمانนักจวบจนวาระสุดท้าย

สัจด์ ปุยอ็อก

๒๘ สิงหาคม ๒๕๕๘

จากแม่ ถึงพ่อ

เกือบ ๕๐ ปีที่เราอยู่กันมา มีทั้งความสุข ความทุกข์ มีทั้ง
อึดและอด ช่วงแรก ๆ ความอดดูจะมีมากกว่าความอึด ทุกอย่าง
มันผ่านมามากจนถึงปัจจุบันเรามีความสุขมากขึ้น อยากทำอะไร
อยากไปเที่ยวไหน อยากได้อะไร เราก็พอทำได้ แต่มันมีสิ่งที่เรา
ไม่อยากจะไม่ได้ไม่อยากเจอ คือโรคร้ายไข้เจ็บซึ่งเป็นความทุกข์ พอมีอายุ
มากขึ้นพ่อเริ่มคิดถึงหมอ และคิดถึงมาจนทุกวันนี้ เริ่มจากความดัน,
เบาหวาน, ไขมัน นาน ๆ เข้าหัวใจก็เริ่มมีปัญหา ทั้งหลายที่กล่าวมา
ก็ไม่กระไรเพราะทานยามาตลอด มาพบงานใหญ่เมื่อ ๕ ปีที่แล้วว่า
พ่อมีมะเร็งที่ต่อมลูกหมาก อาจารย์หมอสมพันธ์ ผดุงเกียรติ ท่านอยู่
ภาควิชาออร์โธปิดิกส์ได้แนะนำให้ไปพบกับอาจารย์หมอศิววัฒน์
ภูริยะพันธ์ และหลังจากตรวจเช็คดีแล้วก็ตัดสินใจใช้วิธีผ่าตัดลูกอัณฑะ
ออก แทนที่จะไปตัดต่อมลูกหมากซึ่งเป็นที่อยู่ของมะเร็งโดยตรง
ซึ่งวิธีการนี้เป็นการตัดฮอร์โมนที่ไปหล่อเลี้ยงเซลล์มะเร็งในต่อม
ลูกหมาก ๒ ปีแรกค่ามะเร็งต่อมลูกหมาก (PSA) ก็ดูดีตามที่คาดการณ์
ไว้ มีขึ้นลงบ้างนิด ๆ หน่อย ๆ แต่อยู่ในเกณฑ์ที่ดี แต่พอพ้นปีที่สองมา

เยี่ยมแม่ที่บ้านราชบุรี

ค่ามะเร็งก็มีแต่จะขึ้นโดยตลอดไม่มีลง อาจารย์หมอศิววัฒน์ ก็แนะนำให้ไปพบอาจารย์หมอศุภณ ศรีพลากิจ เพื่อปรึกษาเรื่องการรักษาด้วยคีโม แต่พอกีปฎิเสธไม่รับคีโม อาจารย์เลยให้ใช้ยา Zytiga แทนเดือนแรกที่รับยา ค่า PSA ลดลง แต่พอทานไปได้สองเดือนก็กลับสูงขึ้นมาอีก คุณภาพชีวิตของพอกีแย่มากในช่วงนั้น จากที่เคยทานอะไร ๆ อร่อย ๆ ก็กลับไม่อยากทาน และทานได้น้อยลง มีอาการเวียนหัว เหนื่อย และอ่อนเพลีย จึงต้องหยุดยา เจ้ามะเร็งตัวร้ายก็เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนหลังสุดค่ามะเร็งมากถึง ๓,๐๐๐ (มาตรฐานไม่เกิน ๔)

สุขภาพจิตพอกียังดีนะ ไม่เคยคร่ำครวญ จนกระทั่งอาการเริ่มผิดปกติหลังสงกรานต์ พอลูกหลานกลับไปกรุงเทพฯ กันแล้ว จำได้ว่าวันที่ ๑๘ เมษายน ตื่นเช้าพ่อแต่งตัวเดินเข้าครัวมาโดยมีไม้เท้าพุงตัวแม่ถามว่าอ้าว! พ่อเป็นอะไรถึงใช้ไม้เท้า (ลูกชายซื้อมาให้ นานแล้วไม่เคยใช้) พ่อว่าเจ็บ เดินไม่ถนัด ตั้งแต่วันนั้น พอกีใช้ไม้เท้าช่วยตลอด วันไหนที่ปวดหรือเวียนหัวไม่มาก พอกียังคงเขียนรูปสลับกับนอนพักอยู่ที่สตูดิโอในช่วงกลางวัน ตลอดเวลาไม่เคยได้ยินพ่อพูดว่าเบื่อ ไม่อยากเขียนรูป พ่อว่าชีวิตพ่อคนที่ทำได้และรักมากก็คือ ๑.การได้เขียนรูป และ ๒.การได้ร้องเพลง

พ่อชอบร้องเพลง เสียงดีด้วย พ่อชอบร้องเพลงของ นริศ, ถนัดศรี และสุเทพ เพลง “ผู้แพ้” ของนริศเป็นเพลงที่พ่อว่าชอบมาก ร้องได้ตั้งแต่ยังเป็นวัยรุ่น เดียวนี้เขาเปลี่ยนชื่อเป็น “แพร์รัก” พ่อบ่นว่าไม่รู้ไปเปลี่ยนของเขาทำไม อีกเพลงคือ “เสียแรงรักใคร่” ของสุนทราภรณ์ และอื่น ๆ อีกหลายเพลงที่พ่อชอบและร้องได้เพราะเสียตายนอนนี้พ่อร้องไม่ได้แล้ว เรามีกลุ่มร้องเพลงที่สมาคมฮากกา พวกวัยประมาณเรา ๆ หรืออ่อนกว่าไม่มาก ไปรวมกลุ่มกันร้องเพลงตอนเย็นถึงกลางคืน จากที่บางคนร้องไม่เป็นก็ร้องได้เพราะหลายเดือนแล้วที่ไม่ได้ไปร้องเพลงเลย

อาการปวดของพ่อเริ่มมากขึ้นเพราะตัวมะเร็งต่อมลูกหมากเริ่มลุกลามทำลายกระดูก ทำให้พ่อเจ็บปวดมาก ตอนนี้อย่าใช้ไม้เท้าได้เปลี่ยนเป็นวอร์คเกอร์และนั่งรถเข็น จากที่พ่อรักต้นไม้จะต้องใส่ปุ๋ยกล้วยไม้ ต้นไม้ ดอกไม้ ทุก ๆ อาทิตย์ ตอนนี้อย่าได้ออกไปดูแล ได้แต่บ่นสงสารต้นไม้ ขวนนั่งรถเข็นออกมาหน้าบ้านเพื่อดูท้องฟ้า ต้นไม้ รับอากาศนอกบ้าน เดี่ยวเดียวไม่เกิน ๑๕ นาที พอกีก็ขอกลับเข้าบ้าน บ่นว่าปวด เวียนหัว พ่อว่าหายใจยังเหนื่อย

แม่เป็นคนที่ทำอะไรรวดเร็วและทำอะไร ๆ ตลอดเวลา พ่อว่าเกรงใจ เห็นแม่ทำงานแล้วขอโทษที่ไม่ได้ช่วย แม่ว่าไม่ต้องจ๊ะ ตอนนี้อย่าขอให้ช่วยหายใจไว้แม่ก็พอใจแล้ว พ่อถามว่าเหนื่อยไหม?

แม้ว่าไม่เหนื่อย เปื่อยไหม? แม้ว่าไม่เปื่อยจะ ที่ทำให้นั้นไม่ได้ทำเพราะ เป็นหน้าที่ แต่ทำด้วยความเต็มใจ พวกเราอยู่สุขสบายทุกวันนี้ก็เพราะ พ่อทำไว้ให้ ไม่มีพ่อเราก็คงไม่สบายเท่านี้ ไม่ต้องกังวล ส่วนอะไร จะเกิดมันก็ต้องเกิด ช้า เร็ว เป็นเรื่องที่เราไม่รู้

พ่อหยุดทานยาต่าง ๆ ที่เคยทานมาเป็นเวลายาวนานเช่น ยาโรคเบาหวาน ความดัน หัวใจ นับรวมเกือบยี่สิบเม็ดที่ต้องทาน ในแต่ละวัน เหลือเพียงยาที่เกี่ยวข้องกับต่อมลูกหมากและยาที่ช่วย เรื่องอาการปวด มีนัดหมอหลายรายแต่ก็ไม่ไป พ่อว่าไม่ต้องการ ยียุติเอาไว้ พ่อบอกว่าไม่กลัวตาย แต่กลัวเจ็บ มีอีกท่านหนึ่งที่ต้อง กราบขอบพระคุณคือ คุณหมอลลิตา ธีระสิริ ที่ศูนย์ธรรมชาติบำบัด บัลลิวีเยิงฟิงค์ ครั้งแรกลูกสาวชวนพ่อว่าไปธรรมชาติบำบัดดีไหม เผื่อพ่อจะดีขึ้น ไปครั้งแรกพ่อก็ประทับใจคุณหมอมามาก หมอให้ วิตามินซีทางสายน้ำเกลืออาทิตย์ละ ๓ ครั้ง โดยไม่คิดค่าใช้จ่ายเลย คุณเลเอาใจใส่เหมือนพ่อเป็นญาติ เดือนกว่ามาแล้วที่ไปได้ไปเพราะพ่อ ไปไม่ไหว กราบขอบพระคุณคุณหมอด้วยใจ

ตลอดเวลาที่ผ่านมา ลูก เมีย มาก่อนเสมอ ใครต้องการอะไร พ่อไม่เคยขัดใจเลย ส่วนตัวพ่อเองไม่เห็นจะอยากได้อะไร แม่เป็นคน ใจร้อน โมโหง่าย โกรธง่ายหายยาก แต่พ่อก็ไม่เห็นโกรธหรือโมโห แม่เลย เป็นคนอื่นเขาคงเลิกไปนานแล้ว (ลูกยังว่าเลย)

ขอให้พ่อหายเจ็บ หายปวด มีสุขภาพแข็งแรง เรามีที่ที่เรา ตั้งใจจะไปเที่ยวกันแล้วยังไม่ได้ไปอีกหลายที่นะ

รัก

แม่

หน้าซ้าย จากบน:

พ่อกับแม่ไปเขียนภาพนอกสถานที่กับกลุ่มศิลปิน

พ่อกำลังแจกหมวกะทิ ในการออกโรงทาน
งานวัดช่างทอง จ.เชียงใหม่

กับกลุ่มร้องเพลง ลูกศิษย์ อ.สมเกียรติ สุยะราช

คลุกหิมะอย่างสนุกสนาน บนดอยระหว่างสวิตเซอร์แลนด์
และอิตาลี

ขวามือ: ที่ประเทศจีน

จากหนึ่ง ถึงพ่อ

“ถึงผมจะเป็นลูกไม้ที่หล่นไกลต้นอยู่สักหน่อย แต่ก็ยังเป็นลูกไม้ที่มี พันธุกรรมทางศิลปะแฝงอยู่ในทุกอณูของดีเอ็นเอ”

ตั้งแต่เล็กจนโตภาพที่ผมเห็นเป็นประจำก็คือภาพที่พ่อนั่งบ้ายืนบ้าง หันหน้าเข้าหาเฟรมผ้าใบ มือก็ถือพู่กันเคลื่อนไหวไปตามจังหวะลีลาตามอารมณ์ที่พอมืออยู่ขณะนั้น บรรจงสร้างภาพจากผืนผ้าใบสีขาวที่ว่างเปล่า ไล่สีสันท่าง ๆ นานาลงไปจนก่อให้เกิดเป็นภาพเขียนที่สุดจะบรรยายในความสามารถของตัวศิลปิน จากผืนผ้าใบสีขาวนวล ๆ ค่อย ๆ ถูกทำให้เลอะด้วยสีรองพื้นทีละสี ช่วงนี้เรายังดูไม่ออกว่าพ่อจะเขียนรูปอะไร มันเหมือนภาพเบลอ ๆ ที่ยังไม่ได้ปรับโฟกัส เราต้องอดทนรออีกสัก ๒-๓ วันกว่าจะได้เห็นโครงร่างของเรื่องราวที่พ่อต้องการจะแสดงออกมา หลังจากนั้นไม่เกิน ๑ สัปดาห์ ภาพใหม่ก็จะเกิดขึ้นพร้อมมาประดับผนังบ้านอีกรูปหนึ่ง (ที่บ้านไม่เคยมีผนังที่ว่างเปล่าเลยแม้แต่ในห้องน้ำ) สิ่งที่น่าอัศจรรย์ใจอย่างมากก็คือรูปที่พ่อเขียนทุกรูปมีชีวิตจิตใจ ยามเมื่อมองภาพแล้วจะรู้สึกได้ว่ามันกำลังเคลื่อนไหวมันมีชีวิตทั้งๆ ที่มันก็เป็นแค่สีอะคริลิกที่ถูกแต้มลงบนผืนผ้าใบเท่านั้น **พ่อทำได้ไง?** นี่ละมั้งที่เค้าเรียกว่าศิลปะ ที่ภาพถ่ายไม่สามารถให้ชีวิตได้เท่าภาพที่เขียนด้วยมือ

งานศิลปะกับผมนั้นไม่ได้ไปด้วยกันอย่างอาชีพ แต่มันก็เดินทางไปพร้อมกันตลอดทั้งชีวิตของผม การได้เดินทางท่องเที่ยวไปในสถานที่ตามธรรมชาติต่าง ๆ ทั่วประเทศไทยกับพ่อและ

ไปเที่ยวปาย

วันเกิดครบ ๗๗ ปี

เมื่อวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๙

ครอบครัว ทำให้ผมได้ซึมซาบแนวคิดและมุมมองของศิลปินว่าเค้ามองกันอย่างไร เวลาดูทีวีทัศน์ให้สวยงามต้องมียอดประกอบศิลป์เติมแต่งเข้าไปด้วยถึงจะได้ภาพที่ออกมาสวยงามดูลงตัว ดังเช่นทุกภาพเขียนที่พ่อสร้างสรรค์ขึ้นมา น้ำหนักต้องกำลังดีไม่มีเอียงไปซ้ายขวา ในภาพควรมียอดเด่นเห็นได้ชัดที่เป็นจุดนำสายตา เวลาชมจะได้ไม่หลงทาง ฉะนั้นการได้ชมธรรมชาติในหลากหลายสถานที่ก็มีความจำเป็นสำหรับศิลปินเปรียบเสมือนข้อมูลดิบทางการทดลองวิทยาศาสตร์ที่จะถูกนำมาประมวลผลออกมาเป็นผลงานสุดท้ายในบทสรุปของชิ้นงานที่ลงตัว ดังคติประจำตัวของพ่อที่ว่า **“ข้าพเจ้าไม่สามารถปฏิเสธธรรมชาติ เพราะข้าพเจ้ากับธรรมชาติได้ถูกหล่อหลอมให้เป็นหนึ่งเดียว รูปแบบธรรมชาติที่งดงาม ผสมผสานกับอารมณ์ที่สะท้อนใจ นั่นคือจุดหมายในการทำงานของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าเคารพธรรมชาติเยี่ยงบิดาผู้ให้กำเนิด”**

พ่อไม่ใช่ปริ้นเตอร์ (printer) หรือเครื่องถ่ายเอกสารที่จะเขียนรูปออกมาให้ได้ภาพที่เหมือนกับที่เห็นหรือถ่ายรูปมา แต่ทุกภาพที่เขียนและเห็น เราจะรับรู้ได้ว่ามันคือที่ไหน มีลักษณะเด่นอย่างไร โดยที่องค์ประกอบรายละเอียดรอบภาพนั้นจะไม่มีวันเหมือนกับสถานที่จริงเลย มันคือจินตนาการของศิลปินโดยแท้ เช่น ณ สถานที่หนึ่งเราเห็นว่าท้องทุ่งมันดูแห้งแล้ง เต็มไปด้วยต้นไม้ที่แห้งตาย ซากต้นไม้กระจายอยู่ทั่วไปหาความสวยงามไม่ได้ แต่ภาพที่พ่อเขียนขึ้นมาใหม่นั้นกลับมีสีสันและชีวิตชีวาอย่างยิ่ง มันก็เป็นศิลปะอีกนั่นแหละ มีข้อคิดอย่างหนึ่งจากการได้เห็นภาพที่พ่อเขียนมากกว่า

๔๐ ปี ถ้าเราสังเกตให้ดีในบรรดาภาพวาดรวม ๕๐๐ ภาพที่มีอยู่ใน
แกลลอรีขณะนี้ จะไม่มีภาพไหนเขียนซ้ำกันเลยแม้แต่บ่อย ๆ
ภาพจะมีชีวิตจิตใจของมันเองเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว เปรียบเสมือน
กับลูก ๆ ของพ่อที่พ่อได้สร้างสรรค์ขึ้นมาจากใจ แต่ละคน (ภาพ)
ได้ถูกแต่งแต้มและใส่จิตใจลงไปในภาพนั้น ๆ อย่างประณีตและ
วิจิตร ผมเชื่อว่าพ่อรักภาพที่พ่อวาดขึ้นมาเกือบทุกภาพ (น่าจะมี
บางรูปที่พ่อไม่ค่อยชอบอยู่บ้างนะ) เพราะนั่นหมายถึง**จิตใจที่พ่อได้
ใส่ไว้ในภาพนั้น ๆ**

ลูก ๆ ของ ชิงกับแตงกวา

ดีเอ็นเอของการเขียนรูปมันอยู่ในสายเลือดของพ่อมา
โดยตลอดไม่ว่าสุขภาพพ่อจะเป็นอย่างไร พ่อก็ต้องเขียนรูป
แต่เขียนด้วยใจ แม้ว่าสังขารจะไม่อำนวยก็เถอะ อย่างตอนที่พ่อ
เข้ารับการผ่าตัดที่หัวไหล่ขวาและต้องหยุดการใช้แขนขวาเขียนรูป
อยู่นานหลายเดือน แต่นั่นก็มีอาจหยุดใจรักการเขียนรูปของพ่อลงได้
ในเมื่อแขนขวามันใช้งานไม่ได้ก็ลองแขนซ้ายดูบ้างซิ พ่อลองใช้
แขนซ้ายซึ่งไม่ถนัดและไม่เคยใช้เขียนรูปมาก่อน เริ่มเขียนรูปด้วย
มือซ้าย ผลที่ได้น่าประทับใจมาก รูปที่เขียนออกมาแทบดูไม่ออก
บอกไม่ได้เลยว่ามันคือภาพที่ถูกเขียนขึ้นจากมือที่ไม่ถนัดของศิลปิน
ผู้นี้ ภาพเขียนที่งดงามด้วยมือซ้ายหลายภาพถือได้ว่าเป็นรุ่นจำกัด
(Limited version) ที่เกิดจากความมานะตั้งใจจริงของศิลปิน
อย่างมาก เพื่องานที่พ่อรักแล้ว พ่อทำได้เสมอ

พ่อได้เริ่มสร้างความสุขให้กับตัวเองโดยการเขียนรูปซึ่งเป็น
งานที่ตนเองรักมาก อีกทั้งยังได้สร้างความสุขให้กับคนรอบข้าง
ในครอบครัว เพื่อน ๆ และผู้สนใจในงานศิลปะมาตลอดทั้งชีวิต แม้ใน
ช่วงแรกของวัยหนุ่มพ่อจะรับจ้างเขียนโองให้กับโรงงานโอง แต่นั่น
ก็คือจุดเริ่มของชีวิตที่ดีของพ่อ ความสุขที่พ่อได้สร้างขึ้นมาจะยัง
คงอยู่กับพวกเราตลอดไปในภาพเขียนทุกภาพที่พ่อประดิษฐ์ขึ้น สังคม
เรายังจำเป็นต้องมีงานศิลปะเพื่อคอยค้าชูจิตใจของคนให้ไม่
หยาบกร้านกับความทันสมัยทางเทคโนโลยีเพียงด้านเดียว พ่อได้
เป็นคนหนึ่งที่คอยเติมเต็มความมีชีวิตจิตใจที่ละเอียดย่อย ทินบัววัน
จะขาดหายไป ในสังคมอันวุ่นวายนี้

**"พ่อและงานเขียนของพ่อจะยังคงถูกจดจำไว้ในใจของผมและ
ครอบครัวไปตลอดกาล"**

ขอเชิญติดตามผลงานของพ่อและเพลิดเพลินไปกับความมีชีวิตชีวาได้ทางเว็บไซต์ www.puirock-gallery.com

จากนิ่ม ถึงพ่อ

เช่นเดียวกับพี่หนึ่ง เราโตมาเห็นพ่อเขียนรูป เดินหน้า ถอยหลังอยู่หน้าผืนผ้าใบ แต่สำหรับนิ่มแล้วไม่สามารถโตมาเป็นอะไร อย่างอื่นได้นอกจากศิลปิน พ่อไม่เคยสอนเราวาดรูปอย่างเป็นจริง เป็นจัง ซึ่งก็ถือว่าเป็นโชคอย่างหนึ่ง เพราะถ้าพ่อตั้งใจสอนเราให้เป็นเหมือนพ่อ นิมก็อาจจะไม่เป็นศิลปินเหมือนอย่างทุกวันนี้ก็ได้ เพราะธรรมชาตินิสัยเป็นคนชอบขัดคอผู้ใหญ่อยู่แล้ว บอกให้ไปซัวยก็จะไปขว้า แต่การสอนที่ดีที่สุดนั้นก็คือการทำให้เห็นเป็นตัวอย่างนั่นเอง ที่เติบโตพอจะอาศัยศิลปะเลี้ยงตัวมาได้นี้ก็เพราะพ่อได้ลากทางไวให้เดินสบาย เป็นไม้ค้ำไม้ยันให้ไม้อ่อนง่อนแง่นอย่างนิ่มได้ค้นหาแสงแดดถูกทาง

การที่นิ่มมีอาชีพกับศิลปะตามรอยพ่อนั้น นิมกลับไม่คิดว่า นั่นเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่พอมอบไว้ให้ สิ่งที่สำคัญมากไปกว่านั้น และมากจนหาค่าไม่ได้เลยคือ ตัวอย่างของความตั้งใจดี ความมุ่งมั่น ขยัน และอดทน ซึ่งเป็นสมบัติล้ำค่าสำหรับการดำเนินชีวิต นับตั้งแต่ เรื่องของการเรียน การทำงาน ครอบครัว กิจกรรมเพื่อสังคม ตลอดจนถึงเรื่องของการศึกษาการปฏิบัติธรรม เมื่อยึดตามหลักนี้แล้ว ไม่ว่าสิ่งที่ทำนั้นจะสำเร็จเป็นรูปธรรมภายนอกได้มากน้อยแค่ไหน

นิ่มและโหม้ส มอบมาลัยดอกมะลิเนื่องในวันเกิดครบ ๗๗ ปี เมื่อ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๙
วันนั้นเราไปเลี้ยงอาหารพี่ ๆ น้อง ๆ ที่สถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งสันมหาพน อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

ก็ตาม ก็มีแต่ความภูมิใจอยู่ในหัวใจหัวใจของตนเอง โดยเฉพาะคุณสมบัติของความมีน้ำอดน้ำทน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการทำให้อบรมครอบครัวมีความสุขความเจริญได้อย่างที่เป็นอยู่ ชีวิตครอบครัวของนิตเองก็เพิ่งเริ่มต้นไม่นาน นิตยึดถือเรื่องความอดทนตามอย่างพ่อเป็นสำคัญ และเห็นเข้ากับตัวเองว่า ความรัก ความเข้าใจ ที่ฟังดูหอมหวานเท่านั้นไม่เพียงพอเลย ที่สำคัญต้องมีความอดทน และต้องอดทนได้อย่างไม่มีขอบเขตที่สิ้นสุด อันนี้พ่อก็ทำให้ดูไว้เป็นแบบอย่างแล้ว

อีกอย่างที่เป็นคุณสมบัติพิเศษของพ่อคือไม่เคยเกลียดใคร และนิตเชื่อว่าไม่มีใครถึงกับเกลียดพ่อเช่นกัน นี่คือความดีของพ่อที่นิตอยากจะเอายืนยันอย่างให้มาก ไม่ว่าจะเป็นเพื่อน ๆ ของนิต หรือใคร ๆ ที่นิตพามาให้รู้จักกับพ่อ ล้วนสัมผัสได้ถึงใจดี ที่มันปรากฏชัดเจนในรอยยิ้มและสีหน้า กิริยา ท่าทางทั้งหมด แม้แต่คุณแม่ของโทมัส (สามี) ที่ไม่เคยเจอพ่อ เพียงแค่ได้เห็นรูปถ่ายของพ่อยังออกปากชมว่า very sweet guy, handsome (ดูใจดีและหล่อ) ใจดีที่ตีงามนั้นปิดไม่มิดจริง ๆ เพราะใจเป็นอย่างไรก็แสดงออกให้สัมผัสกันได้อย่างไม่ต้องสงสัย

พ่อก็พอใจอยู่กับการเขียนรูป พื้นที่โดยรอบผืนผ้าใบในระยะที่พ่อดินหน้าถอยหลังทำงานอยู่กับมัน เหมือนเป็นอาณาเขตปลอดภัยที่ตัดขาดออกจากโลกและสิ่งเดือดร้อนกังวลใจต่าง ๆ บางทีพ่อก็จะร้องเพลงไปด้วยระหว่างวาดรูป หรือบางทีก็แว่ไปซิงกาแพหรือหยิบขนมมานั่งกิน มองรูปภาพที่ตัวเองกำลังเขียนอยู่ ส่วนใครคนอื่น ๆ ในบ้าน จะเปิดทีวีเสียงดัง เล่นอะไรทำอะไรกันเสียงดัง หมาจะเห่าก็เหมือนไม่สามารถทะลุผ่านฉนวนอาณาเขตปลอดภัยของพ่อเข้าไปได้ พ่อจะมีสมาธิจดจ่ออยู่กับการเขียนรูปอย่างมีความสุข ความสุขทำให้เกิดสมาธิและสมาธิทำให้เกิดความสุข เกี้ยวเนื่องกันอย่างนี้เอง หากชวนพ่อกอกจากบ้าน ไปได้ไม่นานพ่อก็ต้องบอกว่า “ป๊ะ...กลับบ้านเถอะ อยากเขียนรูป” เป็นประโยคที่ได้ยินจนชินสำหรับคนอื่นนั้น การพักผ่อนอาจจะเป็นการดูทีวีหรือเดินเล่นตามห้างสรรพสินค้า แต่สำหรับพ่อคือการเขียนรูป นิตว่ามันคือการพักผ่อนของพ่อ เพราะการได้ทำงานที่เรารักและพอใจนั้นคือความสุข และนั่นคือการพักผ่อนอย่างแท้จริง

การเขียนรูปเป็นชีวิตของพ่อไม่ใช่อาชีพ ผลตอบแทนจากการขายภาพให้กับคนที่ชอบนั้นคือผลพลอยได้ (เป็นผลพลอยได้ที่น่ายินดี) พ่อมีความอยากที่จะเขียนรูปอยู่ในทุกขณะจิต เพราะเป็นสิ่งที่ชอบและผูกพันกันมานาน พ่อก็จะหว่านไม่ว่าตอนไหนก็จะ

บน: เป็นประธานเปิดนิทรรศการเดี่ยว
“อย่าไปข้างหน้า” นิทรรศการแสดงผลงานศิลปะของลูกสาว
ชั้นวิทยานิพนธ์ปริญญาโทที่มหาวิทยาลัยศิลปากร
พ.ศ. ๒๕๔๕

ในตอนแรกลูกสาวได้ไปเรียนเชิญอาจารย์ชูลัด นิตเสมอ
(สอนทั้งผม และลูกสาวมาทั้งสองเจนอเรชั่น)
เพื่อมาเป็นประธาน แต่ท่านปฏิเสธพร้อมแนะนำลูกสาวว่า
ควรให้ผมเป็นประธาน ขอพระคุณท่านมาก เพราะนี่เป็น
ความทรงจำที่ดีมากที่สุดในการเริ่มต้นอาชีพศิลปินของเขา

หลังจากวันคริสต์มาส ปี พ.ศ.๒๕๕๕ ภาพถ่ายโดย Alex Soulsby

เขียนรูป เกิดมาไม่เคยเห็นพ่ออยู่หนึ่ง ๆ อย่างที่เขาเรียกว่า “หายใจทิ้ง” เลย ถ้าไม่เขียนรูปก็สาละวนกับเรื่องซ่อมแซมสิ่งต่าง ๆ ข้าวของเครื่องใช้ในบ้าน มีอะไรแตกหักเอาไปให้พ่อต่อให้ซ่อมให้ รวดเร็วตั้งใจนี่ เป็น Handy man ประจำบ้าน พ่อเป็นคนทน ดินพอกหางไม้ได้ มีธุระอะไรต้องรีบไปจัดการให้เรียบร้อย “จัดการให้มันเสร็จ ๆ เดี่ยวสิ” ประเภตกิดได้เดี่ยวนั้นทำเดี่ยวนั้น รู้เดี่ยวนั้น ทำเดี่ยวนั้น ถ้าไม่ทำให้เสร็จในวันนั้นเหมือนจะนอนไม่หลับหรืออย่างไร ฉะนั้นบ้านเราไม่เคยมีประวัติล้มจ่ายค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าโทรศัพท์ ไม่เคยไปจ่ายภาษีต่อทะเบียนรถซ้ำเลย พ่อเป็นธุระจัดการทุกอย่างหมดตรงเวลา

เก็บภาพหมอกยามเช้าที่ภูชี้ฟ้า จ.เชียงราย

พ่อชอบคิดว่าตัวเองเป็นคนสกปรก แต่จริง ๆ แล้วพ่อไม่ได้สกปรก แต่เป็นคนง่าย ๆ กับการแต่งตัว เขียนรูปนะเขียนออกมาได้อย่างวิจิตรพิสดาร แต่ถ้าส่องกระจกดูตัวเองแล้ว แหม...ช่างคนละเรื่องกับผลงาน พ่อเป็นคนสมถะกับเรื่องเสื้อผ้าการแต่งกายข้าวของเครื่องใช้ส่วนตัว ไม่เคยเห็นพ่อจะเลือกซื้อเสื้อผ้า ไม่เคยเห็นจริง ๆ ไม่เคยเห็นพ่ออยากซื้อเสื้อให้ตัวเองหรือที่พ่อจะเลือกกว่าเสื้อตัวนี้สวยกว่าตัวนั้น กางเกงตัวไหนเก่า ตัวไหนใหม่หรือไม่อย่างไร ไม่มีความแตกต่าง หยิบอันไหนได้ก็ใส่เท่านั้นเอง ผมก็ให้แม่เป็นคนตัดให้ทรงเดิมทรงเดียวตลอดชีวิต พ่อเราเลยไม่ได้ดู stylish มีสไตล์เหมือนศิลปินทั่ว ๆ ไป แต่ดูเหมือน “ลุง” ธรรมดา ๆ พ่อไม่ใช่คนสกปรก

เลย แต่จริง ๆ เป็นคนที่เรียบร้อยในการจัดเก็บข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ เป็นระเบียบหมวดหมู่ ผลงานวาดเส้นต่าง ๆ มีชั้น มีกล่องจัดเก็บ เป็นระเบียบ ภาพถ่ายเอกสารข้อมูลสำหรับทำงานมีชั้นเก็บแยกหมวดหมู่พร้อมป้ายกำกับ เอกสารต่าง ๆ ของคนในบ้าน พ่อทำแฟ้มแยกกันให้แต่ละคน พอมีอะไรพ่อก็จะนำไปเก็บไว้ตามแฟ้ม นาน ๆ ที่นิ่มชอบไปเปิดดูแฟ้มของตัวเองที่พ่อเก็บ เจอแม้กระทั่งเศษกระดาษที่พ่อจดคำพยากรณ์จากซินแสสมัยนั้นยังเป็นทาร์ก ถ้าพ่อไม่ใช่คนมีระเบียบ นิ่มก็คงไม่มีทางรู้ว่าเค้าทำนายชะตาชีวิตตัวเองไว้อย่างไรบ้าง ส่วนเรื่องการทำงานศิลปะ พ่อเป็นจิตรกรที่สะอาดมากคนหนึ่ง พอพักจากเขียนรูปปั๊บก็จะล้างจานสี พู่กันและถังน้ำทันทีทุกครั้งไป ไม่ทิ้งไว้ให้แห้งคาจนเสียของ และก็ไม่ได้ทำสีสับตกรกเลอะเทอะ ในบริเวณที่ทำงานหรือเสื้อผ้าเลย โทมัสยังแปลกใจว่าทำไมไม่เหมือนในภาพยนตร์ที่เกี่ยวกับชีวิตศิลปินที่เค้าเคยดู ๆ มา ที่ศิลปินล้วนมีภาพลักษณ์ว่ามีมือต้องเลอะเทอะไปด้วยสี เสื้อผ้ามีแต่สีเลอะไปหมด ซึ่งเรื่องนี้นิ่มฟังโทมัสแล้วก็ต้องหัวเราะ “จริง ๆ แล้วศิลปินส่วนใหญ่ไม่เลอะเทอะนะโทมัส ไอ้ที่เลอะนะในหนัง เขาทำตามความคิดของคนดูจ้า”

พ่อชอบไปที่วัดคูทิวทัศน์เพื่อหา subject เขียนรูป ตั้งแต่นั้นมีใบขับขี่ที่รับหน้าที่เป็นโซเฟอร์พาออกไปหาข้อมูลเขียนรูป ขับผ่านไปตรงไหนที่มีพุ่มนา ทิวเขา พ่อจะ “หุ้ยยย....เดียว ๆ ๆ ซ้ำ ๆ ๆ ๆ” แล้วก็ “จอด! จอด! จอด!” แล้วพ่อก็กระโดดลงไปถ่ายรูป เรียกว่ากว่าจะไปถึงจุดหมาย ก็จอด ๆ ๆ ๆ กันอยู่นั่นแหละ จนแม่ต้องออกมาสั่งห้ามจอดถ่ายรูป ไม่งั้นไม่ถึงซักที

เมื่อปี ๒๕๕๗ พ่อและแม่ไปเที่ยวพักผ่อนที่บ้านกระท่อมบนดอยของโทมัสที่สวิตเซอร์แลนด์ เรามักจะเดินเล่นกันบนดอยใกล้ ๆ บ้าน พ่อพกสมุดวาดเส้นและปากกา โทมัสพกกล้องถ่ายรูป วันหนึ่งพอเราเดินผ่านโค้งภูเขามาเจอกับทิวทัศน์ที่เปิดออกเป็นภูเขาและทุ่งหญ้าจึงหวนขององค์ประกอบลงตัวมาก พ่อหยุดยืนตั้งท่าจะวาดเส้น โทมัสก็ปลดกระเป๋าสะพายออกเตรียมจะควักกล้องออกมาจับภาพวิวเช่นกัน พ่อหัวเราะแล้วพูดว่า “กว่าโทมัสจะถ่ายรูปได้ พ่อก็วาดเสร็จไปแล้ว” เป็นที่เฮฮากันมาก ซึ่งก็เกือบจริงเลยทีเดียว เพราะกว่าจะควักกล้องออกมา เปลี่ยนเลนส์ ปรับค่าเซตตั้งต่าง ๆ นานา พ่อก็ลากเส้นพืด ๆ ๆ เสร็จเรียบร้อยพอดีกัน

วันเกิดครบ ๗๕ ปี ผมมาเขียนภาพที่บ้านสันกำแพงแบบรวดเร็วจบ ติดต่อกัน ๖ ชั่วโมง (หลังจากถอดเสื้อที่แขนข้างขวา และกลับมาใช้งานแขนข้างที่ถนัดได้อีกครั้งเพียงไม่กี่วัน)

เมื่อพูดหรือนึกถึงพ่อ ดูเหมือนจะมีแต่เรื่องงานศิลปะเข้ามาเกี่ยวข้องเกือบทั้งหมด สำหรับพ่อเอง ความผูกพันต่อสิ่งต่าง ๆ ในชีวิตและโลกในภพชาตินี้ ก็เหมือนจะมีเพียงงานศิลปะนั่นแหละ ที่เป็นแกนหลักที่ฝังอยู่ในจิตใจ หลังจากที่พ่อรู้ตัวว่าเป็นมะเร็ง ผ่านไปได้สักระยะก็พูดว่า “ตอนนี้พ่ออิฐฐานจิตแล้วนะ ขอให้ชาติหน้าเกิดมาได้เขียนรูปต่อ” นิ้มฟังแล้วหัวเราะก๊าก “เอานั่นเลยหรือพ่อ?” แล้วก็ช่วยพ่อจินตนาการวางแผนต่ออีกหน่อยว่า “ในเวลานั้นโลกอาจจะเปลี่ยนไป พ่ออาจจะไม่ได้เขียนภาพแนวทิวทัศน์ก็ได้เนอะ แต่อาจจะทำงานแนวกราฟฟิตี้ (Graffiti Art ศิลปะที่ขีดเขียนตามผนังหรือกำแพงในที่สาธารณะ) หรือแอบสแตรก (Abstract Art ศิลปะเชิงนามธรรม)” พ่อนิ่งไปครู่ใหญ่ ทำปากแบน ๆ เหมือนยังตัดใจไม่ได้ถ้าจะไม่ได้เขียนภาพทิวทัศน์ ฮ่า ๆ ๆ ๆ

ซ้ายบน: กำลังวาดเส้นในวัดพม่า เมืองเชียงตุง
ครั้งนั้นขับรถไปกันเองจากเชียงราย แล้วรถไปจอดเสีย
สตาร์ทไม่ติดอยู่บนยอดดอยที่เชียงตุง ต้องรอถึง ๓ วัน
กว่าบริษัทฟอร์ดที่เชียงใหม่นำเครื่องคอมพิวเตอร์จากพะเยา
ไปรีเซตระบบให้ใหม่ถึงเดินทางกลับมาได้

ซ้ายกลาง: กำลังวาดเส้นที่ริมคลองในเมือง Utrecht
ประเทศฮอลแลนด์ ครั้งที่ไปเยี่ยมนิมขณะกำลังรับทุน
อยู่ที่ Rijksakademie ปี พ.ศ. ๒๕๔๘

ซ้ายล่าง: พ่อกำลังวาดภาพสีน้ำมันดอย Flumserberg
ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ปี พ.ศ. ๒๕๕๖

พ่อคงไม่ได้เกิดมาเพื่อเขียนรูปชาตินี้เป็นชาติแรกหรอก
นิมมั่นใจว่าพ่อเขียนรูปมาแล้วไม่รู้กี่ชาติต่อกี่ชาติ และได้ตั้งความ
ปรารถนาอย่างเดียวกันนี้มาครั้งแล้วครั้งเล่า ขอให้กุศลบุญต่าง ๆ
ที่พ่อได้ประกอบไว้ดีแล้วในชาตินี้ เป็นพลวปัจจัยส่งให้พ่อได้สานต่อ
งานที่รัก ให้ได้เกิดในครอบครัวที่ดีไม่มีความลำบากยากเข็ญ และมี
ครอบครัวของตนเองที่ดี ที่เห็นคุณค่าของศิลปะและสนับสนุนให้พ่อ
ได้ทำในสิ่งที่รักไปอีกจนตลอดชีวิต

รัก
นิม

ภาพที่เขียนเป็นตัวอย่างระหว่างการสอน สมัยทำงานหารายได้พิเศษด้วยการสอนในโรงเรียนกวดวิชา

ภาพเขียนสมัยเรียนอยู่ที่คณะจิตรกรรมฯ มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีแรก ๆ

ผลงานภาพเขียนชั้นเดียว และชั้นสุดท้าย ในการศึกษาปีที่ ๔ ครั้งที่ ๒ ก่อนถูกรื้อจากคณะจิตรกรรมฯ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ภาพบัวในยุคนรก เขียนด้วยสีฝุ่น

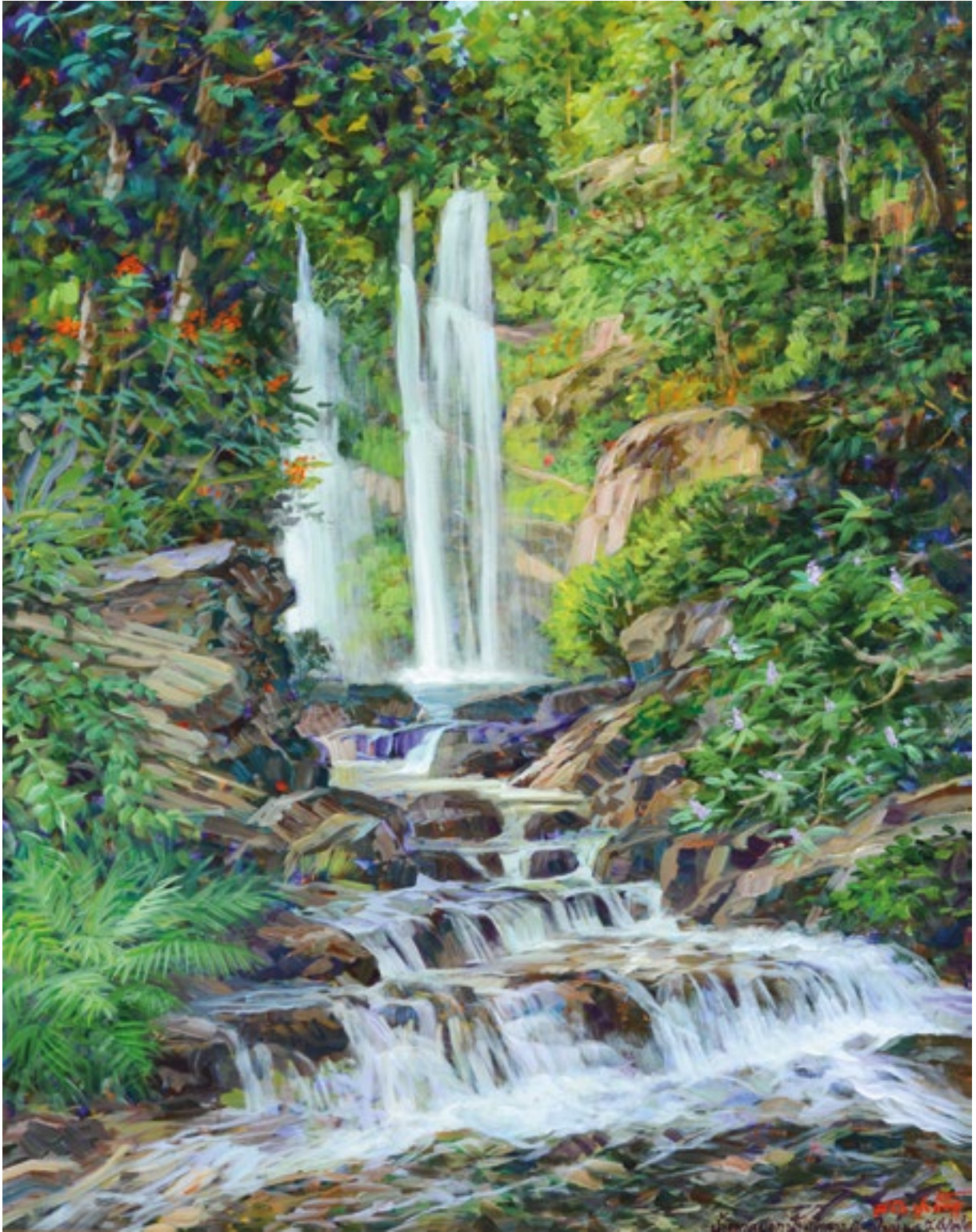
ภาพบ้านลำนายกแรก เขียนด้วยสีฝุ่น ได้รับอิทธิพลจาก อาจารย์ดำรงค์ วงศ์อุปราช

ภาพเขียนส่งแกลลอรียุคแรก สมัยกลับไปเรียนต่อที่คณะจิตรกรรมฯ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ภาพเขียนด้วยมือซ้าย

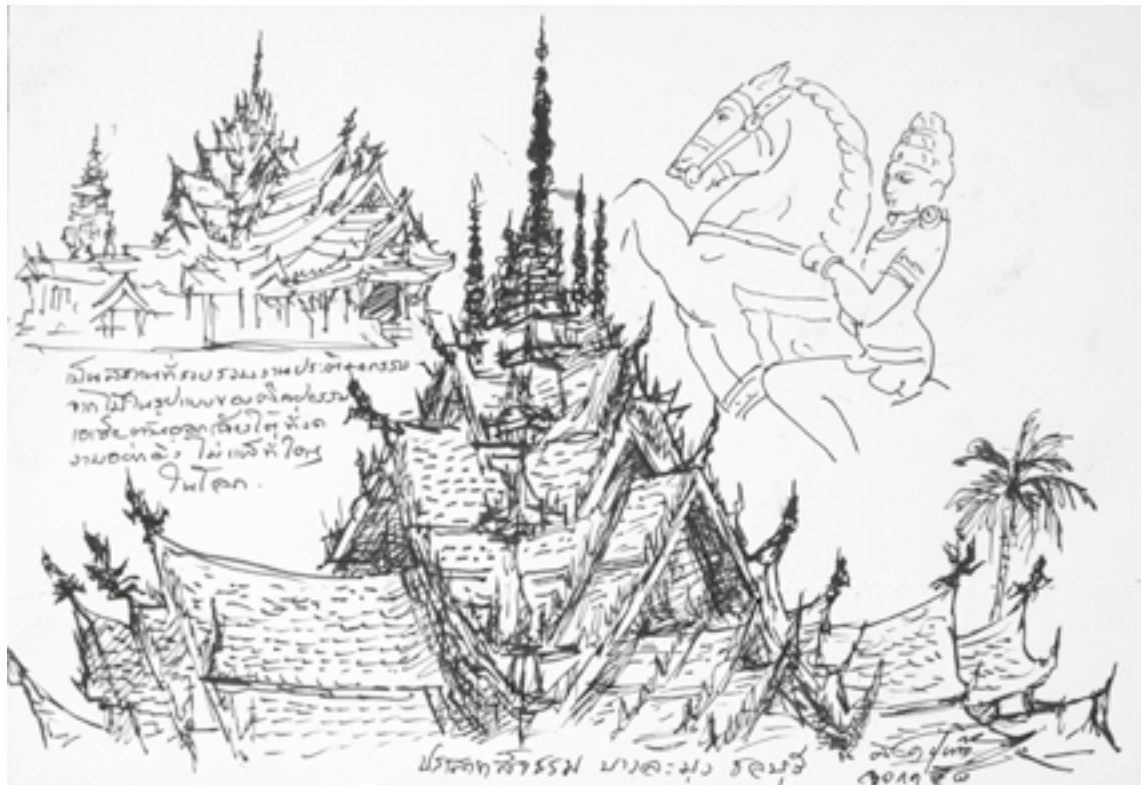

สังัด ปุยอ้อก

เกิดเมื่อวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๒
ณ จังหวัดราชบุรี

บิดาชื่อ สมบุญ ปุยอ้อก
มารดาชื่อ เสี่ยม ปุยอ้อก

มีพี่น้องทั้งหมด ๙ คน

๑. สมบัติ ปุยอ้อก - บั๊ต
๒. บัญญัติ น้อยคำศิริ (ปุยอ้อก) - แจ้
๓. บรรจง ปุยอ้อก - เปี้ยก
๔. ปราณี ปุยอ้อก - เข้ม
๕. สังัด ปุยอ้อก - เล็ก
๖. อาจารย์นงเยาว์ ปุยอ้อก - แดง
๗.- น้อย
๘. สะอาด ปุยอ้อก - นิด
๙. อาจารย์พิมพ์มาศ จันทร์สร้าง (ปุยอ้อก) - หน้อย

สมรสกับ นางศรีวารี ปุยอ้อก (มุกดาสนิท)

มีบุตรร่วมกัน ๒ คน ได้แก่

๑. ดร.สิทธิศักดิ์ ปุยอ้อก (หนึ่ง) เกิดเมื่อวันที่ ๓๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๓
๒. นางสาวสุดศิริ ปุยอ้อก (нім) เกิดเมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๙

การศึกษา

- ๒๕๐๐ มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนเบญจมราชูทิศ ราชบุรี
- ๒๕๐๓ ประกาศนียบัตรประโยคครูประถมการช่าง (ป.ป.ช.) โรงเรียนเพาะช่าง
- ๒๕๐๗ อนุปริญญาศิลปบัณฑิต คณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
- ๒๕๑๘ ปริญญาตรีศิลปบัณฑิต สาขาวิชาภาพพิมพ์ คณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ประวัติการทำงาน

- ๒๕๐๘ ครูโรงเรียนโกวิทอรัณย เชียงใหม่
- ๒๕๑๑ ครูโรงเรียนเรยีนาเชลีวิทยาลัย เชียงใหม่
- ๒๕๑๓ ครูโรงเรียนสาธิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ๒๕๑๘ อาจารย์สอนวิชาศิลปศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ๒๕๔๐-๒๕๔๒ หัวหน้าภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

๒๕๔๒-ปัจจุบัน ศิลปินอิสระ

เกียรติประวัติ

- ๒๕๐๔ รางวัลการประกวดภาพเขียนในงานสัปดาห์แห่งวรรณคดี จากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
- ๒๕๐๔ รางวัลการประกวดภาพเขียนจากองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
- ๒๕๐๕ รางวัลเกียรติคุณอันดับ ๓ เนื่องในงานศิลปกรรมแห่งชาติครั้งที่ ๑๔
- ๒๕๔๕ โล่เกียรติคุณจากสมาคมศิษย์เก่าเพาะช่าง ในฐานะศิษย์เก่าดีเด่น สาขาวิชาชีพและวิชาการ

ผลงานวิจัยร่วม

- “งานวิจัยพื้นบ้านล้านนา” ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- “งานวิจัยวิถีการผลิตหม้อและน้ำตันเหมืองกุง” ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

นิทรรศการเดี่ยว

- ๒๕๓๐ ศิลปกรรมย้อนหลัง, ณ ศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาครกรุงเทพ สาขาสะพานผ่านฟ้า, กรุงเทพฯ
- ๒๕๓๔ เสน่ห์ล้านนา, ณ ศูนย์การค้าริเวอร์ซิตี้, กรุงเทพฯ
- ๒๕๓๖ สีสันล้านนา, ณ ศูนย์การค้าริเวอร์ซิตี้, กรุงเทพฯ
- ๒๕๓๘ มนต์เมืองเหนือ, ณ โรงแรมอิมพีเรียล ควินส์ปาร์ค, กรุงเทพฯ
- ๒๕๔๐ ดอย, ณ ศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาครกรุงเทพ สาขาสะพานผ่านฟ้า, กรุงเทพฯ
- ๒๕๔๓ ชีวิตและงาน สัจต ปุยอ้อ, ณ หอศิลป์วัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ชีวิตและงาน สัจต ปุยอ้อ, ณ ศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาครกรุงเทพ สาขาสะพานผ่านฟ้า, กรุงเทพฯ
- ๒๕๔๘ ดอกไม้เมืองเหนือ, ณ หอศิลป์จามจุรี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ
- ๒๕๕๐ ลมเหนือ, ณ หอศิลป์จามจุรี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ
- ๒๕๕๓ ถิ่นไทยงาม, ณ หอศิลป์จามจุรี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ
- ๒๕๕๔ ถิ่นไทยงาม, ณ หอศิลป์ ๑๑๖, เชียงใหม่
- ๒๕๕๖ ร่มฟ้าเวียงเหนือ, ณ หอศิลป์จามจุรี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ

นิทรรศการกลุ่ม จำนวนหลายครั้ง นับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๔ เป็นต้นมา

บริจาคภาพเขียนเพื่อสาธารณะประโยชน์

- ๒๕๔๒ บริจาคภาพเขียนร่วมในการประมูล เพื่อเป็นทุนการศึกษาของนักเรียนโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- บริจาคภาพเขียนร่วมในการประมูล ช่วยเหลือเด็กที่มีปัญหาเกี่ยวกับโรคเอดส์ ของมูลนิธิเกื้อตรุณ
- บริจาคภาพเขียนร่วมในการประมูล เพื่อเป็นทุนการศึกษาของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลเชียงใหม่
- บริจาคภาพเขียนให้กับสถาบันเพาะช่าง ในโครงการหอศิลป์ของสถาบันเพาะช่าง
- ๒๕๔๕ นำภาพเขียนทูลเกล้าถวายสมเด็จพระบรมราชินีนาถ ในโอกาสนิทรรศการ “บัวหลวงเทอดพระเกียรติ”
- ณ ศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาครกรุงเทพ สาขาสะพานผ่านฟ้า
- ๒๕๔๖ บริจาคภาพเขียนร่วมในการประมูล ของชมรมศิษย์เก่าโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- บริจาคภาพเขียนร่วมในงาน “วันเฉลิม นาคีรักษ์” เพื่อหารายได้ให้กับกองทุน ศ.เฉลิม นาคีรักษ์
- ๑๕๔๖ บริจาคภาพเขียนร่วมประมูลใน “โครงการศิลปกรรมเนื่องในโอกาสครบรอบ ๖๐ ปี มหาวิทยาลัยศิลปากร”
- ๒๕๔๗ บริจาคภาพเขียนร่วมในการประมูล ในงานนิทรรศการ “ศิลปกรรมร่วมใจเทอดไท ๗๒ พรรษา มหาราชินี”
- ของสมาคมศิษย์เก่า มหาวิทยาลัยศิลปากร

- บริจาคภาพเขียนให้กับ “โครงการอนุรักษ์กลุ่มน้ำสาละวิน จังหวัดแม่ฮ่องสอน”
 ของคณะจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 บริจาคภาพเขียนให้กับ “โครงการหอศิลป์ร่วมสมัยเชียงราย” จังหวัดเชียงราย
 บริจาคภาพเขียนเพื่อจำหน่ายในงาน “นิทรรศการภาพวาดเฉลิมพระเกียรติ
 ศิลปินร่วมใจช่วยผู้ป่วยมะเร็งยากไร้ ขาดแคลนทุนทรัพย์” ของ โรงพยาบาลศิริราช
 ๒๕๔๘ บริจาคภาพเขียนให้กับ “มูลนิธิส่าง พรศรี เพื่อการศึกษาและวัฒนธรรม”
 หอศิลป์แห่งชาติ พระนครศรีอยุธยา
 ๒๕๔๙ บริจาคภาพเขียนร่วมในการประมูลเพื่อสมทบทุน “โดยเสด็จพระราชกุศล ถวายผ้ากฐินพระราชทาน”
 ณ วัดแก้วโกรวาราม พระอารามหลวง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่
 บริจาคภาพเขียนให้กับโครงการ ๑๐๐ ปี พุทธาส ในนิทรรศการ “๑๐๐ รูป ร้อยกวี ๑๐๐ ปี พุทธาส”
 นิทรรศการหมุนเวียน ๙ แห่งทั่วประเทศ
 บริจาคภาพเขียนร่วมในการประมูล เพื่อช่วยเหลือเด็กมีปัญหาเกี่ยวกับโรคเอดส์ ของมูลนิธิเกื้อคุณ
 ๒๕๕๐ บริจาคภาพเขียนร่วมในการประมูล เพื่อสมทบทุนกิจกรรมสามัคคี ครั้งที่ ๓๒
 ฯลฯ

ติดต่อ "ปุยอ็อก แกลลอรี"

โทร: ๐๕๓๗๘๐๕๗๙๔, ๐๘๖-๘๙๖๒๔๗๗ (ศรีวารีย์)
 ๐๘๖-๙๗๕๒๑๑๐ (สิทธิศักดิ์), ๐๘๙-๑๙๒๓๖๓๖ (สุดศิริ)
 email: nung@puiock-gallery.com, spuiock@gmail.com

แผนที่ ปุยอ็อก แกลลอรี บน google map <https://goo.gl/maps/SSgaZzmhB6F2>
 ๔๑/๙ หมู่ ๗ ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ๕๐๒๐๐
 กรุณานัดหมายล่วงหน้า

ขอเชิญติดตามผลงานได้ทางเว็บไซต์
www.puiock-gallery.com

บันทึกภาพเขียนรวดเดียวจบเมื่ออายุ ๗๕ ปี
<https://www.youtube.com/watch?v=gdbย๔๗๒๒CEs>

สารคดีขั้นตอนการสร้างสรรค์ผลงาน
https://www.youtube.com/watch?v=NmAyRrz_CZQ

